

2016. NOVEMBER 21/5

SZÍN

KÖZÖSSÉGI MŰVELŐDÉS

A NEMZETI MŰVELŐDÉSI INTÉZET FOLYÓIRATA

KÖZÖSSÉGEK ÚTJAIN

Közgyűlést tartottak a Rákóczi Európai Kulturális Útvonal tagjai Sárospatakon

Az elmúlt év összegzésére közgyűlést tartottak Sárospatakon 2016. október 28-án az Újbástya Rendezvénycentrumban a Rákóczi Európai Kulturális Útvonal tagjai. A Rákóczi Európai Kulturális Útvonal hivatalosan 2016 februárjában alakult meg sárospataki kezdeményezésre a lengyelországi Jaroslawban. Alapító tagjai a visegrádi országok települései, intézményei és civil szervezetei közül kerültek ki: Magyarországról Sárospatak, Kőszeg, Miskolc, Szécsény önkormányzata, a Magyar Nemzeti Múzeum Rákóczi Múzeuma (*a sárospataki Rákóczi-vár*), és a Bodrogi EGTC (European Grouping for Territorial Cooperation, európai területi együttműködési csoportosulás); Lengyelországból Jaroslaw önkormányzata, Jaroslawi Keresztény Kulturális Központ, Jaroslawi Lengyel – Magyar Baráti Társaság, valamint a Konzulok Klubja, Jaroslaw; Csehországból Jindřichův Hradec, Szlovákiából Velky Saris, Svidník és Zborov. A 14 alapítót követően hamarosan újabb tago-

kat köszönthettek az Útvonal települései között; Romhány, Köröm, Háromhuta, Regéc, Ónod.

Az együttműködés célja, hogy a fejedelem életművének minél szélesebb körű megismertetésén túl II. Rákóczi Ferenc kultuszával kapcsolatosan egységes tudásközpont jöjjön létre. A partnerek emellett az együttműködésben turisztikai hozzáadott értéket teremtenek, s élő kulturális és oktatási kapcsolatokat hoznak létre.

2016. október 29-én a közgyűlés résztvevői Rákóczi fejedelem újratemetésének 110. évfordulóján koszorúzással tisztelegtek Kassán a Szent Erzsébet Dómban nyugvó Nagyságos Fejedelem előtt.

Az együttműködők törekednek arra, hogy az Európa Tanács által hivatalosan minősített útvonal legyen a Rákóczi Európai Kulturális Útvonal. Hosszú távú cél, hogy 2018-tól Borsitól Varsón keresztül Sárospatakon át egészen Rodostóig számos település lenne tematikusan bejárható.

Bosch Marietta

Nemzeti Művelődési Intézet

TARTALOM

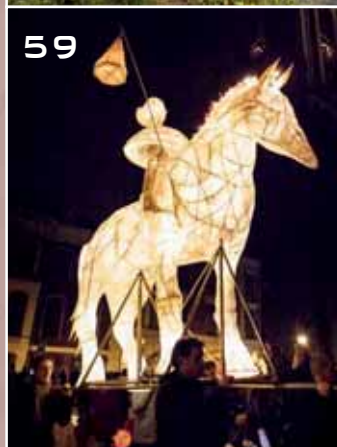
Szín – Közösségi Művelődés

2016. november – 21/5.

Közösségek útjain

10

59

24

56

78

Beköszöntő 3

KULTURÁLIS TURIZMUS

Élményözön a Zebegényi Tökvilág Fesztiválon 4

„Túl kicsi ez a piac ahhoz, hogy túllicitáljuk egymást”
Kiss János, az Erkel Ferenc Művelődési Központ
rendezvényszervezési csoportvezetője a gyulai
közmművelődés megújulásának lehetőségeiről 9

A Völgyvidéki sajtút 12

Otthon és élettér a gazdálkodóknak 12

A palóc út – Beszélgetés Bózári Józseffel, a Palóc Út
Kulturális Turisztikai Klaszter Egyesület elnökével 18

SZENTEK ÚTJÁN

Indulj el, hogy megérkezhess! 23

Szent Jakab zarándokút, a magyar Camino 23

A zarándoklat lett az életem – a Mária-út az álmom 28

Interjú Dr. Szabó Tamással 28

A modernkori zarándoklat kulturális hatásai 32

Pavlics Tamás a Szent Erzsébet Útról 32

VIA SANCTI MARTINI

„A tettek adják a közösség igazi erejét” 37

Negyven nap Szent Márton útján 37

Egy kis falu a nagy Szent Márton-úton 41

Aigner Géza plébánossal kulturális ösvényről,
közösségi pincéről, pasztorációról 41

Közösségépítő Szent Márton konferencia – közösségek
Szent Márton útján 44

Beszámoló a nemzetközi szakmai fórumról 44

Az Alföldi Szent Márton Zarándokút 48

– A jellegzetes magyar tájon 48

„Ördög” a Szent Márton-Úton 54

avagy zarándoklat lépésről lépésre 54

Megtalált örökség: a Szent Márton kultusz
újraéledése Utrechtben 58

58

58

58

58

HÁLÓZAT

Otthon, Doboz községben 62

Hídvégi Julianna hivatásról, közösségről, értékekről 62

Mitől zöldőbb a szomszéd kertje? 69

ARCKÉPEK

„Benned égnie kell annak, amit lángra akarsz lobbantani
másokban.” (Szent Ágoston) – Interjú Tóth Viktória
református lelkésszel 77

77

KULTURÁLIS KÖZFOGLALKOZTATÁSI JÓ GYAKORLATOK

A közösség segít – Pannónia első szentje irányt mutat 82

82

ADVENTI GONDOLATOK

Velünk élő angyalok 86

86

MOZAIK – SZAKMAI HÍREK

Folytatódik a Pajtaszínház program

2016. november 3-án a Nemzeti Színházban a Nemzeti Művelődési Intézet és szakmai partnere, a Magyar Teátrumi Társaság sajtótájékoztató keretében jelentette be az előző színházi évadban nagy sikerrel megvalósult, a vidéki amatőr színjátszás hagyományait felelevenítő Pajtaszínház mintaprogram folytatását. A Nemzeti Művelődési Intézet ezúttal 19 megye 19 településén hív életre amatőr színjátszó köröket, a Magyar Teátrumi Társaság színész-drámapedagógus mentorai pedig felkészítik őket egy-egy színházi produkció megvalósítására. A csoportok ezúttal is a Pajtaszínházi Szemlén fognak bemutatkozni a Magyar Kultúra Napja előtt tisztelegve, 2017. január végén, a Nemzeti Színházban.

Vidékstratégia 2016

A Herman Ottó Intézet november 23-24-én konferenciasorozatot valósít meg „Vidékstratégia 2016” címmel Budapesten. November 23-án a Hétfa Kutatóintézzel közösen szervezett rendezvényre elsősorban a helyi fejlesztőket várják közös gondolkodásra. A szakmai nap kiemelt témája az Nemzeti Fejlesztési Minisztérium és a Herman Ottó Intézet által közösen végrehajtott „Szelíd térségfejlesztési modellek a gyakorlatban” című program, valamint a helyi együttműködések erősítése. November 24-én a Megyei Önkormányzatok Szövetsége és a Hétfa közös szervezésében a megyei szintű fejlesztések megvitatására kerül sor.

Népi kézművesség és marketing

A Békés Megyei Népművészeti Egyesület 2016. november 5-én rendezte meg a *Népi kézműves ajándéktárgy* című konferenciáját. A tanácskozás elsődleges célja az ajándéktárgy fogalmának tisztázása, illetve a népi kézműves alkotások értékesítését elősegítő marketing és reklámtevékenységhez szükséges eszközök bemutatása volt.

Zrínyiek a magyar zenében

November 6-án a Zrínyi-emlékév keretében Pécsset, a Kodály Központban rendezett *Zrínyiek a magyar zenében* című emlékhangversenyen Vajda János új da-

rabjának, a *Zrínyi kantatájának* ősbemutatójával, illetve Gersy Károly, Dohnányi Ernő és Kodály Zoltán műveivel hajtott fejet az utókor Zrínyi Miklós és a szigetvári hősök emléke, 450 évvel ezelőtti helytállása, hazaszeretete előtt. A zeneművek a korabeli lantosok, kobzosok nyomdokaiba lépve idézték fel a várvédők példáját, mely bizonyossága annak, hogy egy látszólag reménytelen helyzetben, túlerővel szemben is van értelme a helytállásnak.

Helyi termékek, helyi értékek a „Helyből jobb!” rendezvénysorozat fókuszában

Helyből jobb! címmel országjáró program-sorozatot rendez 2016 utolsó negyedévében a Földművelésügyi Minisztérium, melyet szakmai partnereivel – a Nemzeti Művelődési Intézzel, a Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatallal, valamint a Nemzeti Agrárgazdasági Kamarával – együttműködve a Helyi Termék Éve Program folytatásaként valósít meg. A kerekasztal-beszélgetéssel záruló szakmai napokon az érdeklődők a helyi termékekkel, helyi értékekkel kapcsolatban juthatnak mélyebb ismeretekhez. A tájékoztató fórum kiemelt célja a szakmai ismeretek bővítése, mélyítése, illetve a felmerülő kérdések megválaszolása. Állomások: Kecskemét, Szécsény, Zalaegerszeg, Balatonfüred, Debrecen, Pécs, Budapest.

Elhunyt Dr. Zrinszky László

2016. november 2-án, életének 89. évében elhunyt Zrinszky László egyetemi tanár, nevelésfilozófus, a magyarországi pedagógia-andragógia egyik meghatározó személyisége, aki harminc évén át az ELTE Neveléstudományi Tanszékének majd Intézetének tanára, egyik kiemelkedő alakja volt.

UTAK A KÖZÖSSÉGEKHEZ, UTAK A KÖZÖSSÉGEKÉRT

A Nemzeti Művelődési Intézet szakmai tevékenységének egyik alappillére a közösségek által elfogadott értékek feltárása és átörökítésének segítése – ennek tükrében különösen megtisztelő volt, hogy a kormányzat intézményünket bízta meg három és fél évvel ezelőtt az Európa Tanács által kezdeményezett kulturális útvonalak európai hálózatának Magyarországot érintő feladatainak koordinációjával.

A kulturális útvonalak hálózata jelentős fejlődésen ment keresztül Magyarországon és Európa-szerte a kezdeményezés közel négy évtizede történt indulása óta. Ma összesen 32 hivatalosan is regisztrált Európai Kulturális Útvonalat tartanak nyilván. Hazai koordinációs tevékenységünkön keresztül tapasztaljuk, hogy egyre többen érdeklődnek a nemzetközi együttműködésekben való részvétel iránt.

A Szent Márton év keretében a Szent Márton Európai Kulturális Útvonal Magyarországi Tanácsával közösen rendezett nemzetközi tanácskozás, a Közösségteremtő *Szent Márton konferencia* – kitüntetett, örvendetes esemény volt a Nemzeti Művelődési Intézet számára is. Folyóiratunk jelen lapszámában a konferencia több előadóját, a tanácskozáson bemutatott jó gyakorlatok gazdáit is megszólaltatjuk. Bízunk benne, hogy a konferenciához hasonló találkozásokon kezdeményezett együttműködések révén újabb hazai érintettséggel rendelkező kulturális útvonalak kapnak majd európai minősítést, feltárva és európai közkinccsé téve Magyarországot mind több kulturális értékét.

A lapszámunkban főszerepet játszó kulturális és tematikus útvonalak – akár kisebb, akár nagyobb területet fognak át – nagyban hozzájárulnak a települések turisztikai vonzerejének növeléséhez, s ezáltal gazdaságélénkítő folyamatok elindulásához. A Nemzeti Művelődési Intézet a helyi értékek összegyűjtésének, feltárásának és a helyi társadalomban való hasznosításának módszertani támogatásával a helyi közösségeket abban segíti, hogy mind jobban kiaknázhassák erőforrásaikat, s azokat akár a kulturális turizmus szolgálatába állítsák.

Úton lenni emellett nemcsak egy fizikai folyamat, hanem legalább annyira lelki, belső utazás is. Az úton lévő ember akarva-akaratlanul is ismerkedik a körülötte lévő világgal és a benne élő emberekkel, egyúttal önmagával. Utazóként lelkiállapotunk önkéntelenül is megváltozik, így egy tágabb közösség tagjaivá is válunk. Talán sokan egyetértenek velem abban, hogy ilyenkor élünk igazán.

Jó utat!

Élményözön a Zebegényi Tökvilág Fesztiválon

„Vannak vidékek, tájak, városok, melyek különös varázssal bírnak. Megmagyarázhatatlan erők vonzanak vissza oda, ahol egyszer már megérintett a Hely Génusza. Újra és újra meg kell látogatnunk, s ha nem lehetséges, mítosszá növekszik bennünk az emlék.” (Szőnyi István Baráti Kör, Zebegény)

Csodálatos szépségű, fenséges tájék a Dunakanyar! Ha (egyelőre) csak nyaranta is, de Kismaros-Börzsönyliget immár az otthonommá lett. Ám a kis alpesi faháznyaraló kertjében, vagy éppenséggel a túrázások alatt – a Börzsönyi vadonban az erdők, mezők, vadvirágok kavaládájában, a vaddisznócsörtetéstől, szarvasbögéstől hangos, s tücsökcipeléstől zengő éjszakák után egyre sürgetőbben éreztem, a természeti szépségeket kicsit mellőzve, fel kell fűznöm a környék kulturális értékeit, épített örökségét, történelmi emlékeit (is) egy hosszú szátra...

A legvirágosabb falu

Egy hírportál olvasója írja: „Az ország északi határánál, a vén Duna legszebb kanyarulatánál, hegyektől koszorúzva bújik meg a völgyben a festői Zebegény. A varázs, mely szinte minden ideérkezőt hatalmába kerít, több tényező szerencsés egybeeséséből alakult

ki. Legfontosabb a falu páratlanul szép fekvése, de a régi századokra visszanyúló történeti, kulturális hagyományok és jó megközelíthetőség is ide sorolhatók. Mai rangjának és vonzerejének kialakulásában meghatározó szerepet játszott Szőnyi István festőművész (1894-1960) Zebegényhez kötődő munkássága. A Kós Károly által tervezett páratlan szépségű magyar szecessziós plébániatemplom és a Maróti Géza által tervezett Nemzeti Emlékhely, ahonnan egyedülálló szépségű kilátás nyílik a Duna ezüst szalagjára...” – a községből elérhető több történelmi település (Esztergom, Visegrád, Szentendre, Vác), de maga Zebegény is több rangos látnivalót kínál. Ha épp nincs fesztivál vagy esemény, akkor is napokat tudunk itt eltölteni: barangolni utcáin, a főtéren, vagy sétálni a parton.

Zebegény 2013-ban elnyerte a Virágos Magyarországért környezetszépítő verseny fődíját. Egy szép napsütéses szeptemberi délelőttön végre elhatározásra jutottam. Kis idő múltán a Kismarostól csupán néhány kilométernyire lévő, Szent Mihály-hegy lankáira épült településen meghatódottan szálltam le a vonatról. A „legvirágosabb faluban” még el sem jutottam a főtérre, már az állomáson – ez sem volt érzéki csalódás – határozottan éreztem:

itt valami megfoghatatlan aura, édes rózsailat öleli át az embert...

A tök szimbolikája

A tök, meghatározása szerint kúszó szárú, nagy, kerek levelű növény, amelynek termése gömb vagy palack alakú. Szimbológiája sokrétű. A kettős tök, éppúgy, mint a homokóra, az alsó és a felső világ megtestesítője. A kínaiaknál a növény a varázslás és a szellemek megidézésének eszköze. A tök-

kulacs Li Tie-kuaj, a nyolc taoista halhatatlan egyikének emblémája. Rómában a butaság, az üresfejűség kifejezője. A gyorsan növekvő és hamar hervadó növény a mulandóság jelképe. (...) A kereszténységben Rafael arkangyal és a zarándokokat védelmező id. Jakab apostol attribútuma. Angol nyelvterületen a Halloween (október 31. – minden szentek előestéje), a pogány szertartásokban gyökerező szellem-, démonjáró éj népi ünnepének egyik fő eleme az apotropaikus jelentésű, ijesztő arcot formázó töklámpás. (Forrás: Szimbólumtár).

Az irodalomban, de több vonatkozásban is felbukkan a tök, mint példázat. Babits Mihály Jónás könyve című művét bizonyára Zebegényben is ismerik, amelyben a költő, egyebekben a tökinda által is bemutatja, s teszi tapasztalhatóvá az Úr cselekvéseinek értelmét. Azonban nem tudni, vajon olvasták-e a zebegényiek a nagydobronyi „tökös” népi mondókat: „Egy – megérett a meggy. Kettő – csipkebokorveszsző. Három – nincsen nekem párom. Négy – biz oda nem mégy. Öt – most érik a tök. Hat – hasad a pad. Hét – kiflit süt a pék. Nyolc – üres a kis polc. Kilenc – kis Ferenc. Tíz – tekenőbe tiszta víz. Minek az a tiszta víz? Kiskertet locsolni. Minek az a kiskert? Tököt bele vetni. Minek

az a tök? Disznót hizlaltatni. Minek az a disznó? A háját kivenni. Minek az a hája? Kocsit kenegetni. Minek az a kocsi? Asszonyokat- jányokat a pokolba hordani!” – Mindenesetre Zebegénynek – legalábbis az a hír járja – a nevezetes növény, a tök a „hungarikuma”.

E sokoldalú növény jegyében, miért is ne lehetne a falunak még eggyel több turista csalogató látványossága? Valószínűleg így gondolkodott anno a tökről a Zebegényi Tökvilág Fesztivál kitalálója!

Tökvilág születik

De ki is a méltán híres az – azóta rendszeresen jelentkező – rendezvény „szellemi édesanyja”? Hogyan jutott el egy frappáns ötlet a megvalósulásig?

A Zebegény-See Begin csoport által meghirdetett 2014. év embere: Apfelné Wetzl Teréz lett, aki helyi termelő, lokálpatrióta és a kertjében dístöktermesztéssel foglalkozott, így tette népszerűvé a növényt a környéken, felelevenítve a hozzá kötődő népi hagyományokat, kézműves fogásokat. Mint mondja, „Tudom, hogy van és remélem lesz még sok-sok tenni akaró lelkes zebegényi ebben a gyönyörű faluban. Ne csak csodáljuk, tegyük is érte!”

Ha betérünk hozzá, főtéri hobby boltjában egyedi dolgokat, praktikus tárgyakat, kézműves alapanyagokat, szép és életre szóló ajándékokat lehet találni. A kézműves foglalkozásokhoz is rendszerint rengeteg faragnivaló tököt ajánl fel. Egy korábbi (Hír TV-beli) riportban mesélte el történetét: „Elkezdtem tököt termelni és árulni, mert mindig gyűjtöttem nagyon sok fajtát, kicsit, nagyot, színeset. S mivel annyi sok volt belőle, mindig több volt a termés. Úgy elképzelttem, hogy milyen jó lenne itt a téren, mert előtte is csináltam gyerekeknek kézműves foglalkozásokat. Miért a tök? Mert megtetszett a formája, abban láttam fantáziát, és a boltnak, amit nyitottam Tökvilág lett a neve pontosan ezért.”

E „tökindafonálon” bodorodott, növekedett a tök szeretetén nyugvó ötlet, s jött létre belőle Zebegényben egy igazi nagyszabású nemzeti hagyományteremtő forgatag.

„Közhírré tétetik kicsinek és nagyoknak, kinek van még füle, kikiáltom annak. Eljött az ideje a nagy napnak. Itt mulat majd a Dunakanyar apraja és nagyja, búját és bánatát rendre otthon hagyja. Zebegény község népe, több mint ezer lakó, mindegyikük kedves, dolgos, jóra való. Az elmúlt esztendeje nem volt Tökfesztivál nálunk, pedig mi a Tökvilággal álmodunk. Ezért a nagyvilágból mindenkit várunk (...) Eljött az idő kedves Fesztiválunk, kisebbek, nagyobbak, majd vígan táncolnak, mulatnak. Isten éltesse hát a falu népét, Kisbíró szövege abban leli végét: Kívánjon sok jót, tököt és egészséget, a mai napon jó mulatságot néktek!”

Töklők és tökmagpöckölők

Mikor is volt az első Tökvilág Fesztivál? Tán 2004-ben? Lám milyen gyorsan szalad az idő! 2016 szeptemberében már a IX. Zebegényi Tökvilág Fesztivál volt.

gényi Tökvilág Fesztiválra invitálta a nagyérdemű közönséget a „zebegényi Kisbíró”. (Megjegyzés: 2014-ben a mára úgyszintén rangos Sárkányfesztivállal egy időben zajlottak a Tökvilág eseményei.)

„Ki lesz a legtökösebb legény!” Kora délelőtt a színpadon a kikiáltó harsányan adta hírül: lesz Tökfaragó-, Töklökő-, Töksúly-saccoló verseny. S az ügyes kezű embereknek nem marad el a Tökmagpöckölő verseny. Sőt! A Tökbáb Kuglit is éppúgy ki lehet majd próbálni. Hozott tökök súlyra, hosszra történő megmérettetése, helyben faragott és díszített tökök versenye, kézműves és hagyományörző árusok és foglalkozások, tökök ételek és italok. A parkban található kisszínpadon változatos zenés műsorok egész nap. Sorolhatnánk tovább az eseményeket, amelyek a falu Fő terén zajlottak, a házakat már jó előre feldíszítették különös formájú tökökkel, kukoricacsövekkel – a régi időkben ugyanis a tököt a kukorica között termesztették a gazdák a föld jobb kihasználására. A rendezvényre határon innen és túl, a Felvidéktől Erdélyig kicsik és nagyok (mindenhonnan) sokan eljöttek. Mint minden évben, idén

is rengeteg színes program várta az ide érkezőket.

No de ki tudná a Tökvilág hangulatot a legpontosabban összefoglalni, mint Ipolyi István a „Zebegény-See Begin” csoport „lelke”, a falu hűséges polgára: „Egy újabb csodálatos nap Zebegényben. A mai nap legfontosabb történése a IX. Zebegényi Tökvilág Fesztivál összművészeti rendezvénye volt. (...) Az óriási forgatagban szerintem mindenki nagyon jól érezte magát. Volt kirakodó-vásár, koncertek, gyermekműsorok, több művészeti installáció különböző helyszíneken, néptánc, világzene, bohócok, ételsátor, látvány-konyha, művészeti kiállítás, tánc. Itt voltak a testvértelepülésünk, Geresdlak tisztelt polgárai, akiket a polgármester asszonyunk személyesen vezetett körbe a faluban. Nagyon érdekes volt a Polgármesteri Hivatal melletti parkban Fodor János koncertje is.”

Tökvilágon innen és túl

Az „ősz aranya” a tök. Az egyik ok, amiért szerethetjük az ősz, a sütőtök érése. A különböző méretű, formájú és színű növény a szemet gyönyörködteti. Igénytelen termesztése miatt a szegények táplálékának számíthatott régen, később aztán különleges csemegeként úri körök is felfedezték. Gondoljunk csak arra, hogy épp a sütőtök jelképezi a hidat, azaz a hintót Hamupipőke meséjében a szegény és a gazdag világ között! Fogyasztása kedvező élettani hatásokkal bír, vitaminjai, ásványi anyagai, antioxidáns-hatású béta-karotintartalma felkészítik a szervezet ellenálló képességét a téllal szemben. Természetes édes íze, sokféle értékes tápanyaga és magas rosttartalma miatt könnyen emészthető, így a babák ideális tápláléka. Ugyanúgy a fogyókúrázók kedvence. Leggyakoribb elkészítési formája a szeletek

megsütése, valójában ennél sokkal többféle lehetőség rejlik benne. Pikkáns köreteket, édes leveket, akár még lekvárt is készítenek belőle. Magját pörkölik, vagy magjából sok helyütt, mint hazánkban, az Őrségben olajat sajtolnak, melynek fogyasztása ugyancsak egészséges, ízét kipróbálhatjuk például salátára öntve. A szép kerek, napsárga sütőtök az őszi terasz elmaradhatatlan éke, mely aztán levesben, süteményben, bébiételben, vagy fogyókúrás menüben végzi.

Őshazájaként Észak-Amerikát, Közép- és Dél-Amerika trópusi vidékét is említik. A texasi és a mexikói indiánok is termesztették ültetvényeiken. Európába az első sütőtök magokat a spanyol hódítók hozták. Magyarországon a legismertebb hazai változatai a nagydobosi, a kiszombori és az óvári fajta. A sütőtök kedvező élettani hatásait már az indiánok is ismerték, kigyómarást kúráltak a segítségével és szeplő eltüntetésére is használták. A sütőtök a kobakosok vagy tökfélék családjába tartozik, mint pl. a főzőtök, laskatök, cukkini, patiszon, görögdinnye, uborka. A 90% vizet tartalmazó tökök léteznek fehér, szürke, kék, piros és zöld színben is, illetve húsán és magján kívül virága is ehető, ami sültve élvezetes csemegének számít. Télen az egyik legkedveltebb, könnyen hozzáférhető éték városos és falun egyaránt a finom, omlós, édes sült tök.

A tök(életes) növény

A szivacsök (luffatök) a hosszú indákat fejlesztő tökfélék közé tartozik, ezért rendszerint kerítés vagy fák mellé ültetik, amelyekre felkapaszkodik. Az ovális terméseket barna, vékony bőrszövet takarja; az érett termés húsa fehér, szivacszerű képződmény, amelyet fürdőzésre, mosakodásra, masszírozásra lehet használni. Termesz-

tése egyszerű, a többi tökfélével megegyező. Zsenge terméséből saláta is készíthető. Hazánkban, ahol a gyógy- és termálfürdők sok külföldi turistát vonzanak, a szivacstököt akár jelentős hungarikumként is lehetne hasznosítani. A Kertészeti Egyetem egyik hallgatója diplomamunkát is írt a szivacstök természetéről és gazdasági felhasználásáról.

Az ír legendában az áll, hogy a tóklámpa a nevét egy Jack O'Lantern nevű részeges kovácsról kapta. Jack a hiedelem szerint nemcsak részeges, ám tréfás és leleményes mesterember is volt, olyannyira, hogy még az ördögöt is megviccelte. Mikor az eljött érte, hogy elvigye, cselesen felzavarta őt egy hatalmas fa tetejére, aztán keresztet rajzolt a fa törzsére. Mivel az ördög köztudottan irtózik a kereszt érintésétől, nem tudott lejönni a fáról. Jack csak azután engedte le az alvilági figurát a fáról, miután az megígérte, hogy nem kísérti őt többé. Amikor Jack meghalt, a mennyországba nem engedték be iszákossága és csínytevései miatt, ám a pokolban sem találhatott otthonra, mert az ördög is haragudott rá, amiért korábban túljárt az eszén. Jack arra kérte az ördögöt, hogy legalább egy kis fényt adjon neki, hogy megtalálja a visszautat az élők világába. Végül az ördög megszánta és egy izzó fadarabot dobott Jacknek a pokol katlana alatt lobogó tűz parazsából, az örökké izzó parazsat Jack egy kivájt fekete retekbe (más források szerint répába: rutabaga, svéd karórépa) belsejébe tette. (A kelta retket/répát az amerikaiak időközben tök-re változtatták). Jack azóta bolyong tóklámpásával a mennyország és a pokol között, ennek a lámpácskának a fényénél keresi a megnyugvását. A világító sárga gömb lassan a Halloween szimbólumává vált.

Tökfaragó magyarok

Manapság a tóklámpás készítését leginkább az angolszász és amerikai ünnephez kötik, pedig a tökfaragás Magyarországon is régi hagyomány. Salamon (1053 – 1087) Árpád-házi magyar királyi herceg, 1057-től ifjabb király, 1063 és 1074 között Magyarország hetedik királya, aki trónviszályban

állt unokatestvéreivel: Gézával, illetve annak halála után Lászlóval. 1081-ben Salamon ugyan elismerte Lászlót, mint magyar királyt, cserében megtarthatta királyi címét és László udvartartást is rendelt mellé. Salamon azonban a királyi udvarban is terveket szőtt a trón visszaszerzésére. Ezek után László biztonsági okokból a visegrádi vár tornyába záratta. Az öröknek parancsba adták, hogy sötétedés után tóklámpásokkal világítsák ki a tornyot, hogy éjszaka is szemmel tarthassák a rabot. A különleges „fáklyák” azonban nemcsak a vár foglyát világították meg, hanem a Dunán közlekedő hajósoknak is támpontul szolgáltak. Innen ered a mondás: „fénylik, mint Salamon töke”. (Az eredeti vár, ahol a király egykor raboskodott, sajnos nem maradt fenn, viszont romjainak köveiből építtetett új várat IV. Béla a tatárjárás után. A jelenleg is meglévő Salamon-torony egykori királyunk emlékét őrzi.)

Végül egy zenei kapcsolat. A lantfélékre jellemző az ovális vagy kekedebb, félbevágott nagyobb méretű lopó- vagy kobaktökre emlékeztető hangszekrény. Első ilyen hangszerek tök-kobakból (nem amerikai növény!) készültek, ezért ezt a formát sokáig megtartották. E belső- és kelet-ázsiai hangszerek mindegyike rendelkezett nyakrészszel, melyek fölött a húrok helyezkedtek el. Ezek Belső-Ázsiában sokhúrúak voltak, nyugat felé közeledve a húrok száma csökkent. A tök levélnyeléből mélyebb hangú, nagyobb síp készülhet.

Szakraális táj

„Miközben a Dalai Láma a magyarországi látogatásakor elsőként az általa a világ legfontosabb és legcsodálatosabb helyének, a Föld szívcsakrájának nevezett Pilis-hegységbe siet, India nagykövet asszonya pedig rendszeresen Do-

„öt falu” – egyesülésének eredménye. Életem nagy része „Szent Mihályon” telt el, s bár jó ideje Mátyásföld a lakhelyem, mégis örökös „szentmihályi lánynak” vallom magam. Különös ráadása a sorsnak, hogy mostanság Kismaros-Börzsönyligeten a Szent Mihály-hegy szomszédságában élvezem a pihenés örömeit.

Szent Mihály védőszárnya hatalmas földrajzi távolságokon ível át. Ha nem is a túlvilágra, de egy új hazába – az élet virágához – a nagyhatalmú arkangyal kézen fogva vezetett el. S az élet megtört íve mára egy szépséges, boldogító, egészséges körré zárult be. Ahonnan elindultam talán soha nem távolodtam el. Akár a magyar mesevilág hőse úgy jutottam el a Tejútra, azaz a Duna ékes szalagján a kincses Dunakanyarba, a Csillagösvényen át a Szent Mihály-hegy szomszédságába, hogy azután (otthon/itthon) Nagymarostól Zebegényig egy-egy emlékezetes kirándulást éljek át.

A Dunakanyarban az a jó, hogy minden megtalálható egy térségben. Hegyek-dombok, vizek, jellegzetes élővilág, történelmi települések, s nem mindennapi élmények, szuper rendezvények. Jelen van itt mind a négy elem: a föld-, a levegő-, a víz-, és a (vulkáni vonulatokban) a tűz eleme. „Ájlávju” Dunakanyar! De az ötödik elem: a szerelem sem hiányzik innen...

bogókőhöz látogat „feltöltekezni” – a Szent Hegységtől mindössze félórányi autóútra lévő Budapesten, és általában Magyarországon, az emberek többségének még mindig nincs fogalma arról, hogy milyen értékes helyre született.” – több ízben hallhattunk erről.

A Dunakanyar a Duna Esztergom és Budapest közötti szakasza. Idesoroljuk még a Duna íve által bezárt jobb parti vidéket, valamint a folyamtól északra emelkedő Börzsöny hegység nagyobbik, Pest megyéhez tartozó felét, a Duna környéke által bezárt Pilis hegységet és Visegrádi-hegységet a part menti területekkel. A Börzsöny-hegység déli nyúlványa vulkáni kőzet tömbjével szerkezetileg összefügg a Duna túlsó partján elterülő Visegrádi-hegységgel. Nagymarosnál magasodik a Szent Mihály-hegy. S azt is legalább annyira elmondhatjuk: ez a környék szakrális energiákat rejt. A két pólus közötti legsűrűbb energiaáramlás a Visegrád – Nagymaros tengely mentén mérhető.

Szent Mihály arkangyal Isten hercege, az angyalok vezére, a nyugat ura, a Mennyország seregeinek főparancsnoka – ezekkel, és még sok más jelzővel illették már Mihály arkangyalt. Szent Mihály győzte le Lucifert és taszította a

földre, mikor az fellázadt az Úr ellen, és ő oldozza majd el ideiglenesen, mikor eljön az utolsó ítélet. Magyarországon úgy tartja a hagyomány, hogy Szent Mihály kíséri át a lelkeket a túlvilágra. Ehhez a hiedelemhez kapcsolódik a Szent Mihály lova elnevezés. A Göncöl-szekeket eleink Szent Mihály szeke rének hívták, a Tejutat pedig Szent Mihály útjának.

Az ötödik elem

Azt mondják, mindenki visszatér oda ahonnan elszármazott. Nem titok, a születésem óta Budapest XVI. kerületében élek. Amely Rákosszentmihály, Sashalom, Cinkota, Árpádföld, Mátyásföld – az

BORKA ELLY (szül: 1949. február 16., Budapest) autodidakta művészeti író, múzeumbárát tudósító. Főbb tevékenységi területei: textilművészet, iparművészet, népművészet, népi kultúra, magyar örökség, honismeret. Rendszeresen publikált a (Népművészeti Egyesület) Mesterség és Művészet – Népművészeti Hírmondó kiadványában, a (Tánc ház Alapítvány) FolkMagazin c. kiadványában, az AranyTarsoly – Hagyományörzők c. lapban, valamint többek között megjelentek írásai a Nemzeti Művészeti és Kulturális Kapcsolatok Alapítványa Magyar Iparművészet c. folyóiratában, a (Magyar Honismereti Szövetség) Honismeret c. folyóiratában, a kaposvári Búvópatak c. polgári, kulturális és társadalmi havilapban, továbbá egyéb (Székesfehérvár – Vár folyóirat, Kiskun Múzeum, Múzeumőr lapja, Gödöllő, Veresegyház, Budapest, XVI. kerület helyi) újságokban és külföldi internetes portálokon. Országos és más médiumok fogadják jelenleg is írásait.

„Túl kicsi ez a piac ahhoz, hogy túllicitáljuk egymást”

*Kiss János, az Erkel Ferenc Művelődési Központ
rendezvényszervezési csoportvezetője a gyulai
közművelődés megújulásának lehetőségeiről*

Nem kisebb célt, mint a közművelődés helyi idegvégződéseinek újrarahuzalozását, a 90-es évekhez visszanyúló klubélet felélesztését tűzte ki célul a Gyulán található Erkel Ferenc Művelődési Központ rendezvényszervezési csoportvezetője. Ahogyan Kiss János fogalmaz: a turisták kiszolgálása is fontos, azonban ami még ennél is hangsúlyosabb, hogy a gyulaiak helyben találják meg a számításukat, s ne kelljen a fővárosba vagy valamelyik nagyvárosba zarándokolniuk egy-egy kiadós kulturális élményért.

Ha a közművelődési alapokat tekintjük át, akkor a helyi 35 és 45 év közötti korosztály részéről óriási hiányérzet volt tapasztalható. Erre épült fel a Kultur Cafe Klub elnevezésű, hét állomásból álló program-cunami két kezdő eleme. – Első körben a korábbi 48-as Club szellemét idéztük meg, majd a Művház Disco következett. Szerettük volna egy nosztalgiára épülő hullámmal megmozgatni az embereket és észrevetetni magunkat – mondja.

Az is nyomatékkel bír, hogy az őszi-téli időszakon áthúzódó ösztönművészeti áramlatot a lehető legtöbben magukénak érezzék – vallja a szervező. Kiegészítve: amit az ember a sajátjának érez, azt szívesen látogatja, s örömmel vesz részt a felépítésében, megtartásában. Világosan körülhatárolható igény fogalmazódott meg a 90-es években jól működő klubélet feltámasztására, erre stabilan lehet alapozni.

Nos, ez olyan jól sikerült, hogy az első két etapnak összesen több mint 850 résztvevője volt, ami iga-

zán kiugró eredménynek számít. Ez a két esemény nem tekinthető a magaskultúra megtestesülésének, azonban mindenképpen közösségformálásnak nevezhető. Az alap az, hogy ha kialakul egyfajta közösség, jól körülhatárolható csoport, akkor már könnyebben találhatóak meg más jellegű programokkal is.

– Az élő muzika mellett feltétlenül be szeretnénk építeni a népzene-néptánc vonulatot, bevonni az amatőr képző- és iparművészetet, továbbá az amatőr színjátszást, az irodalmat, de még a fotózást is – sorolja. Nem titkolt szándék, hogy az ilyen módon formálódó színes, mégis egységes művelődési-szórakozási forma az összetartozás érzését váltsa ki a résztvevőkben.

– Nagy figyelmet kell kapnia a kisgyermekes családoknak is, mert azt érzem, hogy ők még nincsenek megfelelően kiszolgálva – egészíti ki Kiss János. Ezt szolgálja a Családi szombat délutánok címet viselő széria, ami egyfajta sztenderdnek tekinthető kínálatot bír, arról szól, hogy a színházi előadások mellé

Ez a fajta dömping nagyfokú logisztikai rutint, rendezvény-szervezési tapasztalatot és természetesen csapatmunkát követel meg. A programok, események, rendezvények tervezést, előkészületeket igényelnek, például pontos és világos forgatókönyvvel kell rendelkezniük ahhoz, hogy minden résztvevő képbén legyen.

Hozzáteszi: nagy nyomatékkal bír az, hogy a gyulaiak és az ide érkező turisták is azt érzéik: ez a város folyamatosan pezseg, kulturális energiái gyakorlatilag kimeríthetetlenek. Nagyon komoly odafigyelést igényel ez a fajta tevékenység. Kiegészítésként hozzáfűzi, akkor működik igazán jól a történet, ha a külső szemlélő, azaz a közönség csupán az átadott élmény kapcsán érzi, hogy az adott eseménybe milyen sok munkát fektettek.

A rendezvényszervezői tevékenység akkor jó, ha nem szúr szemet még a legmagasabb igényekre kihegyezett érdeklődőknek sem – foglalja össze ars poetica-ját. Úgy kell előkészíteni a történeteket, hogy az események a megfelelő mederben hömpölyögjenek, s az élmények magukkal sodorják a tét nélküli szemlélődőket is. Ehhez kiváló munkatársak szükségé-

kézműves foglalkozást, játszóházat is biztosítanak az érdeklődőknek.

Megemlíti, az idősebb korosztálynak, a nyugdíjasoknak is szeretnének értelmes, igényes kapcsolódási lehetőséget kínálni. A legfontosabb jövőbeli célként azt jelöli meg, hogy az Erkel Ferenc Művelődési Központ egy pezsgő, élő, megújuló közeg legyen, s mint mondja, ehhez minden összetevő adott. Nem egy pillanatok alatt megvalósítható folyamatról van szó, de már eddig is többet sikerült elérni, mint amit erre az időszakra tervezett – foglalja össze.

A 2016-os esztendő rendkívül mozgalmasnak tekinthető, hiszen jelentős változás történt az intézményi struktúrában. Az új, megváltozott viszonyok között volt szükség arra, hogy a nagybetűs közönség megkapja azt, amire vágyik és még azt is, amiről nem tudja, hogy szüksége van rá. Alapvetően két részre lehet bontani a gyulai közművelődési ágazat fogvasztóit, a főszezonban ideérkező vendégekre és a helyi lakosokra.

A májustól szeptemberig tartó kiemelt időszak meghatározó módon a pihenésre, aktív és passzív kikapcsolódásra vágyó látogatókról szól, azonban ez semmiképpen sem valósulhat meg úgy, hogy közben a gyulaiak mellőzötnék érzéik magukat – fogalmaz Kiss János, aki idén májusban vette fel

úgymond a fonalat és tért vissza imádott szülővárosába, azért, hogy a fővárosban megszerzett tapasztalatait hazai pályán, a fürdővárosban kamatoztassa.

Az évösszegző kérdésre rímelve azt mondja, május végén, vagyis hazatérésének időpontjára már rendelkezésre állt a nyári programsor, amit pörgősen, sodróan, de mégis precízen volt szükséges megvalósítani. Ez az időszak, a turisztikai főszezon még lazább tempóval is átlagban napi egy-két rendezvényt hoz, azonban nem ritka, hogy 24 óra leforgása alatt négy-öt esemény lebonyolítására kell maximálisan odafigyelni.

sek, hiszen önmagában nem sokra menne – hangsúlyozza, kiemelve: a kollégák kifogástalanul teszik a dolgukat.

– A mániám az előkészítési fázis, mert ha az rendben van, akkor a lebonyolítás folyamatában jóval kevesebb hibalehetőség adódhat – osztja meg az általánosan használható receptet. A közművelődési, rendezvény-szervezési boszorkánykonyha bugyraiban elmélyülve megállapítható, hogy nem egyszerű területről van szó.

Mint Kiss János megfogalmazza, szerencsés csillagzat, illetve együttállás kíséri, mert minden lehetséges segítséget megkap a munkatársai, a gyulai kulturális intézményeket, kiállítótereket működtető nonprofit Kft. és a város vezetői részéről is.

Mi lesz a kulcsszó a 2017-es esztendőben?

„A varázsszó a koncepció. A nyári programcsomagot alapul véve, bármennyire is színes lesz, mégis egységes üzenetet szükséges hordoznia. Jóval a szezon kezdete előtt tisztán kell látni, hogy az adott időszakban Gyula városa mit üzen az ide látogatóknak. Ezt követően lehet hozzárendelni a szükséges szervezői energiákat és a technikát, majd jöhet a kommunikációs csoport, akik mindezt, a szó legjobb értelmében eladják. A hazatérő vendégben egységes képnek szükséges kialakulnia, ami arról is szól, hogy felejthetetlen élményekkel gazdagodott. A városunk ebből a szempontból nagyon szerencsés helyzetben van, erre csupán rá kell erősítenünk. Álláspontom szerint ebben jócskán van játéklehetőség, mindig egy picit eltolva a fókusz, minden nyáron más és más helyre téve a hangsúlyokat. Legkésőbb március elején már pontosan tudnunk kell, hogy mit fogunk csinálni a májustól szeptemberig tartó időszakban.”

Hogyan lehet hatékonyabbá tenni a helyi közművelődési rendszert?

„Gyulán megközelítőleg 33 ezer ember él, s ha ide vesszük az agglomerációt, akkor 40-45 ezer emberről beszélhetünk. Minden egyes állampolgárnak alapvető joga hozzáférni a közművelődés kínálta lehetőségeihez, méghozzá a közművelődés intézményrendszerén keresztül. Nekiünk pedig az a kötelességünk, hogy ezt biztosítsuk.

A városban a közművelődés intézményrendszere négy-öt főbb csomópontból áll össze. Ide sorolható a Mogyoróssy János könyvtár, a Vár-

színház, az önkormányzat kultúrával foglalkozó részlege, a Gyulai Turisztikai Nonprofit Kft. és a kiállítótereket működtető Erkel Ferenc Nonprofit Kft., vagyis a várat, az Almásy-kastélyt, az Erkel Ferenc Múzeumot, a művelődési központot, az Erkel emlékházat, a Ladics-házat és a Kohán Képtárat fenntartó önkormányzati cég is.

A lényeg, hogy jobban össze kell hangolni a munkánkat azért, hogy hatékonyabban tudjunk tevékenykedni. Bizonyos területeken meg kell szüntetni, bizonyos részeken pedig fel kell erősíteni a párhuzamosságokat. Túl kicsi ez a piac ahhoz, hogy túllicitáljuk egymást.”

KISS JÁNOS 1971-ben született Gyulán. Az érettségét az Erkel Ferenc Gimnáziumban tette le, majd nem sokkal ezután, 1989. április 24-én szervezte meg első koncertjét. Az országos szinten is ismert 48-as Clubot Hevesi Tamással és Ökrös Gergővel közösen működtették, öt év alatt nem kevesebb, mint 800 rendezvényt szerveztek, koncerteket, kiállításokat, filmvetítéseket tartottak. A „boldog békeidőket” követően a Gyula Televízió szerkesztő-riporteri posztja következett, majd iskolapadba ült, 1998 és 2002 között a Juhász Gyula Tanárképző Főiskolán a művelődésszervező-média szakot végezte el. 2002 és 2004 között a Pécsi Tudományegyetem volt a soros. Ezután Budapestre, pontosabban a Zuglói Művelődési Központban művelődésszervezőként, majd az összevont intézményeknél igazgató-helyettesként tevékenykedett. 2013-tól Ferencvárosban a kiemelt rendezvények felelőse volt, majd hazatért.

ERDEI-KOVÁCS ZSOLT 2006 májusától 2007 szeptemberéig Békéscsabán, a Csaba Televíziónál helyezkedett el szerkesztő-riporterként, majd három hónapot töltött a Békés Megyei Hírlapnál. A 2007 ősztől 2014 augusztusáig tartó időszakban a Csaba Rádió hírszerkesztőjeként, riportereként, hírolvasójaként dolgozott. Több országos sajtópályázaton vett részt eredményesen: két alkalommal első és további két alkalommal második helyet ért el az általa készített összeállítás. A 2014 augusztusától 2015 augusztusáig tartó időszakban a Békésifü Magazín, illetve a Békésifü.hu oldal munkatársaként tevékenykedett. 2015 augusztusától 2016 márciusáig a Hir6.hu oldal munkatársaként dolgozott. 2016 áprilisától az Erkel Ferenc Nonprofit Kft. kommunikációs munkatársa.

A Völgyvidéki sajtút

Otthon és élettér a gazdálkodóknak

A sikeres borutak példáját követve a Kis-, Közép-, Agrárvállalkozók, Sajtkészítők Egyesülete (KKASE) 2010-ben kezdte kidolgozni a Magyar Sajtút Hálózat koncepcióját. 2013 nyarán pedig lehetősége nyílt arra, hogy a Leader térségek közötti együttműködés keretében pályázzon két kistérségi sajtút: a Völgy Vidék Sajtút és a Palóc Sajtút megvalósítására. E hálózat legtöbb tagot megmozgató részének létrehozásáról, mibenlétéről, céljáról beszélgetett Bordás Emese, a Völgy Vidékfejlesztési Közösség Közhasznú Egyesület munkaszervezet vezetője és Ambrus Lívia, a Nemzeti Művelődési Intézet Fejér Megyei Irodájának módszertani referense, aki meglátogatott egy úgynevezett sajtumegállót is.

Ambrus Lívia: *Emese, miért és hogyan jött létre a sajtút hálózat, illetve ti hogyan kapcsolódtatok ehhez a folyamathoz?*

Bordás Emese: Elmondható, hogy a sajtút koncepciójának is az a célja, mint a borúté, vagyis, a helyi termékek helybeni értékesítésének és fogyasztásának népszerűsítése, a rövid ellátási láncokat preferálva. Támogatja a hazai tejfeldolgozást azáltal, hogy ösztönzi a kézműves élelmiszer-előállítás, jó

példát mutatva a mikro-, kis-, közép-vállalkozások számára. Célunk, hogy a hazai sajtukultúra egyre szélesebb körben terjedjen el, a lakosság ismerete bővüljön a magyar sajtokról, a tejtermékek előállításának folyamatairól, és magáról a sajtészítő mesterségről is. Gyakorlatilag egy-egy térség sajtészítőinek összefogása, közös arculat, közös megjelenés kialakítása, a helyi sajtók fogyasztásának népszerűsítése. Legpontosabban ezt a célt a Sajtútról készült kiadványunkban így fogalmaztuk meg: „A Váli-völgy lankái, az Etyeki-dombság szőlőhegyei, valamint a Vértes és Gerecse domboldalai otthont és életteret adnak a gazdálkodóknak, a sajtészítőknak, akik nap mint nap korán kelnek, kecskét, tehenet, juhot fejnek és sajtót készítenek. Ők adják a Völgy Vidék Sajtút nyitott sajtos portáit, általuk ismerhetjük meg a térség sajtjait, bepillantást nyerhetünk mindennapjaikba.”

Nyitott porták

A. L.: *Hogyan épül fel ez a hálózat? Milyen elemekből áll?*

B. E.: A Sajtúthálózat kapcsán beszélhetünk Sajtútállomásokról, és Sajtumegállókról.

Bordás Emese

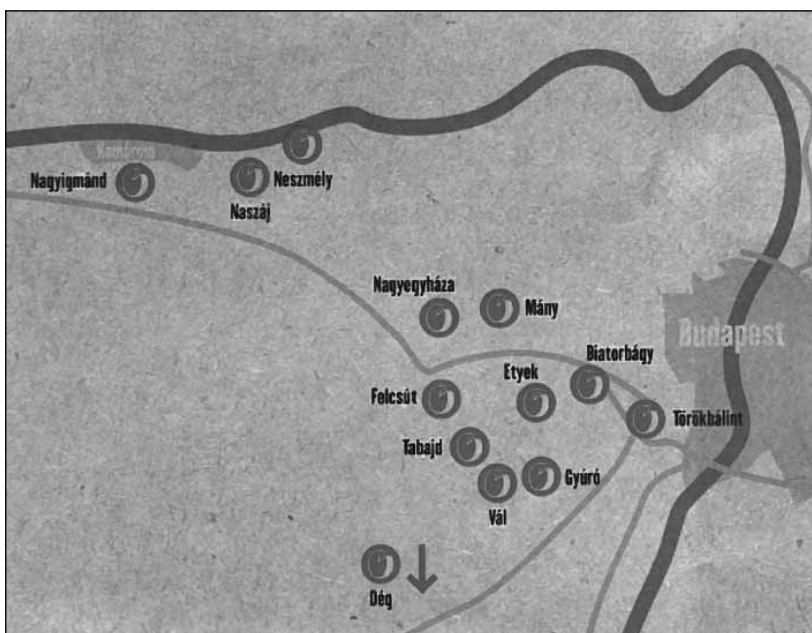
Sajtútállomásnak azt a helyet nevezzük, ahol komplett sajtészítő műhely van. Gyakorlatilag egy nyitott portát, folyamatosan nyitva tartó üzletet, boltot jelent, ahol mindig lehet vásárolni sajtot. Ezen az állomásokon sokszor sajt-bemutatókat is tartanak és lehet vásárláson kívül kóstolni, sőt sajtos ételeket enni. A lényeg, hogy a sajtot szerető közönség ne csak évente egy-két alkalommal jusson hozzá a különlegesebb sajtokhoz, hanem lehetőség szerint folyamatosan. A legfontosabb, legszélesebb körű szolgáltatáscsomagot biztosító példa a térségben az etyeki Sajt-

útállomás, a Gasztrosétányon, az Újhegyi-dűlőn, amely 2014 szeptemberében nyitotta meg kapuit. Az állomás sajtimestere Hegedűs Imre, a Bicskei Mezőgazdasági Zrt. igazgatója. Ez az állomás számos szolgáltatást biztosít az érdeklődőknek, így bepillantást nyerhetnek a látogatók a sajtkészítés egyes fázisaiba, a kulturozás, hevítés, oltás, sajtalvadék-felvágás, sajtformázás rejtelmeibe. Megtudható, hogy mire való a sajtárfa, vagy mi is az a kimozin. „Köpüld magad!” programjukban lehetőség van kipróbálni a vajköpülést hagyományos fa köpülővel. A Pusztabusz túrán 20 üléses alkalmatossággal lehetőség van az Ödönmajor tehenészeti telep látogatására, és természetesen kóstolóra, vásárra az EtyekTej termékeiből, illetve a környék kézműves termékeinek kínálatából. Rajtuk kívül még számos kisebb sajtútállomás is tagja a Völgy Vidék Sajtútnak. Nekünk az is a feladatunk, hogy a kicsiket és a nagyobbakat egyaránt támogassuk, próbáljuk bővíteni a hálózatot, mindazonáltal megtalálni az egyensúlyt, hogy a kisebb és a nagyobb sajtkészítőket egyaránt tudjuk segíteni, támogatni.

Szélesedő hálózat

A. L.: *Kik a tagjaitok?*

B. E.: A tagokat név szerint és termékeik márkanévei szerint sorolom: Felcsútról Szelényi Katalin (André Kecskesajt), ő az, aki be tudott kerülni sajtjaival a Gundel Étterembe. Gyúróról Baranyi Noémi, a már említett Hegedűs Imre (EtyekTej). Etyekről még Nagy Zsuzsanna (Zsuzsa asszony házisajtja). Fischer Lászlóé a Kecskesajt Botpusztáról; A Tabajdi kecskesajt Hammané Tombor Ágnes terméke. Várlól Herczku Mihály A Herczku Család Gazdasága néven kínálja sajtjait. Biatorbágyról Kun Anita (Katalin-hegyi Házisajt Manufaktúra) és Pozsa

A sajtút térképe

Panni (Panni Kézműves Sajtműhelye), utóbbi üzlete a Szarkafészek. A Pozsa Pannié egy különleges történet, róla még mindenképp mesélek. Kecskesajtokat állít elő Törökbalintról Herczog Anita (Kecskesvilág Idamajor), valamint Lambing Roberta és Varga György. Neszélyről Pallagi Zsuzsanna (Gerecsekecske) Vastag Gusztáv (Gusztasajt). Nagyigmándról Szabó Ildikó és Nagy László, Dégről Nagy Róbert László (A Dégi Sajtász). Végül, de nem utolsó sorban sajtmegeállóként Ribli Ilona és Kolozsvár Mihály Hangistállója. Folyamatosan érkeznek újabb jelentkezők is, és vannak, akik időközben kiléptek ebből a hálózatból, de összességében ez egy dinamikusan fejlődő hálózat.

A. L.: *Jól értem a felsorolásból, hogy nem szorítottok a Völgyvidék területére?*

B. E.: E témában nem, mert a környékünkön, valamint a megyében számos olyan kiváló sajtász van, akik jelezték bekapcsolódási szándékukat a Sajtúthálózatba, illetve számos olyan kisebb sajtász volt, akiknek a támogatását fontosnak tartjuk és nem akartuk őket kihagyni.

Képzés és marketing

A. L.: *Említetted, hogy Pozsa Panni üzletéről, a Szarkafészekről még mesélsz nekünk.*

B. E.: Pozsa Panni a kezdetektől a tagunk. Neki nagyon jó minőségű sajtjai voltak, de ő most már inkább a Szarkafészekben, a Budaörsön működő szaküzletében, a sajtészítő eszközökből bonyolít nagy forgalmat. Emellett érdeklődőknek tart sajtészítő tanfolyamot, melyen bárki megtanulhatja a joghurt és krémsajt készítésének alapjait, amelyhez kapszulás oltóanyagot biztosít.

A. L.: *Ettől ő még belefér ebbe a koncepcióba?*

B. E.: Teljesen. Amikor el tud jönni a képzési alkalmakra, szakmai ismereteket tud átadni a kezdőknek. Az az óriási tapasztalat, amivel ő rendelkezik, mind sajtészítés, mind marketing szempontból, nélkülözhetetlen a leendő sajtészítők számára. Csak azt akarom az ő példájával illusztrálni, hogy menet közben is alakul, színesedik a hálózat tartalmilag is.

A. L.: *Milyen feladatot láttatok, láttok el folyamatosan a Sajtút há-*

Sajtmelegítő

lázat kapcsán, hogyan segítitek a hálózat tagjait?

B. E.: Egyrészt a Völgy Vidék Közösség adta be a pályázatot 2013-ban, mely során kialakult ennek a koncepciója, állomásai, számos taggal, amelyet a Völgy Vidék Sajtút című kiadványban is látsz. Ennek a megálmodója, lelke és a marketingjének a kitalálója Szlanyinka Edina Mária. A tagok természetesen folyamatosan változnak. A mi feladatunk a marketing, a közösség tagjainak a koordinációja, összefogása. Pl. egy-egy települési rendezvény előtt jön a telefon az adott esemény szervezőjétől, hogy szeretnék, ha lenne a rendezvényen sajtos. Megbeszéljük, hogy szeretnének-e kóstoltatni, vagy sem, illetve hány sajtosra lenne szükség. Ezután meghirdetem a lehetőséget a tagjaink között. Ha csak 3-5 sajtos kérnek, akkor én szoktam összeválogatni, hogy lehetőleg többféle típus legyen, mindemellett ügyelve arra is, hogy mindenki kapjon lehetőséget a megjelenésre. Elmondhatom, hogy most már a fővárosból is számos helyről fordulnak hozzánk ez ügyben. Mindemellett lehetőségeinkhez mérten képzéseket is szervezünk a tagjaink számára. Legutóbb az Etyeki Faluműhely Alapítvánnyal együttműködve sikerült idehozni egy tréneret, és egy tíz alkalomból álló marketinges képzést szerveztünk a tagok számára. Többen éltek is a lehető-

séggel, és azóta a gyakorlatban is alkalmazzák az ott tanultakat, pl. elkezdtek blogot írni. A szakmai oldalt, valamint a hálózat országos marketingjét pedig a KKASE végzi.

Kóstoltató terasz

A. L.: *Látszanak már konkrét, kézzel fogható eredményei az összefogásnak?*

B. E.: Igen, mindenképpen látszik az egységben az erő nagy igazsága e területen is. Kezdi felismerni a tagok, hogy nem konkurenssek, és már rendszeresen egymáshoz küldözgetik a vevőket és a csoportokat, ha az adott állomás nem tudja kiszolgálni az igényeket. Együttal kiváló reklámfogás is, mert a vevőben az marad meg, hogy azonnal el tudták látni, tudta teljesíteni a kívánságait ez a remek szakmai közösség. Másrészt most télre a kisebbek összefogtak a széna rendelésben, így közösen olcsóbban jutnak hozzá, tehát egy együttműködés e téren is beindult.

A. L.: *Gondolom, nem szeretnétek itt megállni. Milyen terveitek vannak a jövőben, milyen szerepet szánsz magatoknak ebben a hálózatban?*

B. E.: Természetesen szeretném a tagok közötti összefogást erősíteni. Mindenképp szeretnék még az ősszel egy kis összefogást a tagok-

nak, amolyan igényfelmérést, hogy kinek mire van szüksége, ki, hogy halad. Lehetőséget biztosítani az együttlétre, hogy megbeszélhessék a problémáikat, tapasztalatcserére. Az igények függvényében további képzéseket, tanulmányutakat – akár külföldre is – szeretnék szervezni a tagjainknak, ezekkel alkalmas adni számukra a folyamatos fejlődésre. Ha magát a struktúrát nézzük, szeretnék egy megálló alatti szintet még kialakítani, a „kóstoltató udvar” vagy „kóstoltató terasz” szintjét a „kicsik” számára. Lehetne persze ezeket is megállónak hívni, de ha megnézzük a Hangistállót, és egy ilyen kisebb „kínáló teraszt”, ég és föld a kettő közötti különbség, utóbbi inkább kicsit az „őstermelőséghez” kötődik. Mindezek mellett több térségből jelentkezett már kolleganő, hogy szeretnék ezt a mintát átvenni, az ő térségükben is kialakítani a hálózatot. Végül, de nem utolsó sorban azt szeretném, ha az egyesületünk továbbra is, amolyan kovász lenne a Sajtút hálózatban.

Művészet és gasztronómia

A Völgyvidék Sajtút megállói közül kiemelkedik programjaival az Óbarok-Nagyegyházán található Hangistálló. A megálló legjelentősebb programja kapcsán beszélgettünk Ribli Ilonával és Kolozsvári Mihállyal, a Hangistálló Nonprofit Közhasznú Kft. tulajdonosaival.

A. L.: *Ilona, Mihály hol vagyunk most? Mi ez a hely? Honnan a Hangistálló név, és mitől sajtmelegítő?*

Ribli Ilona: A Hangistálló a Vértes és a Gerecse hegység között a völgyben található, Budapesttől 42 km-re, egy közel 300 lelket számoló kis faluban, amely közigazgatásilag Óbarok része. Az épület maga 500 m² alapterületű, több mint 100 éves istállóépület, amely a Batthyány grófok birtokának részét

képezte. Később a bicskei termelőszövetkezet tulajdonába került, és gyapjúmosásra, -szárításra és terménytárolásra használták. Jelenleg a Hangistálló Kulturális Nonprofit Közhasznú Kft. tulajdona, és egyúttal a település közösségi színteréként is funkcionál. 2000-ben kezdtük el az elhanyagolt épület felújítását férjemmel, Kolozsvári Mihály villamos mérnökkel, aki a műszaki kérdésekhez ért, mert én csellóművészként az épületben rejlő lehetőségeket láttam inkább. Hegedűs Imre, a Bicskei Mezőgazdasági Zrt. igazgatója támogatásával folyamatosan haladt a felújítás, átalakítás, amelynek révén már nemcsak Nagyegyházának, hanem a környező településeknek, is sokszínű kulturális programlehetőséget, igazi közösségi teret biztosít a Hangistállóra keresztelt épület. A Völgyvidék Sajtút Hálózat kialakítása során a Völgy Vidékfejlesztési Közosséggel, mint projektmenedzserrel, a Bicske Mg. Zrt.-vel, mint sajtállomás kialakítójával egy sajtumegálló létesítésére pályáztunk. Ennek a pályázatnak a keretében a sajtupincét alakítottuk ki és a sajtumegálló technikai eszközrendszerét szereztük be és valósítottuk meg. Ebbe a pályázatba volt beleépítve programként a sajtumustra is 2013-ban.

Ribli Ilona és Kolozsvári Mihály

Sajtumustra

A. L.: *Tehát ti a Sajtút Hálózatban a Sajtumegálló szerepet vállaltatok fel. Mit jelent ez?*

Kolozsvári Mihály: Az összes komolyzenei, népzenei és egyéb rendezvényünk mellett mindig biztosítunk lehetőséget a környék sajtumegállói számára a megjelenésre, egy 50 km-es körzetből. Egyrészt támogatjuk őket azzal, hogy a koncer-

tek mellett nem kérünk helypénzt, természetesen tartjuk, hogy ott vannak, és velünk együtt örülnek a koncerteknek, jól érzik magukat és el is tudják adni a sajtjaikat, mivel általában a közönséget ez nagyon is érdekli és kelendő. Ezért mindig igyekszünk, hogy legyen sajtumegállók is. Ezen alkalmakkor nem csak a portékájukat árulják, hanem

Ribli Ilona és Kolozsvári Mihály

Gyerekkoruk óta ismerik egymást. Ilona a hegyes-völgyes Baranya megyében, Komlón született, Mihály az Alföld „hírös” városában, Kodály hazájában, Kecskeméten. Úgy hozta az élet, hogy a Kolozsvári család Komlóra költözött és Mihály egy osztályba járt Ilona testvérbátyjával. Mihály abban az időben látta, hogy egy cinege vékony kislány hatalmas „puttonnyal” a hátán közlekedik. Ez volt Ilona cselője. A hangszer Ilona édesapja és a zeneiskolai tanárnője választotta, ő pedig nagyon megszerette a hangját. A zeneiskola után a pécsi művészeti gimnáziumban tanult tovább, majd felvételt nyert a budapesti Liszt Ferenc Zeneakadémiára. Mihály közben a pécsi műszaki főiskolán diplomázott villamos mérnökként. Összeházasodtak, azután megszületett Gergő fiuk. Bajára költöztek, itt megalakult a Danubius vonósnégyes, melynek azóta is tagja Ilona. Később született a kislányuk, Csenge. Bajáról Pestre költöztek, a vonósnégyessel több nemzetközi verseny díjazottai voltak, 15 CD- lemezük, számos rádiófelvételük készült, bejárták Európát és a távol-keleti országok közül koncerteztek Japán, Korea, Honkong és Malajzia koncerttermeiben.

Miközben Ilona a koncert termek színpadát „koptatta”, férje mérnökként, majd vállalkozóként dolgozott, gyermekeik felnőttek, Gergely szintén csellóművészként diplomázott Ausztriában, Grazban. Ötvös, iparművész feleségével és Anna unokájukkal Bécsben élnek. Csenge képzőművész lett, jelenleg Kanadában, Montrealban él és egy nemzetközi kutatócsoport tagjaként dolgozik.

Ilona és Mihály 2000-ben költözött Nagyegyházára, nyolc éve kezdték kialakítani a Hangistálló épületét, szervezik a koncerteket, népzenei sorozatokat, előadói esteket, térségi Kórustalálkozót, a Magyar Sajtumustrát és a falu lakóinak hagyományörző felnőtt és gyermek programjait.

Sajtkészítés

kóstoltatnak is. Ennek is, ahogy magának a Sajtút Hálózatnak is az a lényege, hogy a sajt közvetlenül jusson el a termelőtől a fogyasztóig az ellátási lánc rövidítésével. Igyekszünk azért egy permutációt, egy körforgást csinálni, hogy minden környékbeli sajtermelő sorra kerüljön, és meg is érje számukra. Összességében jól és folyamatosan működik ez a dolog.

Szakmai sajtmustra

R. I.: A környékbeli sajtosok pedig élnek is az általunk biztosított lehetőséggel, és már a rendezvényeink látogatói is tudják, hogy nálunk mindig van sajt, és készülnek is arra, hogy a koncert mellett a szünetben vásárolnak. Sőt, a rendszeres látogatóink néha már reklamálnak is, ha nem az a sajtos jött éppen, akit vártak. Kérdezzetik, hogy az illető hol van és miért nem jött, és kérik, hogy legközelebb ilyen ne forduljon elő!

A. L.: *Ilona, Mihály mi az a Sajtmustra és mikor indult?*

R. I.: 2013-ban volt az első Magyar Sajtmustra, melynek ötlete Hegedűs Imrétől, a Bicskei Mezőgazdasági Zrt. igazgatójától származik, aki a Hangistálló Nonprofit Kft-nek is tagja. Ekkorra készült el maga a Hangistálló, és vált alkalmassá ilyen kaliberű rendezvények szervezésére. A rendezvény támogatására sikerült megnyerni a Nemzeti Agrár-szaktanácsadási, Képzési és Vidékfejlesztési Intéze-

tet, a Magyar Nemzeti Vidéki Hálózatot, a Völgyvidék Leader Közösséget és a rendezvény szakmaiságát garantáló Kis- és Agrárvállalkozók, Sajtkészítők Egyesületét. Ez azóta hagyománnyá vált és minden évben megrendezzük, a KKASE állandó támogatásával. A rendezvény célja, olyan programlehetőség biztosítása mind a termelők mind pedig a lakosság számára, amely közelebb hozza az embereket a gasztronómiához, a magyar sajt kultúrához. Ahol a sajt készítés szereplői megismerhetik egymást és egymás termékeit, hozzájárulhatnak a helyi kezdeményezések sikeréhez. A sajt mesterek szakmaisága is erősödik összefogásuk által; egyúttal ösztönzés is arra, hogy egy igényes, jól megszervezett bemutatkozással közvetlen kapcsolatot teremtsenek a fogyasztókkal, és megismertessék minőségi kézműves tejtermékeiket. A rendezvény az évek során kétnaposra nőtte ki magát. Az első nap, szakmai nap: verseny és konferencia. A versenyre mindenki két, szigorú kritériumoknak megfelelő sajttal nevezhet, amelyet jeles szak-

A Nagygyeházi Hangistálló

Budapesttől 42 km-re, a Vértes és a Gerecse találkozásánál található a mintegy 300 lelket számláló kis falu, Nagygyeháza. Közigazgatásilag Óbarokhoz tartozik, de az ott élők fontosnak tartják, hogy lehetőség szerint mégis önálló közösségként őrizzék a Nagygyeháza nevet, ápolják a régi hagyományokat és újakat teremtsenek. Nagy segítségükre van ebben a közel nyolc éve működő Hangistálló, mely helyet ad a faluközösség programjainak, kulturális és gasztronómiai rendezvényeinek. Nagy szükség van erre, miután a kis falunak még temploma sincs. 2000-ben, mikor a Kolozsvári házaspár – Kolozsvári Mihály villamos mérnök és Ribli Ilona csellóművész – Budapestről ide költözött, meglátta a csodálatos természeti környezetben rejlő értékeket, lehetőségeket és a közel 150 éves – a Bathány grófok idején épült –, ám a 21. századra már erősen leromlott állapotú tehénistállóból mára egy szép, kulturált hangversenytermet, közösségi házat alakítottak ki. Az épületet főként Uniós pályázatokból újítták fel, a tetőterében nyolc kétágyas szoba, fű-

dőszobával, közösségi térrel, teakonyhával alkalmas az erre járó turisták, zárandokok elszállásolására.

Az épület mellett haladnak el a Mária út, a piros és kék országos túra útvonalak, valamint a Völgyvidék és a Velencei tó kerékpáros útvonala is. A nagygyeházi Hangistálló egyben sajtmegeálló is, mert része az országos sajtúthálózatnak és az ide betérő zárandokok, turisták, koncertlátogatók megkóstolhatják a különféle kézműves sajtokat, melyeket a nemrég kialakított sajt pincében tárolnak. A Hangistálló mellett épített búbos kemencében finom ételek készülnek. A főként komolyzenei és népzenei sorozatok mellett országos rendezvények is helyet kapnak. Ilyen a FA-TÁL-IS – faművesek országos találkozója és termékvására-, KÓSTOLÓ – hagyományos régi magyar alapanyagok (köles, hajdina...) felhasználásával készített ételek kóstolása, vására, vagy az idén már negyedszer megrendezésre került Országos Sajtmustra, kézműves sajtverseny és vásár. Programjait megtalálhatják a www.hangistallo.hu honlapon.

Mára büszkén viseli a Fejér Érték védjegyet is, bekerülve a Fejér Megyei Értéktárba.

Völgy Vidék Vidékfejlesztési Közösség Egyesület

A Völgy Vidék Közösség célja összefogni a Váli-víz és a Szent László-patak völgye, valamint a Vértesalja és az Etyeki dombság egymással szomszédos települési önkormányzatait, valamint a területükön működő vidékfejlesztésért elkötelezett vállalkozásokat, civil szervezeteket, intézményeket és magánszemélyeket. A Völgy Vidék Közösség elsődleges feladata a fenti szervezetek vidékfejlesztéssel összefüggő tevékenységeinek, fejlesztéseinek ösztönzése és széleskörű partnerségük megteremtése.

A Völgy Vidék Helyi Akciócsoportot 67 szervezet alapította 2007 őszén (civiliek, vállalkozások és önkormányzatok). Közülük 45-en vettek részt 2008 őszén a jogi személyiséggel rendelkező Völgy Vidék Vidékfejlesztési Közösség Közhasznú Egyesület létrehozásában (Völgy Vidék Közösség), melynek taglétszáma 2011-re 70 fölé, 2015-ben 80 fölé bővült.

2015-2016-ban a Völgy Vidék Közösség megalakította a 2014-2020-as időszakra szóló Helyi Fejlesztési Stratégiáját, melyet az Irányító Hatóság 2016. július 25-én jóváhagyott. A Helyi Fejlesztési Stratégia szerinti intézkedésekre rendelkezésre álló indikatív forráskeret 2020-ig 365.500.000 Ft.

A Völgy Vidék térségben a legfontosabb kihívás az itt élők közös identitásához, kiterjesztéséhez és azonosításához, továbbá helyben tartásához és a betelepülők helyhez kötéséhez kapcsolódó társadalmi, gazdasági feltételek olyan tudatos stratégiai fejlesztésében rejlik, amely megteremti a tájjal és a környezettel, a társadalmi és a gazdasági szervezetekkel, valamint az egymással történő harmonikus együttélést, és hosszabb távon is fenntartható módon biztosítja a kedvező életszínvonal, életminőség és életkilátások lehetőségét.

mai zsűri bírál el. A konferencián pedig a szakma aktuális kérdéseiről, és egyéb fontos témákról neves hazai és külföldi előadók tolmácsolásában hallgathatnak meg előadásokat az ország sajtókészítői.

Vajkőpülők rekordja

R. I.: Idén a Földművelésügyi Minisztérium támogatásával 16 határon túlról érkező sajtókészítő is részt vehetett a rendezvényen. Ezzel gyakorlatilag a rendezvény kárpát-medenceivé nőtte ki magát. A szakmai nap lényege, hogy a kezdő sajtókészítőktől a profibbakra, a kistermelőktől a nagyobb üzemekig mindenki kap a szakmai fejlődéséhez segítséget. A versenyben résztvevők külön is, mivel másnap, az úgynevezett közönségnap a verseny eredményhirdetésével vette kezdetét, majd a készítőknél lehetőségük volt a zsűrivel való egyeztetésre, amelyen személyes fejlesztési javaslatokat is kaphattak.

A. L.: *Egy hivatalos ceremóniának is otthont adott a sajtomustra idén. Mi volt ez?*

K. M.: A közönségnapon a Kis- és Agrár-vállalkozók, Sajtókészítők

Egyesülete és a Székely Sajtókészítők Kézműves Egyesülete Együttműködési Megállapodást írt alá.

A. L.: *Tudom, hogy évről évre törekedtek a mustra megújítására, fejlesztésére, arra, hogy minél többben értesüljenek róla, minél szélesebb körből jöjjön a közönség, és a hagyományörzésre is súlyt fektettek. Az idei sajtomustra ebből a szempontból is különlegesnek mondható.*

K. M.: Idén a sajtomustrát Budapesten, 2016. szeptember 26-án délután, a Széll Kálmán téren vajkőpülő flashmob vezette be, ahol is a budapesti közönségnek 10-20 fővel megmutatták, hogy mi az a vajkőpülés. Ezzel a cél az volt, hogy felhívják a figyelmet a rendezvényre, a magyar

gasztronómiára, és a hagyományos étkezésre. Mindezek mellett most már a médiában, rádióban, tv-ben is több helyen elhangzott a IV. Magyar Sajtomustra eseménye.

Magán a rendezvényen pedig vajkőpülő Guinness-rekord is született: 79 ember egyszerre, 25 percen át, hagyományos eszközökkel, még sehol másutt a világon nem köpült vajat. Nagyon jókedvű, és izgalmas esemény volt ez. Népzéne, ritmusra, körbe ülve, több generáció, ütemre és hatalmas kacagások közepette köpülte a vajat. Mindenki kapott ehhez 1 liter tejszínt, ebből literenként 70 dkg vaj keletkezett, tehát összességében kb. 56 kg vajról beszélünk. Végül mindenki elvihet az általa elkészített terméket.

BORDÁS EMESE (1975) végzettségét tekintve szociológus. Diplomáját az Eötvös Lóránd Tudományegyetem település szociológia és humánökológia szakán szerezte. Ezt követően egy magáncégnél oktatásszervezői asszisztens és kulturális programszervező. 2009. óta dolgozik a Völgy Vidék Vidékfejlesztési Közösségnél vidékfejlesztőként. 2010-ben vidéki turizmus menedzser képesítést szerzett a Budapesti Gazdasági Főiskolán. 2014 szeptemberétől a Völgy Vidék Közösség munkaszervezetvezetője.

AMBRUS LÍVIA (1982) végzettségét tekintve történész, művelődésszervező. 2004-ben a Berzsenyi Dániel Főiskola történelem-művelődésszervező szakán, régésztechnikus és nonprofit menedzser szakirányokkal szerzett diplomát. Ezt követően Budapesten egy magáncégnél tanfolyamszervező, illetve a zirci „Család és barátság fesztiváljának” önkéntese. 2006-tól Zircen az összevont kulturális intézmény munkatársaként könyvtáros, e-tanácsadó, művelődésszervező. 2014 szeptemberétől a Nemzeti Művelődési Intézet Fejér Megyei Irodájának módszertani referense.

A palóc út

Beszélgetés Bózsári Józseffel, a Palóc Út Kulturális Turisztikai Klaszter Egyesület elnökével

A Palóc Út elnevezés, főleg Nógrád és Heves megye palóc hagyományokat ápoló, közel 60 települését érintő tematikus turisztikai útvonalak összességét jelöli. A Palóc Út Turisztikai Klaszter Egyesület (PUKE) rendkívül színvonalas és tartalmas honlapján öt útvonalat találunk, amelyek segítségével az északi végvárak sorát kereshetjük fel vagy akár Mikszáth Kálmán nyomába is eredhetünk.

A Palóc Úton járva megelevenedik előttünk az élő hagyomány, az építészet, a kézművesség, a gasztronómia, a népzene és a néptánc. A települések ma is őrzik viseletü-

ket és rendezvényeiken idézik fel a hagyományokat.

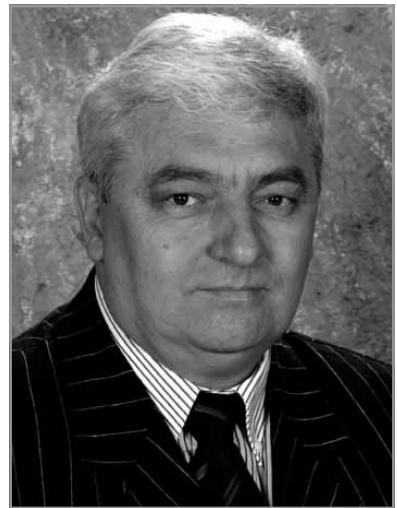
A Palóc Úton járva részesei lehetünk a palócok ünnepeinek, megkóstolhatjuk ételeiket, boraikat, megtanulhatjuk táncaikat, játékaikat és megcsodálhatjuk viseleteiket.

A Palóc Úton a néprajzi értékek mellett, az ország magas hegyei, változatos természetvédelmi területek, jelzett túraútvonalak, tanösvények, gyógyfürdők, kiváló borvidékek, barlangok, őslénytani és bányászati kiállítóhelyek, kastélyok és várak várják az utazót.

Ma a palócság egyedi és különlegesen értékes hagyatéka turisztikailag is komoly vonzerőt jelent a megyékben: szinte minden településen a mai napig élnek az egyedi viseletek, a szokások és a hagyományok.

Kelemen Éva: *Elnök úr, hogyan és mikor jött létre az egyesület illetve a klaszter?*

Bózsári József: 2002 körül került fel a „palóc út” tematikus turisztikai útvonal létrehozásának ötlete, amely Kiss János nevéhez kötődik, aki az akkori Heves Megyei Önkormányzati Hivatal Nemzetközi Kapcsolatok és Idegenforgalmi Iroda vezetője volt. Majd

2003-ban a Heves Megyei Önkormányzat egy pályázatot adott be a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma és a Széchenyi Turizmusfejlesztési Program közös kiírására, amely kulturális útvonalak létrehozására irányult. A „Palóc Út elnevezésű tematikus turisztikai útvonal” így került bele Heves megye operatív turisztikai programjába. A támogató partnerek között szerepelt a Hevesi Népművészeti és Házipari Szövetkezet, a Heves Megyei Múzeumi Szervezet, a Megyei Művelődési Központ, a Heves Megyei Népművészeti Egyesület, valamint Nógrád Megyei Közmű-

Recski tájház

velődési és Turisztikai Intézet és több egyéb kulturális intézmény. A pályázathoz biztosított önerőből, valamint az elnyert támogatásból 2004-ben készült el egy megvalósíthatósági tanulmány, majd 2005 márciusában került sor az egyesület tényleges megalakulására, összesen 38 alapító taggal (a többség önkormányzat, de civil szervezetek, magánszemélyek, intézmények és vállalkozások is csatlakoztak).

Majd 2011-ben, egy turisztikai klaszteresedést támogató pályázat (ÉMOP-2.3.1-2009-0013 „Palóc Út” klaszter létrehozása – Néprajzi értékekre épülő tematikus út turisztikai célterületté alakítása) segítségével történt meg az klaszterre történő átszervezés. Ekkor már sok és eltérő érdeklődésű tagja volt az egyesületnek, így felmerült az igény, hogy a hatékonyabb működés érdekében, szakmai csoportokba szerveződjön a tagság.

K. É.: Jelenleg, hány taggal és hogyan működik a szervezet?

B. J.: A vezetőség négy főből áll, amely három munkacsoportot (turizmus, tárgyalgató, marketing) koordinál. Egy fizetett alkalmazott van, Encsi Renáta, aki évek óta lelkesen intézi az egyesület dolgait és rendületlenül írja a pályázatokat. Igen nagy segítség! Nagyon

jó munkaeerő Kőházi J. Zsolt, aki kulturális közfoglalkoztatottként tudja segíteni munkánkat. Jelenleg száz tagja van a Klaszternek, a tagok zöme Nógrád megyei. Negyvenkettő az önkormányzati tag, harmincnyalc a magánszemély, valamint nyolc civil szervezet és tizenkettő vállalkozás szerepel a nyilvántartásunkban.

K. É.: Miért éppen „palóc út”?

B. J.: A Palóc Út, egy brand, egy marketing eszköz, egy értékekben rendkívül gazdag, de turisztikailag nem elég erős térség számára. Egy

„ernyő”, amely összefogja a szétszórta attrakciókat és felhívja a figyelmet a területre. Ez soha nem volt és nem is lesz egy klasszikus tematikus út, ami összeköt két (vagy több) pontot, amit végig lehet járni.

Az öt útvonal a palócság hagyományait őrző települések értékeire kívánja felhívni a figyelmet. Van, amelyik egy nap alatt végigjárható és van, amelyikre egy hétvégét vagy több napot kell rászánni. Kettő átéli az országhatárt is, Füleket és Kalondát is eléri. Az útvonalak által érintett településeken tájházakkal vagy kiállításokkal találkozunk, illetve különböző hagyományőrző rendezvényeken (pl. a szeptemberi Haluskafesztivál vagy a Párnafesztivál) vehet részt az érdeklődő. A rendezvények nagyon népszerűek, de van, amelyik több évtizedes hagyománnyal is bír (pl. a füleki Palóc napok vagy a siroki Várnapok). A honlapunkon található éves rendezvénynaptárban ugyanúgy megtalálható a Múzeumok éjszakája és a Tájházak napja, mint a noszvaji bortúra vagy a Palóc Kereszt Búcsú.

K. É.: Mennyire kapcsolódik be a létrejött Klaszter a két megye turisztikai életébe?

Palóc párnák

Palóc szuszék

B. J.: A PUKE nem idegenforgalmi vállalkozás. Segítjük és támogatjuk tagjainkat, informáljuk az érdeklődőket, de nem adunk el turisztikai terméket. Tehát a Klaszter a közvetlen turizmusban nem vesz részt. Tevékenysége, a pályázatok eredményei viszont fontos szerepet játszanak egy-egy település turisztikai kínálatának fejlődésében. Természetesen kapcsolatban vagyunk az MTZrt. Regionális Igazgatóságával, a Heves megyei TDM-ekkel és Tourinform irodákkal is.

K. É.: *Honnan jött a Szekrénygaléria ötlete és terveznek továbbiakat elhelyezni?*

B. J.: Az egyik útvonalunk a „Palóc Galériák útvonal”, amely kilenc településen vezet keresztül. A Palóc Galériák nem múzeumok, hanem a ma is élő kézművesség és képzőművészet értékeinek, szépségének és hagyományainak hirdetői. A Szekrénygalériák (összesen húsz festett szekrény és komód) húsz helyszínen vannak jelen. Úgy gondoltuk, hogy elődeink szekrényét kinyitjuk és megmutatjuk az egykor bennük őrzött kincseket (textileket, tárgyakat, viseleteket). Öt Szekrénygaléria található Heves megyében (Sirok, Recsk, Parád,

Mátraderecske, Bodony), tizenegy Nógrád megyében (pl. Kozárd, Vanyarc, Terény, Szécsény, Kazár), egy Borsod-Abaúj-Zemplén megyében (Mezőkövesd) és 3 van elhelyezve Szlovákiában (Füle, Ragyolc, Kalonda). A szekrények, polcok, tárolók, komódok mind a palóc bútorra jellemző „habospiros” vagy kék rózsás díszítőnyűek. Az ötlet onnan jött, hogy az utak által érintett településeken található eredeti berendezésű múzeumokba vagy tájházakba kerül-

jenek „vissza” a jelenleg palóc hagyományokat ápoló, a palóc motívumokat felhasználó kézművesek termékei. A festett szekrényeket és komódokat Sasvári János és Kovács Szabolcs bútorfestő népi iparművészek készítették. A bútorok megkapták a legmagasabb – vörös A – minősítést a szakmai zsűritől. Pusztainé Borbás Enikő fazekas munkái mellett Les Gábor kerámiáit és Ferenczi Éva patkolt tojásait találjuk meg Kozárdon, Szűcs Imre népi kerámiáit Sirokban vagy Lovászné Juhász Rita palóc viseletes babáit Recskben. Füleken Gyenes Tamás fafaragó népi iparművész készítette az ácsolt ládát, vagyis szuszéket, amely a 19. század első felében a mennyasszony kelengyéjének tárolására szolgált. A kalondai Palóc Múzeum (Szlovákia)) több mint százéves épületben működött szatócsbolt, kocsmá, de rendeztek itt lakodalmat és bálkat is. Az elmúlt évtized alatt a Palóc Múzeum épületéből fokozatosan alakítottak ki egy közösségi, kistérségi szellemi központot, amely az itt élő magyarság néprajzi tárgyi kultúráját hivatott bemutatni elsősorban A kiállítás egyik szobájában a paraszti bútorok, textíliák, használati eszközök és komplett vise-

Parád, palóház

letek láthatóak. A másik teremben javarészt a mezőgazdasági használati tárgyak, a szőlő- és kenderfeldolgozás eszközei mellett az állattartáshoz használt tárgyak láthatók. A Nógrád megyei Terényben van Magyarország első Hunnia Csipkemúzeuma. A Hunnia csipke mellett bemutatják a magyar csipkefajtákat, és minél több csipkekészítési technikát, kelléket, amelyeket ki is próbálhatnak a múzeum látogatói. De ki kell emelni, hogy valamilyen galériában található szekrényt és komódot a Hevesi Népművészeti és Háziipari Szövetkezet által készített zsűrizzett szövött textíliák töltik meg. A mives textíliák között találhatóak piros kerekvirágú díszítésűek, nyers és szürke lenből készült vászon szöttesek, szedett mintás szöttesek, hagyományos párnavégek díszítményeit feldolgozó darabok. A kisebb és nagyobb filcből készített dísz tárgyak még változatosabbá teszik a kiállítási anyagokat. A jelenlegi szekrénygalériák és útvonalak mellett, a novemberben beadott pályázat további húsz új útvonalat jelöl majd ki.

K. É.: *Az egyesületnek aktív és igen eredményes múltja van. Kérem, beszéljen a tevékenységükről, az*

Parád, tájház

elnyert pályázatokról és a jövőbeli terveikről!

B. J.: Az egyesület több sikeres pályázaton van túl, amellyel segíti ezt a kulturális utat fenntartani. Szerencsére hosszú a felsorolás...

2005 márciusában részt vettünk egy Palóc Út stand-dal a budapesti Utazás kiállításon. Elkészült az első közös kiadványunk, a honlapunk, és további belföldi turisztikai vásárokon is részt vettünk. Májusban került átadásra Mátraderecskén a Palóc Út Információs Központ

épülete. Még abban az évben megvolt az első külföldi bemutatkozás is Linzben, a karácsonyi vásáron. A Palóc Út táblarendszer a 2006-os évben került kihelyezésre. Közben a tagság is bővült, szlovákiai partnerek is csatlakoztak az egyesülethez. 2008-ban nyitottuk meg az irodánkat Salgótarjában.

Az Európai Unió pályázatok közül nagyon fontos a 2009-es (HUSK pályázat – Magyarország – Szlovákia Határon Átnyúló Együttműködési Program: 9 részvevő projekt partner (PUKE, Rimóc, Terény, HÉMA, Sirok, Kazár, Kozárd, Fülek, Kalonda), amelynek összesen közel 1 millió eurós összköltsége volt. Ennek eredményeképpen alakítottuk ki a 20 db szekrénygalériát. De megújult a honlapunk, amelyen elhelyeztünk egy digitális értéktérképet és bemutatjuk a Palóc Galériákat (Salgótarján, Fülek, Kalonda, Recsk, Kazár, Kozárd, Terény, Rimóc). A 2010-2011-ben benyújtott Észak-Magyarországi Operatív Program (ÉMOP) pályázatra a Klaszterre történő átalakulás (szervezeti átalakulás) projektjét adtuk be, közel 22 millió Ft összköltségvetéssel. Az „Európa a polgárokért Program (EACEA)”-ban 20 nemzetközi rendezvényen és

Recsk, szekrénygaléria

Sirok, tájháztornác

tanulmányúton vettünk részt. 2015-ben pedig 7 pályázat készült el (Európa a Polgárokért, Visegrádi Alap, NEA, MNVH, Central Europe, MMA).

Idén több kisebb pályázat mellett benyújtásra került a TOP-1.2.1-15-NG1 – Társadalmi és környezeti szempontból fenntartható turizmusfejlesztés című kiírásra a „PALÓCORSZÁG KAPUJA – turisztikai látogatóközpont létrehozása, tematikus útvonalak, programcsomagok, garantált programok összeállítása, látogatómenedzsment és marketing eszközök megvalósítása Nógrád megyében” című projekt. A látogatóközpont a 21-es főút mellett, a hollókői és pásztói elágazónál valósulna meg.

K. É.: Úgy tudom, hogy egy Interreg pályázatot is beadott az egyesület, amellyel egy új információs centrum jön létre majd

B. J.: Igen, a jövőt illetően nagyon fontos számunkra a november 3-án benyújtásra került, 486 millió Ft költségű, Palócföld – Podpolanie: Közös Hagyományörző tematikus út kialakítása és látogatóbarát fejlesztése című Interreg SKHU pályázat. A pályázatban a hagyományörző utak mentén

(a határ mindkét oldalán) a gazdag kulturális örökséghez és a természeti adottságokhoz kapcsolódó turisztikai termékek fejlesztése, új célpontok létrehozása, az attrakciókat bemutató információs állomások létesítése és új élményközpontok megvalósítása (pl. kézműves porták, játszóudvarok, viseletpróbák, gaszto-kalandok) szerepel. A konkrét helyszínek: Mátradercske, Recsk, Terény, Vanyarc, Alsósztrégova, Gyetva, Hrusov. Célunk piacképes, a határvonalat figyelmen kívül hagyó, az útvonalajánlatokra épülő többszereplős, komplex turisztikai csomagajánlatok generálása és létrehozása, ez-

zel a turisztikai szereplők közötti együttműködési hajlandóság növelése, a kulturális turizmus különböző területeinek összekapcsolása: irodalmi túrák, vártúrák. Fontosnak tartjuk a meglévő épített emlékek bevonását a turizmusba és az idegen nyelvű tájékoztatás feltételeinek javítását. Egy minőségi garanciát jelentő Védjegyrendszer kidolgozása és megvalósítása is szerepel a pályázatunkban.

Nagyon fontos a tematikus turisztikai utak ismertségének növelése, a pozicionálás, az arculatfejlesztés, az imázs építés, és a térség egészének népszerűsítése, a határon átnyúló kulturális értékekre építkező turistaforgalom ösztönzése, valamint a vendégforgalom növelésével a versenyképesség növelése, a térségben működő turisztikai és kulturális szolgáltatók versenyhelyzetének javítása.

K. É.: Nagyon köszönöm Elnök Úr az interjút! Kívánom, hogy valójában valóra a tervek és nyerjenek a pályázatokon!

Ezúton köszönöm még Gyula Csabának a Palóc Út Egyesület marketing munkacsoport vezetőjének, és Encsi Renátának az egyesület titkárnak a kérdésekhez kapcsolódó, és a szervezetre vonatkozó hasznos információkat és kiadványokat.

BÓZVÁRI JÓZSEF, a Palóc Út Kulturális Turisztikai Klaszter Egyesület elnöke Nógrád megye keleti csücskében levő Szilaspogonyban született. Végzettsége vízmérnök. A Palócföld szülöttként és lelkes, amatőr hagyományörzőként, elkötelezett híve a palóc hagyományok ápolásának és közzétételének. 2008 óta a Palóc Út Kulturális Klaszter Egyesület elnöke és menedzsere.

DR. KELEMEN ÉVA kulturális menedzser, földrajz–rajz szakos tanár. Tanulmányait az egri Eszterházy Károly Főiskolán, majd a Debreceni Egyetem Természettudományi Karának tájvédő geográfus-földrajz tanár szakpárján végezte. Doktori fokozatát 2012-ben szerezte. 1999 óta dolgozik a közművelődés területén. Szakmai pályafutását Tiszazugi Földrajzi Múzeumban kezdte, majd az egri Művészetek Háza Nonprofit Kft. ügyvezető igazgatója volt. 2010-től az Egri Kulturális és Művészeti Központban dolgozott, mint szakmai igazgató. 2015-től a Nemzeti Művelődési Intézet Heves megyei irodájának módszertani referense.

Indulj el, hogy megérkezhess!

Szent Jakab zarándokút, a magyar Camino

„Az út a fontos, nem az út vége!
Aki túl gyorsan utazik, elszalaszthat mindent, amiért útra kélt!”
Louis L'Amour

A fenti idézet akár egy zarándok szájából is elhangozhatott volna, aki végigjárta a világörökség részévé nyilvánított zarándokutat, az El Caminot, és megérkezett Santiago de Compostelába. Hiszen a zarándokláson nem lehet gyorsan túlesni, a lelki munkával járó folyamat nem megy végbe egy-két pillanat alatt. Az úton levés viszontagságaiért és hatalmas élményeiért, az önmagunkra találásért és a megérkezés katarzisz élményéért nem feltétlenül kell Spanyolországba utaznunk. A nemzetközi útvonal hazai szakasza – a 200 km-es Szent Jakab-Út, mely Budapesttől Lébényig tart – szintén megtanít a határainkon átlépni, a csodákat felismerni, és a minket nem építő dolgokat elengedni. Többek között erről is beszélgettünk A Szent Jakab Baráti Kör Közhasznú Egyesület elnökével, a magyar Szent Jakab-Út ötletgazdájával, Dukát Csillával.

Dukát Erika: *Azt látom, hogy napjainkban egyre többen indulnak el zarándokútra, legyen az a klasztrikus, spanyolországi vagy a mára*

már teljesen kiépített magyar szakasz. Mit gondolsz, miért?

Dukát Csilla: Általában az ember életében egyszer eljön az a pont, amikor lassít egy kicsit és elgondolkodik a dolgain: Jó úton járok? A helyemen vagyok? Jó ez így nekem? Mi a fontossági sorrend az életemben? A mindennapok mókuskerekében bizony elsiklunk az élet valódi mélységei felett, kevésbé éljük meg a gondviselés útmutatását, lelkünk üzeneteit, egymás és a természet szeretetének fontosságát. Amikor Santiago de Compostelába gyalogoltam, én kevésbé kerestem válaszokat, inkább kíváncsi voltam a határimra. Vallástól függetlenül végig lehet gyalogolni az úton, mindenki más miatt indul el. Valaki a társát szeretné megtalálni, valaki pont, hogy előző társát szeretné elengedni, egészséget szeretne hozni az életébe, esetleg egy számára kedves személynek kíván gyógyulást, keresi a helyét a világban, meg akarja élni a jelent, vagy egyszerűen csak hívja az út, ahogy engem is.

D. E.: *Milyen ez a hívás?*

D. CS.: Erőteljes. Először jön a szándék, hogy igen, elmegyek, teszek egy próbát, aztán egyre na-

gyobb a készítés, ott motoszkál a fejedben a kis hang, majd minden „véletlenül” pont úgy alakul, hogy el tudsz indulni. Amikor pedig már eldöntötted, hogy végigmész az úton, lesz elég erőd hozzá. A gondviselés mindig továbbblendít az akadályokon.

Zarándok SMS

D. E.: *Milyen példák jutnak eszedbe a gondviseléssel kapcsolatban?*

D. CS.: Sorolhatnám estig az átélte, elsöre hihetetlennek tűnő dolgokat, olyan egyszerű történetekből kiindulva, hogy találko-

A résztvevők száma már a legelső évben felülmúlta a várakozásaimat, azt hittem csak kb. 10 fő lesz majd, ennek ellenére a júliusi hőségben 52-en indultunk el Budapestről és 70 körül voltunk, mire 8 nap múlva megérkeztünk Lébénybe. Eleinte nem is gondoltam, hogy ez a zárandoklás több lehet, mint pár jó barát egyszeri vállalása. De az egyre nagyobb érdeklődés és a jelentkezői létszám ráébresztett arra, hogy talán maga Szent Jakab állt mellénk és adta nekünk ezt a küldetést, amit folytatnunk kell.

A csillag mezején

D. E.: *Miért pont Szent Jakab? És miért pont kagyló a zárandokok jelképe?*

D. CS.: Szent Jakabot „Isten után a legjóságosabb és legerősebb pártfogóként” tisztelték, ő a védőszentje a zárandokoknak Spanyolországban, tettei legendásak, ahogy sírhelyének megtalálása is. Úgy tartják, sírja a középkor első századaiban feledésbe merült, míg a 9. században egy csillag fénye jelezte annak helyét. Erre utalhat emlékére emelt katedrálisának városa, a zárandoklat célállomása Santiago (mely maga Szent Jakab neve) de Compostela, mely annyit tesz „Csillag mezeje”. Ahogy a le-

tam egy honfitársammal, amikor a legnagyobb egyedüllét tört rám. Olyan egyértelmű jelre, hogy szinte a semmi közepén bukkantam ital automatára, amikor már a folyadékészletem vészesen megfogyatkozott, vagy olyan jóleső élményre, amikor születésnapj jókívánságot tartalmazó „zárandok SMS”-t (a közelben épp rendelkezésre álló termékekből, kövekből, akár gyümölcsökből az út porába rajzolt/írt üzenet a zárandokoknak) kaptam egyik olasz társamtól, majd a szálláson tábla csokiba állított gyufák elfújásával ünnepeltem egyik legszebb születésnapom. Ha valaki esetleg a feladást fontolgtatná, a legjobbkor és a legjobb formában kapja a segítséget a továbbinduláshoz. Mi is igyekszünk segíteni a zárandokokat, erőt adni nekik. Az útikönyvünkben például minden napra van egy elmélkedésre hívó impulzusunk, egy „Menj végig a mai napon ezzel a gondolattal” – mondatunk. Az egyik kedvenc ilyen gondolatom: „Az út embertelenül hosszú, istentelenül nehéz.”

D. E.: *Akinek elsöre túl nagy falatnak tűnik a spanyolországi zárandoklat, kipróbálhatja magát hazai környezetben, végigmenve a Camino kistestvérén, a Szent Jakab-Úton. Mesélnél a magyar szakasz születéséről?*

D. CS.: Én már kétszer voltam a Caminon, de minden évben nehéz lenne vállalni, hogy július 25-

én kijussak Santiagoba, a Szent Jakab-ünnepre. Ezzel nemcsak én voltam így, továbbá anyagi, nyelvtudás hiányából fakadó akadályokba is ütközhet az ember. Ezért 2009-ben felvetődött az ötlet, hogy mi lenne, ha itthon tartanánk egy zárandokünnepet. Van nálunk is néhány szép kegyhely, amit Szent Jakabnak szenteltek. És ezek közül is kiemelkedik Győr-Moson-Sopron megyében, Lébényben egy több mint 800 éves templom, mely ideális helynek tűnt az eseményhez. A baráti kör tagjai mind megjárták a nemzetközi utat, így azt gondoltuk, ide is zárandokként, gyalog érkeznenek. A gondolatot tettek követték, elkezdtünk kutakodni, merre is mehetnénk, hol szállhatnánk meg, felvettük a kapcsolatot az önkormányzatokkal, egyházakkal, hogy tudjanak rólunk. Nagyrészt mindenhol együttműködők voltak.

genda szerinti csillag jelezte a szent helyet, úgy terelgeti, irányfényvel látja el a gondviselés a zarándokokat – innen a kagylók sárga színe. Történt egyszer, hogy Jakab egy fuldokló lovagot segített kimenteni a vízből. Amikor kilépett a tengerből, a testét kagylók borították. Festményeken mindig kagylóval ábrázolják Szent Jakabot. Finisterre – ami annyit tesz: világ vége – partján, a Csendes-óceánnál található kagyló, a fésűkagyló, vagy mai nevén Szent Jakab kagyló, a zarándokok jelképe. Ahogy a kagyló a héjba került homokszemekből és más idegen anyagokból gyöngyöt formál, úgy a zarándok személyisége is fejlődik a hosszú, viszontagságos és fájdalokkal teli út közepette.

D. E.: *Akiben megvan a szándék, hogy vállalja a viszontagságokat, hol kaphat bővebb információt a Szent Jakab-Útról?*

D. CS.: Honlapunkon (www.szentjakabut.hu) részletes leírásokat, tanácsokat kapnak az érdeklődők, jelen vagyunk közösségi oldalakon, számos videofelvétel, képes összeállítás, és írásos beszámoló született az útról és a mi tevékenységünkről. Rendszeresen tartunk élménybeszámoló esteket, ahol lehet tapasztalatot cserélni, informálódni, illetve ismeretterjesztő elő-

adást hallgathat a közönség. Rendezünk fotókiállítást, ahol a megörökített legszebb, legmegindítóbb pillanatokot lehet megtekinteni és szervezünk úgynevezett beavató túrákat, ezeken kipróbálhatják a vállalkozó szelleműek, milyen érzés több kilométert gyalog megtenni, túrafelszerelést, telepakolt hátizsákot cipelni, kicsit egyedül lenni és befelé figyelni. Továbbá ZarándokPont iroda működik Budapesten és már Szegeden is, ahol a magyarországi zarándokutak (Gyöngyök útja, Mária-út, Szent Erzsébet-Út, Szent Jakab-Út, Szent Márton-út) önkéntesei tartanak váltott beosztásban ügyeletet.

Töltőállomás zarándokoknak

D. E.: *Ha már szóba került az önkéntesség, a Szent Jakab-Út születésében mennyire játszott szerepet az önzetlen segítés, tenni akarás?*

D. CS.: Ez az alappillére, e nélkül nem jöhetett volna létre, hiszen teljesen önkéntes alapon kezdtük el az egészet. Szépen lassan, fokról fokra haladtunk, de biztos támogatással, a humánerővel. Ahogy egyre többen jelentkeztek zarándokoknak, úgy nőtt az önkénteseink száma is. Ki miben tudott, abban

segített. Volt, aki azt vállalta, hogy kocsiba ül és a lakóhelyéhez viszonylag közeli szakaszon keresi a lehetséges utakat, később felfesti a jeleket. Amikor mi elindultunk, még porba rajzolt nyilak, faágra kötözött sárga szalagok voltak az útjelzőink. Ekkor születtek meg a kézzel írott útleírások, jegyzetek. Később fa táblákat, beton köveket állítottunk, a turistaútvonal szabályai szerint hántoltunk és jelöltük a fákat, szakaszfelelőseink lettek. Az út során adományokat, többlet élelmiszert, útnak indító gondolatot, jókívánságot hagyunk az utánunk következőknek. De nemcsak mi, zarándokok gondolunk egymásra szeretettel és fordulunk egymás felé segítőkészséggel, nyitottsággal, hanem a zarándokút során útba eső települések lakói is. Bár sosem kérjük, egyre több faluban szokás lett, hogy elemózsiával, jó szóval, kíváncsisággal várnak minket kicsik és nagyok a templomokban és olyan is előfordult, hogy szinte az erdő közepén szeretetasztallal, úgynevezett „zarándok töltőállomással” fogadtak minket. A helyi papok mindig megáldják a zarándokokat, és közös énekléssel, beszélgetéssel telnek az esték, melyek sok erőt adnak a folytatáshoz.

D. E.: *Egy-egy zarándokszálláson és az úton úgy egészségében véve nem lehet mindig könnyű leadni a megszokott kényelemből. Mit jelent bővebben az, hogy a zarándok nem turista?*

D. CS.: Egy turista jobban figyelembe veszi az időjárás adottságait, a zarándok szakadó esőben és rekkenő hőségben is útnak indul. Nyilván előnyös egy kedvezőbb időszakot választani, de ha már úton vagyunk, nem riaszthat el a viszontagságos időjárás. Azzal minden útnak induló szembesül, hogy meg kell válnia a megszokott kényelemtől. Gyakran nehezebb, mint hiszi az ember. De az első pár nap után már meg lehet szokni. A zarándokszállások némelyike igen puritán, csak egy földre tett matrac, ebből esetleg több darab egy helyiségben. Hamar megtanuljuk lejjebb adni az igényeinket.

Útikönyv és DVD

D. CS.: Főleg a spanyolországi úton nagyok a kontrasztok. Számos fotót készítettem a hátizsákból kipakolt tárgyakról, mert, ahogy egyre messzebb jut az ember, úgy rakja le magáról a terheket, mind

valós, mind átvitt értelemben is. Nem véletlenül viszünk magunkkal kicsi köveket, melyek egy-egy elengedést szimbolizálnak, egy-egy súlyt, betegséget, rossz tulajdonságot, amit cipelünk magunkkal, amiket aztán leteszünk az út közben, de az út végén mindenképp. Rájövünk, nincs rájuk szükségünk. Ahogy a kényelemre sem. Csak az alapvető dolgokra, melyek igazán fontosak. Hogy szeretet vegyen körül minket, legyen élelmünk, vizünk, egy hely, ahol álomra hajthatjuk a fejünket és esetleg társak, akikkel megoszthatjuk örömeinket, fájdalmainkat. A magyar úton gyakran kérdezik a helyiek, amikor látják, hogy egész testünkben elgyötörtek vagyunk, vízhólyagos lábakkal, feldagadt térddekkkel, fájó hátakkal: Jó ez maguknak? És mindig egyértelmű a felelet: jó! Nem tudom megfogalmazni, pontosan miért, át kell élni. Az élménybeszámolók, filmek, könyvek nagyszerűek, de azt az élményt és tapasztalást, amikor mi magunk csináljuk végig, nem adhatják vissza.

D. E.: *Milyen rendezvényeitek vannak, ahol összejönnek a zarándokok, és akik azok szeretnének lenni?*

D. CS.: Ősztől tavaszig sem pihenünk. A ZarándokPonton egész évben folyamatosan jelen vagyunk,

ezenkívül előadásokat, élménybeszámolókat szervezünk. Nagy sikerrel aratott az „Ezerarcú, ezerléptű út” című fotópályázatunk. Vettünk már részt zarándok farsangon és a nagyok között kisebb túrákat is szervezünk (pl.: beavató túra, csipkebogyó szedés, medvehagyma túra). Hamarosan itt az advent, ilyenkor minden évben összegyűlünk, ez is egy rendszeres összejövetel. Az alkalmak során igazi közösséggé alakultunk, barátságok, nem ritkán szerelmek szövődtek, számíthatunk egymásra, erre nagyon büszke vagyok.

D. E.: *Ki tudnál emelni olyan eseményeket, eredményeket még, amikre nagyon büszke vagy?*

D. CS.: Az egész Szent Jakab Baráti Kör megalakulására büszke vagyok, a csapatra, a zarándokokra, akik tesznek egy kis vagy nagy lépést önmaguk és istenük felé. Több mérföldkő is volt zarándokéletünkben, például 7 éve megvalósult a magyar út bővítése Ausztria felé, Wolfsthalba, mely Lébénytől 3 napi járásra van, így bekapcsolódtunk az Európát átszövő hivatalos utakba, és a legelszántabbak akár hazánkból elindulva végigjárhatják a teljes utat (idén 6 zarándokról tudunk, aki Magyarországról indult Compos-

telába). Nagyon hálás vagyok, hogy 2013-ban Dr. Várszegi Asztrik panonhalmi főapát megáldotta a Szent Jakab-Utat, ekkor emeltek faragott oszlopot a zarándokoknak. 2015-ben nagy előrelépést jelentett, hogy támogathatók lettünk a személyi jövedelemadó 1%-ával. Minden adomány számít, amit az útbá fektethetünk. Megjelent útikönyvünk, mely nagy segítséget nyújt főleg az önállóan útnak induló zarándokoknak és azoknak, akik még bizonytalanok az elindulást illetően. Elérhető továbbá a Lébényért is mentek című DVD, mely a magyar szakaszt mutatja be. Nemcsak magyar zarándokútlevél – mellyel például kedvezményes szállást, étkezést lehet igénybe venni – hanem spanyol zarándokútlevél, úgynevezett credencialt is tudunk biztosítani a zarándokoknak. A zarándokútlevéllel lehet kiváltani a compostelai és lébényi zarándokirodában az út megtételét igazoló tanúsítványt.

Úton lenni jó

D. E.: *Mikor ér véget az út, vagy ha nincs vége, hogyan folytatódik számotokra?*

D. CS.: Az útnak soha nincs vége, szerintem. Mindig egy másik kezdődik, mert úton lenni jó, fá-

radtságos, de tanulságos is. A híradóban látott szeretetlenség, borzalmak ellenére az emberekben nagyon is ott van az önzetlenség, a szeretet. Szívmelengető történetek, fantasztikus sorsok tárulnak fel egy zarándokút alatt és mindenki gazdagodik valamivel, vagy gondolatok ébrednek benne, amelyek segítségével ismét dolgozhat önismeretén, belső világán.

Számunkra sincs megállás, jövő évi terveink között szerepel a zarándokút jelzettségének további erősítése, út menti pihenőhelyek kialakítása, a honlapunk fejlesztése, az útikönyvünk angol és német nyelvű változatának kiadása.

D. E.: *Mit tanácsolnál egy kezdő zarándokoknak?*

D. CS.: Próbáljuk elosztatni a ketyéket, a ZarándokPont irodá-

„Egyszer elmennék a világ végére. Csak hogy tudjam végre, le tudok-e ülni a szélére. Megnézném, milyen onnan a kilátás, s elvesz-e a kiáltás, vagy egy másik világból megjön rá a felelet. Elvégre meglehet, a világ vége csak egy másik kezdet.”[...]
Sárhelyi Erika: A világ vége (részlet)

ban igyekszünk minden kérdésre választ adni, támogatóak lenni, de mindenkinek magának kell meghoznia a döntést. Általában egy készítés, egy hívó szó, sugallat, ami elindítja a zarándokot, a vágy a változásra, vagy éppen az, hogy élje meg a jelent és kerüljön közelebb a természethez, vagy akár a gondviseléshez. Mindenki más ok miatt indul el, keres valamit, amit az út meg tudni adni. Mindig megtaláljuk, amit kerestünk. A legfontosabb tanácsom, amelyben szerintem minden benne van a következő: Indulj el, hogy megérkezhess!

Ennél tökéletesebb végszó nem is kell a beszélgetésnek, elköszönök. Csilla a kezembe ad egy nagyobb fajta, érdes, vajszerű-barna mintás fésűkagylót és azt mondja ez a kagyló a Csendes-óceán partján, Finisterrében született és egyszer vissza kell vinni őt oda. Azt hiszem, a jövőben mindenképp útnak indulok, annyira megérintett a zarándoklás szellemisége, ha nem is egyből a „világ végére” veszem az irányt, Lébénybe biztosan elindulok hamarosan.

DUKÁT CSILLA 1969. szeptember 8-án született Békéscsabán. Felsőfokú tanulmányait a Juhász Gyula Tanárképző Főiskola Magyar nyelv és irodalom-művelődésszervező szakán végezte. Több évig budapesti cégeknél reklámszövegíróként dolgozott, majd több évig a magyar mint idegen nyelv óraadó tanára volt. 2009-től aktívan részt vett a Szent Jakab zarándokút kiépítésében önkéntesként, 2011-től a Szent Jakab Baráti Kör közhasznú egyesület elnöke.

DUKÁT ERIKA 1988. április 2-án született Békéscsabán. Felsőfokú tanulmányait a Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán Magyar nyelv és irodalom szakon végezte. Később Alkalmazott irodalomtudomány mesterszakon diplomázott. Emellett Orientálistánc-oktató és Tündértánc foglalkozásvezető képesítéssel rendelkezik. Jelenleg a Békés Megyei Irodánál kulturális közfoglalkoztatottként közösségi koordinátori feladatokat lát el.

A zarándoklat lett az életem – a Mária-út az álmom

Interjú Dr. Szabó Tamással

A Mária-út Közép-Európa legmarkánsabb zarándokútja, melynek kelet-nyugati tengelye Mariazellt és Csíksomlyót, észak-déli tengelye pedig Częstochowát és Medjugorjét köti össze. Az egész Mária-Út hazánkban 400 települést érint az összesen mintegy 4000 kilométeres útvonalon, amelyből eddig 1400 kilométer készült el. A zarándokút nyolc országot köt össze, kapcsolatot teremtve az összes közép-európai Mária-kegyhellyel. A létrejöttre kapcsán Dr. Szabó Tamással, a Mária-Út megálmodójával és szívvel, motorjával beszélgetek.

Fehér Gyöngyvér Rozália: *Milyen élmények vezettek ahhoz a felismeréshez, hogy a magyarságnak szüksége van egy európai szintű zarándokútra?*

Szabó Tamás: A magyarság 500 éves szabadság vágya vált valóra 1989-ben, ami hatalmas lehetőséget adott a magyarságnak az önmagára eszmélésre, újbóli önmagára találásra, amivel sajnos több nemzedék rossz beidegződése miatt képtelenek voltunk megfelelően élni. Mai világunkra sokkal inkább

igaz a Kölcsey lírájában tetten érhető hederi jóslat, a nemzethalál gondolata, mint volt a saját korában, gondoljunk csak bele abba a kegyetlen statisztikai ténybe, hogy 1950-től 2015 december 31-ig, a hivatalos adatok szerint, összesen 5 977 654 gyermek esett hazánkban abortusz áldozatául. Ennek következménye, hogy a magyarság lélekszáma mára olyan szomorú tendenciát mutat, hogy ha a mai ütemben fogyatkozunk tovább az eljövendő esztendőkből is, akkor 40 év múlva csupán 6 millióan leszünk, s számoljunk csak tovább! Mi lesz az azt követő 40 év múlva...?

Ha körbenézünk a világ más sarkaiban, bárhol, ahol élő a vallás, a buddhizmushoz, a hinduizmus-hoz, az iszlámhoz tartozó területeken, mindenhol nagy gyerek-számú családokat találunk. Csak nálunk van az, hogy a fiataljaink elmulasztják azt az időpontot a húszas éveikben, amikor családot kellene alapítaniuk, s negyven felé már nem igazán boldogulnak a feladattal.

Morális válság

F. Gy. R.: *Mi lehet az oka ennek a riasztó képnek?*

Sz. T.: Még a kilencvenes években részt vettem egy spanyolországi Cursillo tanfolyamon, aminek egész további életemre meghatározó hatása lett. Eredetileg ez az El Caminóra készített fel zarándokvezetőket, azonban a célja hamarosan kitágult, s jelenleg az élet zarándoklatára készíti fel a résztvevőket, megpróbál hiteles kereszténnyé és apostollá tenni. Itt kezdtem megérteni, hogy a problémáink, gondjaink, bajaink gyökere nem anyagi vagy gazdasági eredetű, morális válságban élünk, a lelkünk

az, aki nem találja a kapcsolatot Istennel már nemzedékek óta, mert hagyjuk elveszni őt a mindennapjainkból. Már nem értjük a hangját, nem halljuk a sugalmazását!

Ahhoz, hogy az ember életében változás, igazi megtérés történjék, erős ráhatások, megrázó élmények kellenek: baleset, halál... vagy egyéb lelki kataklizmák. Számomra ez Antal József, rendszerváltás utáni első miniszterelnökünk halála volt. Földi létből való távozása után értettem meg igazán szellemi nagyságát, azt az utat, amit ő a magyar nemzet számára kijelölt, amin el szeretett volna vezetni minket a biztos jövőbe.

Ezután – megértve azt, hogy a politika nem, csak az Isten válthatja meg az embert földi nyomorúságától – hátat fordítottam a politikának, mert úgy éreztem, valahogy másként kell segítenem az embertársaimon, más módot kell találnom. A zarándoklat lett az Isten által sugallt küldetésem. Tudom, hogy az embereket ezeken az utakon valóban erős, spirituális élmények érik. Nekem abba kell befektetnem minden energiámat – úgy is fogalmazhatok, hogy erre kaptam elhívást a Mindenhatótól – hogy a kegyelmet kereső zarándoklat járót ezekhez a misztikus pillanatokhoz hozzásegítsem.

Makkosmária - 1Úton Nemzetközi Zarándoknap Szent Mónika gyermekzarándoklat szakasza

Kultikus találkozások

F. Gy. R.: *Honnan jött a Mária-Út gondolata? Mit is jelent nekünk, magyaroknak, Kelet-Európának Mária személye?*

Sz. T.: Először még csak magamban, egyedül zarándokoltam. Az első útjaim egyikén, mintegy vízióként sejlett fel bennem az idea, hogy a Mária-kegyhelyeket össze kellene kötni Közép-Európában. Ebből az álomból született meg később a valóságban is a Mária-Út.

Mit is jelent nekünk Mária? Ugyanazt, mint minden kereszténynek, lengyelnek, szlováknak, szerbnek, románoknak, osztráknak, összeköt minket. Ő az örök anya, aki szelídséggel, békességgel fogadja az Angyali Üdvözlés üzenetét,

aki nemes egyszerűséggel fejet hajt az úr rendelése előtt.

Nekünk, magyaroknak, még amiatt is különösen kedves az alakja, mivel örökös híján Szent István királyunk neki ajánlotta fel az országunkat. Ő a magyarok Nagyaszonja. A csíksomlyói Napba öltözött Boldogasszony, akiben ősi vallásunk anyaisten-képe él tovább.

Csíksomlyón 1444 óta gyülekeznek pünkösdi szombatján a zarándokok arra emlékezve, hogy a csíki székelyek a Tolvajosi tetői csatában legyőzték János Zsigmond csapatait, amikor a fejedelem protestáns hitre próbálta kényszeríteni a székelyeket. Mára ez az alkalom az összmagyarság kultikus találkozó helye lett, ahol évente 250-300 ezer ember gyűlik össze. Itt találkoznak egymással az anyaországi magyarok, az elszakított részekben vagy szórványban élő magyarok, de a népes tömegben, szép számban jelen vannak román nemzeti-szerű görög katolikusok is. Sajnos, ha alaposabban elemezni kezdjük, akkor már nem annyira örvendetesek ezek a nagyon szép statisztikai adatok. Ha a búcsújárók származási helyét nézzük, akkor kiderül, hogy Magyarországról mindössze százezren jönnek, a többiek döntően helybeliek, székelyek, partiumiak. Ez a szomorú jelenség szintén arra vezethető vissza, hogy Isten már régóta nem része a mindennapjainknak.

Normafa - 1Úton Nemzetközi Zarándoknap Szent Mónika gyermekzarándoklat szakasza

Kisvárda környékén, Máriapócsra menet

Zarándoklat sporttal

F. Gy. R.: *Kelet-Európa térképére a Mária-Út egy hatalmas keresztet rajzol, Ön számára mit jelent ez a szimbólika?*

Sz. T.: Amikor megálmodtam a Mária-Út ideáját, egyáltalán nem tudatosult bennem, hogy az útvonal két szárnya mit is formál ki a kontinens keleti felén, csak később, amikor ránéztem a térképre, láttam meg a szépen kirajzolódó jókora keresztformát. Többen azt mondják, hogy itt Magyarországon, a Normafánál keresztezi egymást a két útvonal, bár én ebben nem vagyok biztos. De a szimbólumban talán lehet egyféle transzcendens üzenet, utalhat Kelet-Európa kiválasztottságára, a magyarság jövőbeli, Isten által rendelt szerepére...

F. Gy. R.: *A földi létben a bűnök útján járó, megtisztulást kereső lélek milyen transzcendens élményeket élhet át egy ilyen közös zarándoklat során?*

Sz. T.: A zarándoklat alkalmával a hívő ember mindig valamilyen szent, vagy kegyhelyet, kegyeleti helyet keres fel hitbuzgalmi szándékkal. Ebben a moralitását vesztett világban az eltévedt, szenvedő lélek itt elcsendesedésre, megnyugvásra, belső csendre talál, sokan tanúsíthatják, imái meghallgattatnak, problémái megoldódnak ezeken a spirituális értelemben Isten közeli helyeken.

Egy személyes élményt mondanék el ezzel kapcsolatban. Egy barátom kisfia jó tíz évvel ezelőtt leukémiás volt, s mi egy zarándoklaton vettünk részt akkortájt Kőszeg és Mariazell között, s mire Mariazellbe érkeztünk, éreztem, hogy ez a kisfiú egész biztosan meg fog gyógyulni, s úgy is történt, ma makkegészséges és az orvosi egyetemre jár. A Mária-kegyhelyek különösen híresek ezekről a csodás gyógyulásokról.

F. Gy. R.: *Melki vízi zarándoklat, Mária Maraton, mennyiben és miben mások ezek, mint a régi, megszokott gyalogos, vagy autóbusszos zarándoklatok? Milyen pluszt adnak ezek a résztvevőknek?*

Sz. T.: A zarándoklat lényege nem más, mint a személyes isten-

keresés, mindegy, hogy az milyen formában történik. II. János Pál pápa maga is egy igazi sportember, sportrajongó volt, az ő életében, gondolataiban gyökerezik az a szemlélet, hogy mindenkit legkönnyebben a saját közegében tudja megszólítani az Úr. Nézzünk csak szét a világban, mennyien hódolnak különböző sportoknak, futnak, kerékpároznak, kajakoznak. Nincs más dolgunk, csak közjük kell menni, a saját közegükben kell megszólítani őket, a többi Isten dolga. Ehhez ad kitűnő lehetőséget a Melki vízi zarándoklat, illetve a Mária Maraton. 2016-ban kísérleti jelleggel rendeztük meg az első ultramaraton: meghívásos alapon kértünk fel sportolókat egy 1300 kilométeres táv megtételére. 2017-től szeretnénk nyitottá tenni a Mária Maraton csoportos és páros indulók számára. A táv egyes szakaszait futva és kerékpárral is meg lehet majd tenni akár egyéni szervezésben is, mindenkinek saját igénye és teherbírása szerint.

Szagrális tereken át

F. Gy. R.: *Mekkora a vallási turizmus szerepe a világban és nálunk, milyen lehetőségek rejlenek benne?*

Ausztria, Mariazell után a csatlakozó osztrák futókkal, közepén Kocsis Fülöp metropolita

Sz. T.: A vallási turizmus, mint turisztikai termék a világon, az első helyen áll. Évente mintegy 330 millió ember zarándokol a világ nagy vallásainak különböző szent helyeire. Ez a Turisztikai Világszervezet (WTO) felmérése szerint, a turizmus teljes területét alapul véve, 20-30 százalék részesedést jelent és – szintén fontos adat! – a szervezett utazásokon részt vevőknek több mint egyharmada jelentkezik vallási útra. Magyarországon azonban ez az arány még csak hét-nyolc százalék. Van mit fejlesztenünk ezen a területen! Az útjuk során a hitéletükben elmélyülést kereső turisták vallási, szakrális műemlékeket – templomokat, kolostorokat, benuatatóhelyeket – látogatnak meg vagy különböző vallási rendezvényeken (a hitélethez kapcsolódó ünnepeken, egyházi kulturális, zenei programokon, egyházi személyek látogatásán), zarándoklatokon, vagy lelki gyakorlatokon vesznek részt (ifjúsági táborok, missziós táborok).

F. Gy. R.: *Milyen fejlesztések kellenének, hogy a Mária-Út felkerüljön az UNESCO szellemi, kulturális örökségi listára, azaz nemzetközi kulturális útvonalává váljon?*

Sz. T.: Minimális anyagi ráfordítást igényel, csupán megfelelő színvonalú zarándok házakat kell kialakítani, hiszen az út során minden adott, körülvesz minket a megannyi szép múltú természeti, tárgyi és épített örökségünk. Gondoljunk csak a magyarországi nagy kegyhelyekre, a Máriaverebély-Szentkútra, Sümegre vagy Esztergomba vezető utak csodálatos látványára, a geológiai ritkaságokra, a csillagos égbolt látványára, a fákra, patakokra, barlangokra, várromokra, vallási ereklyékre. Egyetlen nap alatt geológiai léptékben év-százmilliókon lépdelünk át, történelmileg évezredek emlékeit járjuk sorra az utunk során. Az első lépést már megtettük azzal, hogy a Mária-kultusz és a Csíksomlyói Búcsú felkerült az

1000 éves határnál Kőszeg felé a csatlakozó kőszegi kerékpárosokkal a Mária Maraton kerékpáros csapata

Egyesült Nemzetek Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Szervezete (UNESCO) szellemi kulturális örökségi listájára. Következő lépésként az útba eső településeken élő szálláshelyeket, étkezési lehetőségeket biztosító vállalkozókat, önkormányzatokat, illetve a kormányzatot szeretnénk megnyerni, hogy mellénk álljanak. Igyekszünk bebizonyítani, hogy ez üzleti befektetésként sem rossz vállalkozás. Kifizetődő az egyéni vállalkozóknak, településeknek, az országnak és az egész Kárpát-medencei magyarságnak egyaránt, s nem csak szellemi, de üzleti értelemben is.

F. Gy. R.: *Fontosnak tartja a vallási turizmus területén a képzéseket, továbbképzéseket?*

Sz. T.: Már a beszélgetésünk elején említettem a Cursillo-t, ami eredetileg nem szolgált más célt,

mint a franciaországi és spanyolföldi Szent Jakab-Út, az El Camino zarándokvezetőinek megfelelő színvonalú felkészítését. Aki valaha is részt vett egy ilyen zarándoklaton, az minden bizonnyal egyetért velem abban, hogy elengedhetetlen, hogy jól felkészített vezetőink legyenek az úton, akik egyaránt jártasak a lelki, transzcendens dimenziókban, illetve könnyen kiismerik magukat az utazásszervezés, az idegenvezetés gyakorlatias világában is. Egyébként régóta kitűnő kapcsolatot ápolok a győri Turizmus Intézet, Idegenforgalmi Intézet Tanzórályával, ami előzőleg a Nyugat-Magyarországi Egyetem Apáczai Csere János Tanítóképző Karának berkei között működött, most pedig a Széchenyi István Egyetem ad neki helyet. Itt van lehetőség a turizmus és vendéglátás szak keretében vallási turizmus szakirányt választani.

DR. SZABÓ TAMÁS a Magyar Demokrata Fórum alapító tagja, majd alelnöke, Veszprém megye 2. számú és Balatonfüred központú választókerületének parlamenti képviselője. Az Országgyűlés költségvetési, adó- és pénzügyi állandó bizottságának tagja, majd a Munkaügyi Minisztérium politikai államtitkára. Az Antall-kormány első átalakítását követően, a Pénzügyminisztérium politikai államtitkára, majd pedig a privatizáció felügyeletével megbízott tárca nélküli miniszter. Később a politikai élettől visszavonul. Jelenleg a Mária Rádió elnöke, a Cursillo Missziós Mozgalom szervezője és a Mária-Út megálmodója.

FEHÉR GYÖNGYVÉR ROZÁLIA a Nemzeti Művelődési Intézet Kommunikációs Osztályának munkatársa. Művelődésszervező diplomáját a NYME Apáczai Csere János Tanítóképző Karán szerezte. Évekig dolgozott a Nyugati Hírlap újságírójaként, az írást hivatásának tekinti. Önkéntes munkában tárlatvezetést, civil szervezetek nemzetközi munkájának támogatását, valamint angol nyelvtanítást is vállalt.

A modernkori zarándoklat kulturális hatásai

Pavlics Tamás a Szent Erzsébet Útról

Szent Márton születésének 1700. évfordulója alkalmából érdemes megvizsgálni azokat a hasonló és máig ható életutakat, amelyek szintén a megosztott szeretet evangéliumi példáját felmutatva alakítják vallási és kulturális identitásunkat. Az európai szentek sorában a tours-i püspökhöz hasonló ismertségű az 1207-ben született Árpád-házi királylány, Szent Erzsébet példája.

Nem véletlen, hogy a halála óta eltelt nyolcszáz év alatt élő tisztelete nem vesztett erejéből; időről-időre újabb és újabb csoportok tekintik mintának életútját. Hazánkban születésének 800. évfordulója irányította rá ismét a figyelmet, adott megújuló lendületet tiszteletének, különösen ott, ahol kultusza az életút valamely állomásához kapcsolódik.

Sárospatak, a kiindulópont

Az elmúlt fél évszázad történeti, régészeti, filológiai kutatásainak eredménye, hogy ma már nagy valószínűséggel állíthatjuk, Szent

Erzsébet szülőhelye: Sárospatak. A 2007-es ünneppsorozatot követően a Comenius és Rákóczi emlékek tisztelete mellett a Szent Erzsébet kultusz ismert színhelyévé is vált a zempléni városka. Ebben kimagasló szerepet vállalt a Szent Erzsébet Ház, amely otthona a Római Katolikus Egyházi Gyűjteménynek, a Szent Erzsébet Út Alapítványnak, és az Árpád-házi Szent Erzsébet Történelmi Társaságnak. Munkájuk eredményeként az életmű tudományos igényű feldolgozása valósul meg, kulturális és vallási rendezvények várják az érdeklődőket, szociális kezdeményezések indultak a rászorulókat érdeklőket. A zarándokok számára pedig kiépítették a Szent Erzsébet Európai Kulturális Út első, Sárospatakot Kassával összekötő szakaszát. Minderről Pavlics Tamással, a Szent Erzsébet Út Alapítvány munkatársával beszélgetünk, aki előadóként felszólalt a Nemzeti Művelődési Intézet és a Szent Márton Kulturális Útvonal Magyarországi Tanácsa által közösen rendezett konferencián, Szombathelyen.

Szelle Gábor: *Hogyan látja a Szent Erzsébet Út Alapítvány elő-*

adójaként az olyan rendezvényeket, mint a „Közösségteremtő Szent Márton” konferencia?

Pavlics Tamás: Számunkra nagyon megtisztelő volt, hogy ennek a jelentős európai szentnek a születése 1700. évfordulóján rendezett tudományos emlékkonferenciára mi is meghívást kaptunk, és bemutathattuk munkánkat, eredményeinket, mintegy ráerősítve a programgazdák tevékenységére, hogy érdemes a megosztott szeretet üzenetét egy európai léptékű kulturális és vallási kezdeményezésen, a modernkori gyalogos zarándokláson keresztül népszerűsíteni.

Számunkra különösen is fontos és így példaértékű a Szent Márton-Út, mint az első Magyarországot is érintő, regisztrált európai kulturális útvonal. Felbecsülhetetlen értékű szakmai kapcsolati lehetőséget jelentett az a nemzetközi meghívotti kör számunkra, akikkel ott találkozhattunk. A magunk részéről üdvözlőnk azt, ha a kulturális együttműködéseknek ez a formája erősödne Magyarországon, és a nemzetközi követendő példák nagyobb rendszerességgel válnának megismerhetőkké és bemutathatókká. Első lépésként a szombathelyi konferencia erre kiváló lehetőséget nyújtott, amiért köszönet illeti a szervezőket!

Szellemi-lelki út

Sz. G.: Kérem, mutassa be a Szent Erzsébet Út Alapítvány tevékenységét és történetét!

P. T.: Az Alapítvány története szorosan kapcsolódik a Szent Erzsébet Út történetéhez. Az Út kialakításának gondolata az Európa Tanács 1999-es sárospataki kihelyezett ülésén merült fel, a záródokumentum már tartalmazza, hogy az ülés résztvevői kezdeményezik az európai kulturális utak rendszerében egy olyan tematikus út

létrehozását, amely Szent Erzsébet életének és tiszteletének kultuszhelyeit kapcsolja össze (Sárospatak, Kassa, Buda, Esztergom, Pozsony, Wartburg, Marburg). A kezdeményezésnek lendületet azonban csak Szent Erzsébet születésének közelebb, 800. évfordulója adott. A 2007-es Szent Erzsébet Emlékévre Németországban elkészült a Wartburgot Marburggal összekötő Elisabethpfad, Magyarországon pedig Szent Erzsébet szülőhelyén, Sárospatakon kezdett el egy nagyon hasonló ötleten gondolkodni Kuklay Antal, a Római Katolikus Egyházi Gyűjtemény vezetője. A vallási és kulturális célokat is szolgáló szellemi-lelki-fizikai út létesítésére kiváló keretet biztosított az akkor futó, határon átnyúló kezdeményezéseket támogató pályázati konstrukció, amelynek a keretében kiépíthető volt Szent Erzsébet születési helyétől az első szakasz Kassáig. Partnert is találtunk, a kassai Szent Erzsébet Dóm felújításáért felelős Gótikus Út Gyöngyszemei nonprofit szervezetet (Perly Gotickej cesty, n.o.). A velük való kapcsolatfelvétel nyomán gondolkodtunk el mi is, hogy mi lenne az a legalkalmasabb rövid- és hosszú távú szervezeti keret, ami biztosítaná a pályázati lehetőséget és az út későbbi fenntartását is. Úgy láttuk,

hogy egy új civil szervezet létrehozása a legalkalmasabb forma, ami nyitott az állami területfejlesztési intézmények, az önkormányzatok, egyházak, vállalkozók irányában is. Így került sor a Szent Erzsébet Út Alapítvány létrehozására. Ennek az ötletnek a létjogosultságát igazolta az idő, hiszen a következő pályázatunk nyert, segítségével az út kijelölhetővé vált, útikönyvet és szolgáltatói információs füzetet tudtunk megjelentetni több nyelven, honlapot hoztunk létre. Az alapítvány azóta is jó gazdája volt az útnak, hiszen az útjelzések és a kiadványok pótlását folyamatosan végezzük, az úthoz valamilyen formában kapcsolódó civil szervezetek, önkormányzatok, egyházak képviselői számára rendszeres műhelytalálkozókat szervezünk.

Kulturális tudatosság

Sz. G.: Hányan és milyen szakmai háttérrel dolgoznak az Alapítványban? Önkéntesek segítik-e a munkájukat?

P. T.: Az Alapítvány infrastrukturális és részben személyi háttérét a sárospataki Szent Erzsébet Ház

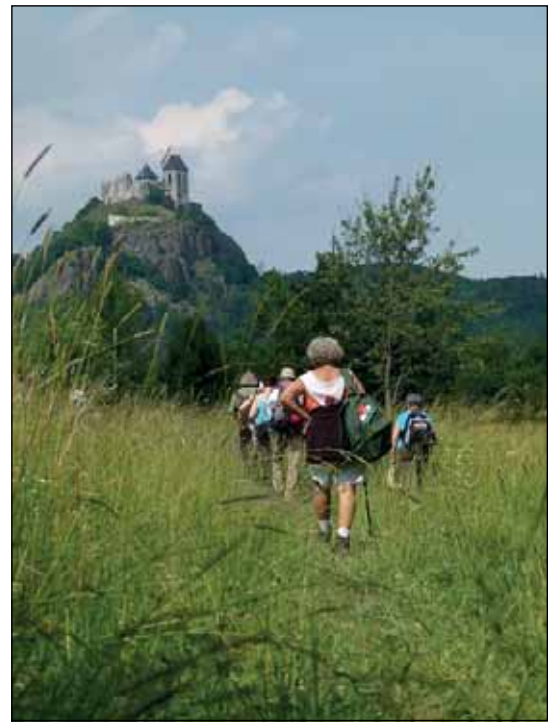

munkatársai biztosítják, ugyanakkor számos önkéntes áll az út működtetése mellett / mögött. Az útjelzéseket folyamatosan javítani és pótolni kell. A pünkösdi vezetett zarándoklataink megszervezése és lebonyolítása, lelki vezetői feladatainak ellátása szintén lelkes önkéntesek bevonásával történik. Továbbá Budapesten a Párbeszéd Házában immár három éve létezik az öt nagy magyarországi zarándokút együttműködésével (Mária-Út, Gyöngyök Útja, Szent Jakab-Út, Szent Márton-Út, Szent Erzsébet-Út) egy információs pont, amit az egyes utak önkéntesei működtetnek. Ehhez a közös munkához a Szent Erzsébet-Út két önkéntest delegál, akik közül az egyik én vagyok.

Sz. G.: Önnek személy szerint mit jelent Szent Erzsébet öröksége? Milyen indíttatásból mélyült el a Szent Erzsébet hagyaték kutatásában?

P. T.: A személyes bevonódásom egy érdekes történet, különösen annak fényében, hogy a Zarándokponton szolgálatot teljesítő önkéntesekkel is szoktam beszélgetni erről. Általában a motivációjuk az, hogy a Caminot végig járva egy erős fordulat, változás állt be az életükben, és ezt közvetíteni sze-

retnék mások felé is. Ez utóbbi az én életemben sincs másként, azonban a kiindulási pont más. Engem pályázatíróként kért fel Kuklay Antal, hogy segítsen abban, hogy Szent Erzsébet kultusza Magyarországon megújulhasson a Szent Erzsébet-Út kialakításával, valamint a Szent Erzsébet Ház rekonstrukcióját támogató pályázatok benyújtásával. Én ennek örömmel tettem eleget, hiszen ez egy olyan szakmai kihívás volt, amiben a részvétel az alkotó munka folyamatába való bekapcsolódás lehetőségét is jelentette az anyagi elismerésen túl. A Kuklay Antallal és utódjával, Szabó Irénnel végzett közös munkák számomra egyre inkább azt is jelentették, hogy ne pusztán egy kulturális és vallásturisztikai projektet lássak a sárospataki kezdeményezésben, hanem megértsem annak gyökerét, megismerjem történetét és a mai napig tartó hatásait. A mesterszakot az ELTE Andragógia Szakán végeztem 2013-ban. Az addigra már rendelkezésemre álló jelentős tudás és kapcsolat motivált arra, hogy felmérjem addigi munkánk eredményeit az EU nyolc kulcskompetencia területének egyike, a kulturális tudatosság szempontjából. Azt vizsgáltam, hogy Szent Erzsébet személyének

ismerete, tisztelete miként változott, milyen hozadékai vannak a lokális és regionális kulturális és vallási identitás alakulásában. E munka során kellett megfogalmaznom a magam számára is, hogy ki Szent Erzsébet, és mik életének azok a máig ható üzenetei, amiért példaként állítható, amiért kultuszának megújításán érdemes gondolkodni és dolgozni.

Imádságos életreflexió

Sz. G.: Ön szerint a mai ember számára milyen üzenetet hordoz a szent erzsébeti örökség?

P. T.: Az Árpád-házi királylányok (Erzsébet mellett, Margit, Kinga, Piroska, Jolánta) életútját végig követve azt láthatjuk, hogy az életük egy nagyon is kijelölt, apjuk által elrendelt úton haladt, mégis nagyon is autonóm személyiségek tudtak maradni ott, ahová az élet állította őket. Ez Szent Erzsébetre különösen igaz, hiszen tudott engedelmes gyermek lenni, odaadó hitves és szerető anya, majd imádságos özvegy, aki emellett a rászoruló szegények elkötelezett támaszává is vált. Ezt a hősiesség fok-

ban gyakorolt szeretetet látva, azt hiszem, hogy ő a szolidaritás olyan élő példája, akinek az élete ma is olyan élő és vonzó üzeneteket hordoz, mint: a hit, a szeretet, az aláztosság, a család melletti elköteleződés fiatalon vagy a – ma különösen aktuális – szociális érzékenység. Nem véletlen, hogy a megszerzendő másoddiplomámhoz a jelenleg éppen írás alatt álló szakdolgozatomban is azt a témát járom körül, hogy ezek az üzenetek miként adhatók tovább, miként tehetők a pasztorálpedagógia részévé.

Sz. G.: A Szent Erzsébet Út Alapítvány minden évben pünkösdi idején zarándoklatot szervez Sárospatak és Kassa között. Mi indította Önöket arra, hogy zarándoklatot szervezzenek? Kinek ajánlaná ezt a zarándokutat, mint spirituális élményt és/vagy fizikai kihívást?

P. T.: Azt gondolom, hogy egy zarándokútért felelős gazdaszervezet akkor jár el helyesen, ha a spirituális és a fizikai utat párhuzamosan építi. Nagyon fontos ugyanis különbséget tennünk a túrázás és a zarándoklás között. Itt a cél nem pusztán az, hogy a természetben járva kikapcsolódjunk vagy önma-

gunkat legyőzve, egy újabb fizikai teljesítmény birtokosai legyünk, hanem sokkal inkább az, hogy zarándokként a saját életünkre reflektáljunk az út üzeneteinek a fényében, és ez elindítson egyfajta változást az életünkben (teológiai kifejezéssel élve: *conversio*), és hazatérve érzékenyebbek, nyitottabbak, sokrétűbbek legyenek Isten- és emberkapcsolataink. Aki ezt a különbséget megérti, annak a számára egy zarándoklat igazi lelki, szellemi, fizikai felfrissülést hozhat, függetlenül attól, hogy egyedül vagy csoportosan, egy vezetett zarándoklaton indul-e útnak. Én például egyedül szoktam elindulni, és a saját lelki és fizikai tempómnak megfelelően haladni; de érthető, ha valaki tart attól, hogy egyedül, túratapasztalat nélkül induljon el. Számukra egy vezetett zarándoklat biztonságot nyújt minden tekintetben: túra- és lelki vezetőt biztosítunk, a zarándoktársak segítik egymást az úton, a lelki tapasztalatok megosztása a nap végén lehetséges, a szállásfoglalásról és az étkezésről a szervezők gondoskodnak előre. Ez számos embernek könnyebbé teszi a döntést, hogy elinduljon akár idősebb korban is. Azt azért

látni kell, hogy a gyalogos zarándoklás inkább „felnőtt műfaj”, mivel a célja egyfajta imádságos életreflexió, így előzetes hit- és élettapasztalat nélkül nincs mit feldolgozni az út során.

Gazdag környezetben

Sz. G.: Kik és milyen számban vesznek részt ezen a zarándoklaton?

P. T.: A Szent Erzsébet Út Alapítvány egy évben egyszer, Pünkösdkor indít zarándoklatot, azonban az érdeklődés annyira megnőtt az évek során, hogy két csoportot is indítunk, egyet Pünkösdszombatnap, egyet Pünkösdhétfőn, kb. 50-50 fővel. Mindkét csoport 5 nap alatt teszi meg a Zempléni-hegységen átvezető 106 km-es utat Kassáig. Az egyéni és a csoportos zarándokok tekintetében is nagyon változatos az útra indulók köre. Talán azt mondhatjuk, hogy az idősebbek inkább csoportosan, míg a fiatalabbak egyénileg vágnak neki az útnak.

Sz. G.: Mely nevezetességek meglátogatását emelné ki a zarándokút során?

P. T.: Természetesen nem mindegy az sem, hogy milyen az a természeti, táji és épített környezet, amelyen keresztül vezet egy zarándokút. A Szent Erzsébet Út esetében egy különösen is változatos és érintetlen, erdők borította hegyes vidékről beszélhetünk, ami ráadásul igen gazdag épített örökségekben is. Érdemes indulásunk előtt már egy nappal korábban megérkeznünk Sárospatakra, ahol maga a nyitóállomás is látnivalókkal vár (megújult Vártemplom és a Római Katolikus Egyházi Gyűjtemény), de maga a város és környezete is számos további érdekességet tartogat (Rákóczi vár, Református Kollégium, Tengerszem). Utunk során több elenyészett kolostor romjával

találkozhatunk, illetve a Zemplén a várak földje is, amelyek közül az út kettőt érint, a regéci és füzéri várat. A záróállomás igazán méltó befejezése utunknak, Kassa belvárosa igazi ékszerdoboz a Szent Erzsébet dómmal, a Szent Mihály-kápolnával, a Szent Orbán toronnyal.

Hálózatban, partnerségben

Sz. G.: Terveik között szerepel egy európai Szent Erzsébet-Út létrehozása, amelynek egy szakasza lehetne a már említett Sárospatak-Kassa útvonal is. Hol tart ez a folyamat? Európa más országaiban mennyire van jelen Szent Erzsébet örökségének ápolása? Ismer más zarándokutakat is?

P. T.: Amint említettem, a Szent Erzsébet-Út a névadó életútjának állomásait és főbb kultuszhelyeit fogja összekötni Magyarországtól Németországig, az európai kulturális utak rendszerébe illeszkedve. Egy meglehetősen nehéz és bonyolult adminisztrációs eljárás és több éves működés eredményeként jöhet létre egy új út. Mi ennek a munkának az első lépcsőinél tartunk, Németországban és nálunk is egy kb. 100-100 km-es kijelölt szakasszal. A kettő közötti rész kijelölése mindkét szervezet erejét meghaladja, ez tehát csak egy komoly egyházi, kormányzati és civil szervezetek megszólító, hálózatépítő

munka eredményeként jöhet létre Szlovákia, Csehország bevonásával. Itt nő meg a partnerség szerepe. A Szent Erzsébet-Út 2. szakaszának az átadása épp most, 2016. október 14-15-én tartott nyitózárandoklat keretében történt, a Tokajig tartó települések bevonásával. A végpont kijelölése nem véletlen, itt találkozik a Szent Erzsébet-Út a Mária-Út kelet-nyugati ágával, ezzel elértük azt, hogy a Szent Erzsébet-Út a magyarországi zarándokút hálózat részévé vált. Ez teszi lehetővé pl. azt, hogy amíg a saját jelöléseinket nem tudjuk elhelyezni, azt tudjuk ajánlani a Szent Erzsébet-Útra indulóknak, hogy Tokajig a saját rózsajeleinket kövessék, majd Budapestig haladjanak a Mária-Úton. Innen tovább is vezethető hasonló partnerség keretében utunk Esztergomig. Ezért is jelentős a magyarországi

zarándokutak önkéntesei által működtetett Zarándokpont, ami nemcsak kifelé szolgáltat információkat, hanem az egymás közötti egyeztetések helye is. Ebben az öt magyarországi zarándokút vesz részt: Mária-Út, Gyöngyök Útja, Szent Jakab-Út, Szent Márton-Út, Szent Erzsébet-Út, amelyeket részeiben vagy teljes hosszukban magam is végigjártam. A kiépített zarándokutak mellett, említésre méltók azonban az év során egyszer megszervezett zarándoklatok is, mint a teljesítménytúráként is működő Pálos 70, a gimnazistákat megszólító Barátok Útja, vagy a váci Hétkápolnáig vezető zarándoklat, amelyek szervezői szintén jelentős számunkra is nagyon hasznos szakmai tapasztalatokkal rendelkeznek. Ugyanígy részt vettünk a szlovákiai zarándokutak műhelytalálkozóján, amit idén rendeztek meg első alkalommal a Sompoti Bencés Apátságban vagy a szintén szlovákiai Via Cassoviensis vallásturisztikai konferencia és vásár említhető még, mint a kapcsolatépítés kiemelkedően hasznos helyszíne. Hagymányosan jó kapcsolatot ápolunk a németországi Elisabethpfad-ot fenntartó egyesülettel is, akik számára szintén az európai kulturális út megépítése a végső cél.

Fotók: Feczko Ágnes/Szent Erzsébet-Út Alapítvány

PAVLICS TAMÁS 1972-ben született Budapesten. Az Eötvös Loránd Tudományegyetemen andragógus, a Pázmány Péter Katolikus Egyetemen hittanári diplomát szerzett. Felnőttképzéssel, pályázati tanácsadással és projektmenedzsment feladatokkal foglalkozik – jelenleg a Fogytékosok Országos Diák- és Szabadidősport Szövetségének gazdasági igazgatójaként. Tanácsadói feladatai során került kapcsolatba a Kuklay Antal vezette sárospataki Római Katolikus Egyházi Gyűjteménnyel is, és a gyűjtemény határon átnyúló pályázatainak megírásával valamint marketingtervének elkészítésével vállalt részt a kulturális és zarándokútként működő Szent Erzsébet-Út első, Sárospataktól Kassáig tartó szakaszának kiépítésében. Szent Erzsébet szellemi örökségének ápolásában a Szent Erzsébet-Út Alapítvány munkatársaként vesz részt önkéntesként.

SZELLE GÁBOR az Amerikai Egyesült Államokban, a University of Notre Dame du Lac-on, valamint a Budapesti Corvinus Egyetemen folytatott felsőfokú tanulmányokat politológia és nemzetközi tanulmányok szakokon. Dolgozott diplomáciai és közéleti testületeknél, sportszervezetnél, valamint a Nemzeti Művelődési Intézetnél. Kardvívóként junior Európa-bajnoki címet, az Amerikai Egyesült Államokban egyetemi bajnoki (NCAA) címet nyert, többszörös magyar bajnok.

„A tettek adják a közösség igazi erejét”

Negyven nap Szent Márton útján

Nyughatatlan lélek. Igazi világvándor. Kinyó Zsoltot, vagy ahogyan őt ismerik „Kószát”, nem lehet egyetlen interjún keresztül bemutatni. Amikor időpontot egyeztetünk a Szent Márton zarándokút megtétele kapcsán, nem sejtettem, hogy olyan embert ismerek meg személyében röpké másfél óra alatt, aki az élet számos területén alkotott már valami maradandót, tart valamilyen rekordot, vagy tett

szert országos népszerűsége. Legutóbb a Szent Márton-Utat járta be Tours-tól Szombathelyig negyven nap alatt.

Örök szerelme a sport, azon belül is a karate, a hegymászás, a barlangászat és az íjászat. Emellett természetesen gyalogol is, hiszen nemcsak Európát járta már be keresztül-kasul, de meghódította Afrika legmagasabb csúcsát, a Kilimandzsárót is. Annyi mindent vitt véghez csak az elmúlt tíz évben, amihez másnak több emberöltő sem lenne elegendő.

Tóth Viktor: *Mi adja az erőt és a háttérrel ezekhez a próbatételekhez?*

Kinyó Zsolt: Nagyon fontos a kiegyensúlyozottság, az hogy mentálisan minél inkább rendben legyen az ember és természetesen a jó kondíció is elengedhetetlen. Ezek megszerzéséhez számomra az egyik legjobb lehetőség a karate. Több mint 30 éve üzöm ezt a sportot, sőt a feleségemmel is ennek révén ismerkedtem meg egy jászberényi edzőtáborban annak idején. A magyar karatésok nagyon szoros közösséget alkotnak, akiknek az

évente megrendezett Karate Maraton az egyik legfontosabb találkozási lehetősége, ünnepe, ahol idén több, mint 600 karatéka mutathatta meg tudását. Igazi nagycsalád ez, melyből nagyon sok erőt merítek én is évről-évre.

Erőpróbák a magyarság jegyében

T. V.: *Ha jól tudom edzőként is dolgozik.*

K. Zs.: Így van. Bár eredetileg földrajz-történelem szakos tanár vagyok (nem ez az első szakmám, s azt gondolom nem is az utolsó), de a sport és azon belül a karate nagyon fontos számomra. Örülök, hogy az évek alatt megszerzett tudásomat átadhatom másoknak is. Természetesen így van ez az élet más területein is.

T. V.: *A karate mellett, egy másik sport is nagyon közel áll a szívéhez, mégpedig az íjászat.*

K. Zs.: Az íjászat abban segít leginkább, hogy a jelent maximálisan, teljes összpontosítással meg tudd élni. A fizikai oldala mellett a mentális erő az, ami leginkább

szükségeltetik hozzá, sőt annak fejlesztéséhez ez az egyik legjobb sport. A nagy példakép természetesen Kassai Lajos, akivel több, mint 20 éve ismerkedtem meg. 2007-ben, mivel éppen nem volt tervben nagyobb út, és mert boszszantott, hogy a 24 óra alatt íjjal leadott lövések rekordját egy olasz úriember, Celestino Poletti tartja 17641 lövéssel, a fejembe vettem, hogy megdöntöm a rekordját. Alapos felkészülés után végül szeptember elsején érkezett el a rekorddöntés napja, amikor is húsz és fél óra alatt 18016 lövést adtam le. Az utolsó 16 lövéssel a segítőknek „mondtam” köszönetet, akik nélkül ez nem sikerülhetett volna. Azóta az egy perc alatt íjjal leadott célzott lövések rekordját is felállítottam 37 lövéssel, illetve én tartom az egy óras rekordot is 1384 lövéssel. Természetesen minden rekord mögött komoly csapatmunka rejtett és a siker is mindig közösségi élmény volt számunkra.

T. V.: *Azt már látom, hogy honnan van a kondíció és a lelkierő a nagy utak megtételéhez. Kérem, avasson be, hogy az idei Szent Márton-Út előtt milyen útvonalakat járt már be gyalogszerrel.*

K. Zs.: Az egyik legnagyobb élmény volt számomra 2006-ban az El Camino, amikor is 800 km-t tettem meg 31 nap alatt Saint Jean Pied de Port-tól Santiago de Composteláig. Ezt „egészítettem ki” úgymond 2008-ban, amikor Mezőhegyesről gyalogoltam el Finisterre-ig, ahol begázoltam az Atlanti-óceánba és kezemben a magyar zászlóval elénekeltam a Himnusz. Hihetetlen élmény volt 4000 km megtétele után, kívánom, hogy minél többen éljék át ezt. Aztán 2009-ben az akkor 30 éves „Másfél-millió lépés Magyarországon” című műsor előtti tisztelgés jeléül végigsétáltam az országos Kék-kör útvonalait, ami 2500 km-t jelentett 50 nap alatt. Itt már napi minimum 50 km-t kellett megtennem, ami bizony nagy erőpróba volt számomra. 2011-ben végigsétáltam Hadrianus falán Angliában, majd 2012-ben úgy döntöttem, hogy kiviszek egy magyar zászlót a londoni olimpiára, gyalog. Az út 1800 km-t jelentett 36 nap alatt, és hatalmas megtiszteltetés volt, amikor a végén átadhattam a zászlót az olimpikonjainknak. Minden út más és más,

de mindegyiknek megvan a maga varázsa és mindegyikben meg lehet és kell is találni az örömet, az adott pillanat örömét, hiszen csak úgy érdemes végigcsinálni.

Spártai körülmények

T. V.: *Az idén teljesített Szent Márton-Út miben más, mint az eddigié, illetve hogyan jött az elhatározás, hogy elinduljon az úton?*

K. Zs.: Ez érdekes történet, hiszen ezúttal nem én találtam meg az utat, hanem az út engem. Már gondolkodtam azon, hogy nem kellene valamerre, amikor felhívták a figyelmemet az évfordulóra és a zarándokútra. Nagyon megtetszett a gondolat és utána jártam, hogy milyen útvonalon kell haladni, milyen állomásokon keresztül vezet, és mivel annak idején Szombathelyen végeztem a tanulmányaimat, nyilván ez is befolyásolt a döntésben. A Szent Márton-Útnak sajátos misztériuma van, amire leginkább mentálisan kell rákészülnie az embernek. Ez a klaszikus értelemben vett zarándokút spártai körülményekkel, szélsőséges időjárással, kevésbé, vagy egyáltalán nem kiépített szakaszokkal. Magyarország és Szlovénia kivételével nincsen jelzett út, nincsenek pontok, zarándokszállások. A napi

50-60 km megtétele után kell még éjszakai szállást keresnie magának az utazónak. Ami szintén nehezítő körülmény, az a változó időjárás. Volt, hogy 40 fokos melegben, 60-70 fokos aszfalton kellett gyalogni, amikor az ember 10-15 liter folyadékot is veszít egy nap alatt. Én a 40 nap alatt 10 kg-mal lettem könnyebb.

T. V.: Úgymond „fordítva” tette meg az utat. A szent sírjától Tours-ból indult és a szülővárosába, Szombathelyre érkezett meg 40 nappal később.

K. Zs.: Így van. Repülővel utaztam Beauvais-ba, ahonnan bebuszoltam Párizsba, amit stílszerűen gyalog szeltem át. Végül vonattal érkeztem meg Tours-ba. Ott egy helyi család látott vendégül, nagyon kedvesek voltak. Bemutatták a várost, a katedrális, a szent sírját, sőt a zarándoklat első 20 km-én a vendéglátóm velem tartott. Aztán elbúcsúztunk egymástól, és min-

denki ment a maga útjára. Több, mint 2000 km-t tettem meg Franciaországon, Olaszországon és Szlovénián át Magyarországra.

T. V.: Említette, hogy az út nagy részén nincsenek kiépített pontok és kijelölt szálláshelyek. Hogyan sikerült minden este szállást szereznie?

K. Zs.: A szállások igen széles spektrumon mozogtak. Aludtam padon, asztalon, istállóban, garázsban, autópályán, bokrok között és még sorolhatnám. Ha szerencsém volt, a napi szakasz végén volt mondjuk kemping, ahol felverhettem a sátram, megfürödhettem és feltölthettem a telefonomat. A felszerelésemet is a zarándokúthoz igazítottam: a rajtam lévő ruhán kívül sátrat, hálósákok, polifoamot, egy pólót, egy esőkabátot, egy pulóvert és két pár zoknit vittem magammal. Egy ilyen út során egyébként a ruházat szinte lefoszlik az emberről a végére. Természetesen voltak segítőkész emberek is, akik befogadtak egy éjszakára, és vendégül is láttak, de ezek teljesen véletlenszerűen történtek.

A jelen boldogsága

T. V.: Kérem, meséljen azokról a közösségekről, családokról, akikkel a jószerecsse összehozta az útja során!

K. Zs.: Talán három példát hoznék, három országból. Franciaországban egy útkereszteződésnél megkérdeztem egy ott élő idősebb férfit, hogy merre vezet tovább az út. Miután elmagyarázta, megkérdezte, hogy a felesége készíthet-e egy szendvicset. Szó szót követett, majd meghívtak vacsorára, elszállásoltak, és reggel még úti csomagot is kaptam tőlük induláskor. Olaszországban egy 80 év fölötti házaspár fogadott be egy éjszakára a házába. Ők is megvendégeltek, nagyon jókat beszélgettünk. Szlovéniában szintén egy család fogadott be, s látott vendégül vacsorára, igaz, az elején kissé tartózkodóak voltak, de aztán megtört a jég. Ez egyébként jellemző volt végig az úton. A migránshelyzet miatt az emberek alából bizalmatlanok a zarándokkal, de miután tisztáztam, hogy nem vagyok migráns,

Orbán Róbert, a Szent Márton Európai Kulturális Útvonal Magyarországi Tanácsának elnöke a Via Sancti Martini teljesítéséhez a tervezés során számos tanácsal látta el Kinyó Zsoltot a negyvennapos kihívás előtt. Hálából a Közösségteremtő Szent Márton Konferencia zárásaként „Kósza” neki ajándékozta a több, mint 2000 km-es úton elkopott túrabakancsát és azt a vászondarabot, amely a magyar zászlót és a Szent Márton-út szimbólumait ábrázolta, s amit a sátoztartó táskáján egyfajta pajzsként hordott.

sokkal barátságosabb lett mindenki. Integettek, dudáltak az autók-ból, egyfajta különös tisztelet veszi körül a zarándokot az úton. Ebben sokat segített a „pajzsom”, a kerek sátoztartó táská a hátamon, amin jól láthatóan feltüntettem, hogy ki vagyok (magyar zászló), hová

megyek (a Szent Márton-Út útvonalának térképe), illetve, hogy miért megyek (a Szent Márton-Út logója).

T. V.: Milyen volt a szombathelyi fogadtatás az út végén?

K. Zs.: Már nagyon vártam a szombathelyi érkezést. Az utolsó tíz nap volt a legnehezebb, hiszen az ember ilyenkor már sietne, hogy minél hamarabb elérje a célt. Az érkezés július 18-án 11.00 órára volt megbeszélve Szombathely főterére, ahol fanfárral fogadtak a Szent Márton Emlékév szervezői, majd Dr. Puskás Tivadar polgármester köszöntött a város polgárainak nevében. Nagyon kellemes fogadtatás volt és természetesen nagyon örültem, hogy végre láthatom a feleségemet is negyven nap után.

T. V.: Mi az ön számára a Szent Márton-Út üzenete?

K. Zs.: Ahogyan említettem, a Szent Márton-Útnak sajátos misztériuma van. A saját lelkületünk dönti el, hogy mi az út üzenete. Az út során törekedtem arra, hogy minél kisebb szakaszokra osszam a napokat, hogy minden pillanatban, minél mélyebben meg tudjam élni a jelen boldogságát, talán ez volt a kulcs. Illetve

még valami. Az út során jó volt olyan emberekkel találkozni, akik nem beszélnek valamiről, a fontos dolgokról, hanem megcselekszik azokat. A tettek adják a közösségek igazi erejét. Számomra talán ez a Szent Márton-Út igazi üzenete.

KINYÓ ZSOLT – vagy ahogyan szakmai berkekben ismerik: Kócsa – 1971-ben született a Békés megyei Árpádtelepen. Szakközépiskolás éve alatt ismerkedett meg a Kyokushin karatéval, ami nagy hatással volt az életére, és egyfajta rendszert, útvezetést adott számára mindennapokhoz. Igazi világjáró, aki számos zarándokutat járt már végig, a többi között az El Caminot és a Szent Márton-Utat. Emellett meghódította a Kilimandzsárót, valamint ő tartja a 24 óra alatt íjjal leadott legtöbb lövés világrekordját is. A jelenleg családjával Kalocsán élő tanárember az interjú elkészültekor már a következő útját tervezgette.

TÓTH VIKTOR Szegeden a Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Tanárképző Főiskolai Karán végzett művelődésszervező-történelem tanár szakon, majd a Pécsi Tudományegyetemen szerzett okleveles művelődésszervező végzettséget 2006-ban. 2015-től a Nemzeti Művelődési Intézet Bács-Kiskun Megyei Irodájának vezetője, azt megelőzően tizenkét évig a kiskunmajsai Konecsni György Kulturális Központ, Helytörténeti Gyűjtemény és Tájékozódási munkatársa, majd igazgatója volt. Oktatóként mozgókép-kultúra és médiismeret tárgyat tanít a kiskunmajsai Tomori Pál Katolikus Gimnáziumban 2006 óta.

Egy kis falu a nagy Szent Márton-úton

Aigner Géza plébánossal kulturális ösvényről, közösségi pincéről, pasztorációról

Aigner Géza plébánost bármerre vezénylik az égi kezek, mindenhol a közösség motorjává válik. Igazi lámpás ő, akit megbecsül hívó és nem hívó egyaránt. Szilárd formálója a falusiak önbecsülésének. Értéket képvisel, értékeket kutat, a település jövőjét is értékeinek bemutatása és továbbadása által tartja elképzelhetőnek.

Éles Krisztina: *A „Közösségteremtő Szent Márton” című konferencián is tartott előadást „A Szent Márton-Út településélénkítő hatása egy kis faluban” címmel azokról a programokról és összefogásról, amely az alig több mint 280 főt számláló Vámoscsaládot nemzetközi zárándoklatok egyik célállomásává teszi. Miért éppen Szent Márton példája, cselekedetei motíválják, miért épp az ő tevékenységét kutatja?*

Aigner Géza: Szombathelyen a Szent Márton templomban teljesítem meg mélyebben Márton püspök személyét és hatástörténetét. Rácsodálkoztam arra a hallatlan jelentőségű Szent Mártonhoz köt-

hető kincsre, amellyel Szombathely Város, a Szombathelyi Egyházmegye és tágabb értelemben Pannónia rendelkezik. Nyilvánvalóvá vált, hogy ezt nekünk kell megismertetnünk a világgal, kitől mástól is várhatnánk el. Mivel ez a feladat nagyon jelentős lelki és kultúrtörténeti ajándékot jelentett, nem is esett nehezünkre a közkinccsé tétele. Nem tettünk mást, mint a saját örökségünk megbecsülését.

A rejtett tudás előhívása

É. K.: *Szent Márton szülőhelyén, Szombathelyen indukálójá volt egy folyamatnak, amely a Szent ismerteté válását elindította a legszélesebb körben; kultuszát, tiszteletét növelte. Hasonló folyamatokat indított aztán el Vámoscsaládon és környékén. Milyen különbségeket fedezett fel egy megyeszékhely és egy kistélepülés közösségeinek működésében, a tagokat összetartó erőben?*

A. G.: Egy nyolcvanezer lakosú város lényegesen több lehetőséget rejt. Egy kistélepülés pedig

annak a néhány sajátosságának a kibontakoztatására kap meghívást, amivel rendelkezik. Nagyon érdekes élmény számomra, hogy míg a városban gyakran meg kellett hallgatni sokak kutatási eredményeit; a kistélepülésen inkább szorgalmazni kell a rejtett tudás előhívását, sőt sokszor egyedül végezni. A falvakban élők nagyon vendégszeretők. Náluk soha sincs „zárva tartás”. Szívesen megmutatnak mindent. Szent Márton szülővárosában tevékenykedve sokszor

Aigner Géza a gyermekek között

megfogalmazódott bennem, hogy a Szent Márton-i örökségből az egyházmegye 11 vidéki Szent Márton templommal rendelkező településének is részesülnie kell. Talán most ezt sikerül Vámoscsaládon megvalósítani.

É. K.: Hogyan helyezte fel Vámoscsaládot a Szent Márton Európai Kulturális Útvonal térképére? Kik voltak a segítői?

A. G.: A Pannonhalma – Szombathely közötti földrajzi fekvése tette lehetővé, hogy a községet bekapcsoljuk a Szent Márton-Útvonalba. Az akkreditált gyalogos útvonal nem erre haladt, ezért kitaláltuk a kerékpáros útvonalajánlatot. Kezdeményezőként kívántuk ezt ajánlani a zárandokajánlatban. Az útvonalat úgy jelöltük ki, hogy keresztülhaladjon plébániánk településein. Orbán Róbert, a Szent Márton Európai Kulturális Útvonal Magyarországi Tanácsa elnökének nagy tapasztalatára volt szükség a részletek meghatározásához, szálláshelyek felfedezéséhez. Feiszt György levéltáros, helytörténész a települések látnivalóinak, épített történelmi örökségének felkutatását végezte. A szándék magvalósításában partnerséget vállalt a Pannonhalmi Főapátság. Végül 2015-ben eljutottunk a „Szent Márton monostorától Szent Márton városáig” címet viselő kerékpáros útvonalajánlatot tartalmazó térkép kiadásáig. Mivel a Szent Márton-Út

minden Mártonhoz kötődő emlékhelyet magába szándékozik foglalni, ezért amelyik településen az ő tiszteletének emlékei megtalálhatók, ott valamilyen formában megvalósítható ez a látogatóprogram.

Értékek mentén

É. K.: Kérem, emeljen ki néhány, akár az ország más hasonló adottságokkal bíró településére is adaptálható, Szent Márton szellemében megvalósított programot, hagyományt azokról a településekről, ahol Ön a lelki vezető!

A. G.: Egyik első gondolatunk volt, hogy a Répcelaki Plébániához tartozó települések között hozunk létre egy helyi útvonalat, a Répce-

laki Szent Márton Ösvényt, amely végigvezet a településeken lévő Szent Márton-emlékek, a kulturális és természeti értékek mentén, valamint turisztikai kínálatként is számolhatnak vele a települések gazdasági céljainak kitűzésekor. Ezt követően először ismerőseinket, majd az egyre távolabbról érkező zárandokokat invitáltuk fiúaink felkeresésére, a községek értékeinek megismerésére. Kerestük az együttműködési lehetőségeket. Iskolásoknak, nyugdíjas csoportoknak ajánlottuk programjainkat. Szorgalmaztuk, hogy értékeinket vegyük számba és ismertessük meg mind kiadványokban, mind elektronikus formában. Biztattuk, megrendelésekkel láttuk el a helyi alkotókat. Szem előtt kívántuk tartani, hogy az emberi mentalitás szenzációra éhes, ezért a községek sajátosságaiból szemléletesen tártuk elő azt, amiről nem volt tudomása a lakosságnak. Felhasználtuk a nagyobb közönségeket vonzó, visszatérő rendezvényeket arra, hogy megismertessük a helyi értékeket, nevezetességeket, kincseket. Támogattuk a régi szokások felelevenítését. Átörökítő napokat szerveztünk. Saját készítésű italokat, ételeket kínáltunk rendezvényeinken, amelyek alapanyagát a helyi-

A közösségi pincében

Külföldi zarándokok között

ekkel közösen kialakított fűszerkertjeinkben, gyümölcsöseinkben termeltük. Sok feladatlapot, kirakót, játékot készítettünk. Vetélkedőt, prezentációt, akadályversenyt, táborokat szerveztünk. Próbáltuk ismereteinket többféle foglalkozás keretében átadni. Igyekeztünk gondot fordítani arra, hogy egymáshoz kapcsolódjanak, egymásra épüljenek a tevékenységek és legyen bennük fantázia, kreativitás és interaktivitás. A munka kezdetén kikötöttük, hogy sértődés nincs! Öröm volt felfedezni, hogy Szent Márton tisztelői egy nagy családot alkotnak és élményt találtunk értékeink megosztásában.

Indíttatás a közösségi léthez

É. K.: *A templomból kilépve, nap mint nap hívei között, velük együtt él. Az Ön által képviselt értékek iránt mennyire nyitottak a helyben élők, mennyire motiválja őket? Hova rangsorolják a plébános urat a „jó itt élni, mert ...” listán?*

A. G.: A hozzám való kapcsolatot tréfásan a következőképpen szoktam jellemezni. Amikor először találkozunk azt szokták mondani: „Nem is gondoltam, hogy ilyen nor-

mális a pap.” Azután az a vélemény: „Jaj, itt mindig kell csinálni valamit!” Amikor aztán elkerülünk egymástól, elhangzik: „Visszasírjuk.”

Könnyíti a dolgom, hogy az egyház képviselőjeként fogalmazhatom meg kéréseimet, tudják, hogy nem az egyéni érdek vezérel. Véleményem szerint a közösség azonnal megjegyzi és magáénak érzi a felfedezett értékeket, viszont ahhoz idő kell, hogy tovább gyarapítsa, közös célokat alapozzon rá. A lakosság jól léteéhez törekedni kell a folyamatosságra, a gátak, kudarcok nem vethetik vissza a lelkesedést.

É. K.: *Mennyire tartják fontosnak és mennyire „gondolják tovább”, terveznek, építkeznek a helyiek az Ön munkájára abban, hogy Vámoscsalád értékeit Szent Márton által megismerje a világ? A helyi közösség mennyire vesz aktívan*

részt az Ön által szervezett programokon, akciókon?

A. G.: A kistelepülések lakói, fiataljai azért is nehéz helyzetben vannak, mert sok időt vesz igénybe a munkahelyre, az iskolába való eljutás, a ház körüli, a kerti teendők sora. Ügyintézéshez, bevásárláshoz ugyancsak el kell utazni. Nincs módjuk, erejük, hogy életlehetőségeiken változtassanak. Ugyanakkor öröm hallani egy-egy rendezvény kapcsán, hogy ezt meg tudjuk csinálni magunk is, pályázat nélkül is. Indíttatást kapnak a közösségi tevékenységhez. Például kéthetente szinte a településen élő összes gyermek részt vesz a szülők által tartott „Varázskezek” foglalkozásokon. A civilek szervezik az ünnepeket. Keresik a lehetőségeket csoportok létrehozására. Szent Márton öröksége pedig, mint egy bűvópatak, újra és újra felszínre tör. Az különösen fontos, hogy nincs „unalomig ismétlés” és programjaink nemcsak egyetlen érték köré szerveződnek; hanem mindig az aktualitás, az éppen felfedezett, vagy az adott ünnephez kapcsolódó helyi sajátosság, vagy meg-honosított kincs tud lendítő erőt adni. 2016-ban a tours-i érsek járt Vámoscsaládon az egyházmegyei zarándokcsoportjával. Erre az alkalomra elhelyeztük a „Hivatások útja Szent Márton élete alapján” stációit. A plébánián kialakított Szent Márton pince, a bibliai kert mind-mind olyan közösségi színtér, ahol az együttlét és a közös tervezés örömet tapasztalhatják meg a vámoscsaládiak.

AIGNER GÉZA a Budapesti Hittudományi Akadémián végezte teológiai tanulmányait. 1993-2009 között a szombathelyi Szent Márton Plébánia lelkipásztora volt. 2009-től Répcelakon tevékenykedik plébánosként; állomáshelyéhez tartozik Csánig, Nick, Uraiújfaluu mellett a Vámoscsaládon lévő Szent Márton templom is. A Szent Márton Európai Kulturális Útvonal Magyarországi Tanácsának alapító és elnökségi tagja. Közösségépítő és kutató munkájának köszönhetően jött létre a szombathelyi Szent Márton Látogatóközpont.

TÓTH ESZTER 2014-ben angoltanár, valamint játék-, és szabadidő szervező tanár szakon végzett az ELTE-n, majd 2015-ben elvégezte Budapesten a Nemzeti Művelődési Intézet által szervezett Közművelődési szakember I. képzést. 2016 szeptemberétől a Nemzeti Művelődési Intézet Vas Megyei Irodájának módszertani referense. Lakóhelyén, Szombathelyen több civil szervezet aktív tagja.

Közösségépítő Szent Márton konferencia – közösségek Szent Márton útján

Beszámoló a nemzetközi szakmai fórumról

Nemzetközi konferencián mutakoztak be Szent Márton szellemi hagyatékának mai „örökösei” a 2016. szeptember 29. és október 1. között rendezett Közösségteremtő Szent Márton konferencia során a Szombathelyi Képtárban. A rangos eseményt a Nemzeti Művelődési Intézet és a Szent Márton Európai Kulturális Útvonal Magyarországi Tanácsa közösen szervezte: a tanácskozás kiemelt témájaként az közösségek tevékenysége szolgált, melyek működésükkel, tetteikkel a segítő szent útján járnak.

Magyar és külföldi előadók tolmácsolásában számos lelkesítő jó példa és gyakorlat mutatkozott be arra nézve, miképp lehet – Szent Mártonhoz hasonlóan – „megosztani egymással köpenyünket” közösségi szinten. A konferencia első napján – szeptember 29-én – tartotta zártkörű közgyűlését a Szent Márton Kulturális Központok Európai Hálózata, melynek soros elnöki tisztét a Szent Márton Európai Kulturális Útvonal Magyarországi Tanácsának elnöke, Orbán Róbert tölti be.

A közgyűlés után vette kezdetét a tanácskozás. A megjelenteket a szervezők részéről a Nemzeti Mű-

velődési Intézet szakmai igazgatója, Hegedűs Katalin, vendéglátóként pedig Prof. Dr. Vig Károly, a Sávria Megyei Hatókörű Városi Múzeum tudományos igazgatóhelyettese köszöntötte. Megnyitó beszédében Császár István egyházmegyei kormányzó (Szombathelyi Egyházmegye) rámutatott arra a sokféleségre, mellyel a Szent Márton legenda, s általa Márton személye megérinti az emberek lelkét. „Az emberi segítőkészség 1700 éve nem változott, így Márton tanításai ma is érvényesek” – mondta a kormányzó. Köszöntőjében V. Németh Zsolt környezetügyért, agrárfejlesztésért és hungarikumokért felelős államtitkár hangsúlyozta, hogy Szent Márton emléke előtt nemcsak templomokkal, kegyhelyekkel és emlékhelyekkel lehet tisztelni, hanem az általa képviselt értékek gyakorlásával is.

A program folytatásaként a Szent Márton nevét viselő, vagy a Szent Mártonhoz kötődő tradíciókat ápoló hagyományörző csoportok előadásai követték egymást: Takács Dániel kórusművét, Szent Márton himnuszát 70 gyermek, a szombathelyi zenei általános iskola „Kicsinyek Kórusa” énekelte el, majd Keszeiné Barki Katalin igazgató a Nyugat-Magyarországi Egyetem Savaria Egyetemi Könyvtár és Levéltár munkáját, valamint kezdeményezését, a Szent Márton kvízt ismertette a résztvevőkkel. A Szent Márton-Úton fekvő Nádasd életéről, a hagyományörzés és közösségépítés helyi gyakorlatáról Karvalits J. Zoltán polgármester, Takács László plébános, és Kőrösi Krisztina lelkész tartott előadást, melyet a település néptáncscsoportja, a Hétyvégi Botladozók mozgal-

A nádasdi Hétyvégi Botladozók a kulisszák mögött

mas táncbemutatóval koronázott meg. A nemzetközi és magyar zarándokutakat szervező Pannon Pilgrim bakancsos turistákat és prémium szolgáltatásokat keresőket egyaránt megszólít – rendhagyó idegenforgalmi tevékenységükről a cég alapítói beszéltek. A szlovén Dobronak magyar hagyományőrzői a Szent Márton ünnepéhez kapcsolódó vidám újborszentelő rítusukba avatták be a közönséget, majd a Zenebarátok Szombathelyi Kórus Egyesületének Szent Márton Kórusa szívmengető koncertje zárta a nyitónapot.

Szeptember 30-án, a konferencia második napjának nyitányaként

Pődör György költő-tanár „Add a köpenyed felét” című, Szent Mártonhoz írt versét hallgathatták meg a résztvevők. Köszöntőjében Szombathely polgármestere, Dr. Puskás Tivadar kifejezte abbéli reményét, hogy a Szent Márton emlékévé jóvoltából remélhetőleg a tours-i püspök szülővárosa is jobban a figyelem középpontjába fog kerülni. Dr. Hende Csaba volt honvédelmi miniszter, Szombathely országgyűlési képviselője beszédében hangsúlyozta, hogy Szent Márton alakjában az útmutatót kell látnunk, aki a szeretetközösség példáját gyakorolta már kora ifjúságától kezdve. A köszöntők sorát Kárpáti Árpád, a Nemzeti Művelődési Intézet mb. főigazgatója beszéde zárta. A főigazgató elmondta, hogy a Művelődési Intézet kapcsolódása a konferenciához kettős: egyrészt 2013. április óta az intézmény látja el az Európai Kulturális Utak magyarországi részvételének szakmai koordinációját, másrészt a közművelődési szakma – melynek országos módszertani fejlesztését végzi az intézet – hagyományosan elkötelezett a közösségek és a társadalom jobbítása iránt. Kárpáti Árpád beszámolt róla, hogy Nemzeti Művelődési Intézet az idei év folyamán a Kulturális Közfoglalkoztatási Program keretében országos felmérést

folytat annak felderítésére, hol működnek olyan bejegyzett vagy informális civil szerveződések, amelyek viselik Szent Márton nevét, vagy tevékenységükben követik az ő példáját. A többcélú felmérés kiemelt célja olyan jó gyakorlatok megismerése, amelyek országos, sőt nemzetközi szinten adaptálhatók. Az 1700-nál is több közfoglalkoztatott bevonásával megvalósult adatfelvétel eddigi eredményeibe a konferencia résztvevői is bepillantást nyerhetnek – hívta fel a figyelmet a főigazgató.

A konferencia második napjának első előadója Dr. Dejcics Konrád, a Pannonhalmi Főapátság kulturális igazgatója volt. A kulturális igazgató az apátság közösségépítő, társadalmi problémákra és az esetek megsegítésére érzékenyítő kulturális kezdeményezéseiből nyújtott ízelítőt. A kezdeményezések között kampányok, média-projektek és kulturális programok is szerepeltek, s szinte mindegyik épített a pannonhalmi diákok aktivizálására.

Marie Gaillard kutató a kulturális útvonalak francia modelljének ismertetésével folytatta a konferenciát, bemutatva a több mint 2000 km hosszú Szent Márton Európai Kulturális Útvonal mögötti európai kulturális összefogás alapjait.

Dobronak hagyományőrző csoportjának újborszentelő bemutatója

Pődör György költő

Dr. Hende Csaba, Szombathely országgyűlési képviselője

Kereszti Ferenc, az Egyházi Közművelődési Egyesület referense az egyházi és a civil szféra közös útjait tárta fel „A szerzetesrendtől az egyesületekig” című előadásában. Rámutatott: az egykori szerzetesrendek irgalmas szolgálatának mai örökösei között vannak a civil szervezetek is.

Kopasz Károlyné, a Nemzeti Művelődési Intézet Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Irodájának irodavezető-helyettese a Váci Egyházmegye példaadó segítő-közösségi kezdeményezéseiből mutatott be egy válogatást: az Iskolakert program, a Püspöki gazdakert program vagy a Boldog Ceferino Családsegítő Szolgálat túlmutatva a segítő szándékon egyfajta helyi társadalomfejlesztési küldetést is betölt.

Rien Sprenger és Marteen van Ditmarsch a hollandiai Utrecht Szent Mártonhoz kapcsolódó, újra felfedezett és újraélesztett hagyományairól, valamint az azt övező, a helyi közösség egészét megmozgató városi ünnepekről tartott előadást. Az Utrechti Szent Márton Kulturális Központ képviselői elmondták, hogy a várost lényegében Szent Márton kultusza kapcsolta be a turisztikai vérkeringésbe: ma már az utrechti Szent Márton-ünnep az UNESCO szellemi örökség listáján szerepel.

Kárpáti Árpád, a Nemzeti Művelődési Intézet mb. főigazgatója

Még mindig az országhatáron túlra tekintve a konferencia résztvevői a Szent Márton-Útvonal 2000 km-ét végigjáró modernkori zarándok Kinyó Zsolt vetített képes élménybeszámolóját hallgathatták meg. Az embert próbáló és formáló 40 napos túra alatt a magyar történelem-földrajz szakos tanárnak bőven volt alkalma megtapasztalni, milyen az, amikor a vándorral a nyíltszívű helyiek megosztják – ha nem is a köpenyüket, de élményüket, víziüket, lakhelyüket annál inkább.

Éles Krisztina, a Nemzeti Művelődési Intézet Vas Megyei Irodájának irodavezetője a már említett, Szent Mártonhoz kapcsolódó – még folyamatban lévő – adatfelvételtől osztott meg információkat. Elmondta, hogy 1795 kérdőívet dolgoztak fel 1259 településről. Az adatgyűjtést a IV. Kulturális Közfoglalkoztatási Program közösségi munkái végezték, a kérdőívet pedig a Szent Márton nevet viselő civil szervezetek, valamint olyan bejegyzett és nem bejegyzett civil szervezetek, egyesületek töltötték ki, amelyek a segítő szent példáját követik, és a legkisebb közösségekben is megtalálják a módját az olyan fajta segítségnek, amellyel az egyén jóllétét, társadalmi beilleszkedését, előbbre jutását szolgálják.

Dr. Szabó Tamás, a Mária-Út Közhasznú Egyesület elnöke az évente egymillió látogatóval büszkélkedő magyar Mária-zarándokhelyek köré szerveződő zarándoklatok, közösségi- és sportprogramok kulisszatitkaiba engedett betekintést.

Répcelak plébánosa, Aigner Géza a saját Szent Márton hagyományait tudatosan kutató, gyakorló település, Vámoscsalád turisztikai vonzerejének növekedéséről, valamint a helyi identitástudat erősödéséről beszélt.

A vidékfejlesztés-díjas Abaújvár református lelkésze, Tóth Viktória a szegények megsegítésének a faluban megvalósult közösségi gyakorlatairól tartott lélekemelő előadást.

Burján István, a pécsi Janus Pannonius Múzeum főmuzeológusa a pélmonostori magyarság Szent Márton kultuszának az identitásörzésben és a közösség erősítésében betöltött, a honvédő háború során különös jelentőségre szertett szerepéről beszélt megrázó epizódokat felidéző előadásában.

Derksen Gyöngyi, a Kisújbányai Baráti Kör Alapítvány elnöke a Baranya megyei 500 km-esre tervezett Szent Márton útszakasz első –

Dr. Dejsics Konrád, a Pannonhalmi Főapátság kulturális igazgatója

megvalósult – száz kilométeres szakaszát mutatta be a résztvevőknek.

Pavlics Tamás a középkori Szent Erzsébet zárandoklatot felélelítő Szent Erzsébet-Út Alapítvány törekvéseiről és tapasztalatairól beszélt. A Sárospataktól Kaszáig tartó útra vállalkozó zárandok Szent Erzsébettel bejárhat egy belső utat is, amely a lélek békéjéhez vezet, befogadva Szent Erzsébet üzenetét: „Tegyétek boldoggá az embereket!”

Szűcs Éva, az Alistálon működő ECORI Csallóközi Környezetvédelmi Társulás elnöke az elsősorban környezetvédelmi célokkal létrejött társulásról elmondta, hogy mindazt tevékenységének fókuszába helyezi, ami az emberi létet nemesíti: a hitet, a nemzetet, hazát, nyelvet, családot, kultúrát, a hagyományokat, az emberi kapcsolatokat. Hangsúlyozta, hogy munkájuk során a szeretetnek és a jótekonyság gyakorlásának mekkora közösségformáló ereje van: az elesettek megsegítésén túl a település Szent Márton pihenőhelyének gondozását is összefogással végzik.

A lendvai ZARJA-HAJNAL egyesületről a résztvevők megtudhatták, hogy a szorongással küzdőket segítő egyesületben önkéntesek dolgoznak együtt egészségügyi szakemberekkel és pszichoterapeutákkal az alkohol-, és drogfüggőkért, valamint hozzátartozóiért. Az egyesület a közös sporttevékenységek mellett kulturális és egyéb rendezvények szervezésével segíti elő a tagok társadalomba való reintegrációját.

Richard Willems, a belgiumi Szent Márton Kulturális Központ elnöke bemutatta Belgium holland nyelvű lakosai, a flamandok körében elterjedt Szent Mártonhoz kötődő egykori és mai hagyományokat. A térség kiemelkedő kulturális központja Beveren városa, ahol a középkortól kezdve ünneplik Szent Mártont. Az előadó kitért a Szent Márton-Útvo-

Aigner Géza,
Répcelak plébánosa

nal Utrecht és Tours közötti szakaszának kiépítésére vonatkozó tervre is, melyet az oktatás- és kutatás területén megvalósuló nemzetközi cserekapcsolatokkal kívánnak előmozdítani.

A konferenciát szimbolikus gesztus zárta: Kinyó Zsolt, a Szent Márton-Utat végigjáró vándor átadta Szent Márton Európai Kulturális Útvonal Magyarországi Tanácsa elnökének, Orbán Róbertnek – akitől az út tervezéséhez számtalan megszívlelendő tanácsot kapott – a zárandoklat alatt elkopott túrabakancsát és a az úton magával hordozott, a magyar zászlót és a Szent

Orbán Róbert, a Szent Márton Európai Kulturális Útvonal Magyarországi Tanácsának elnöke

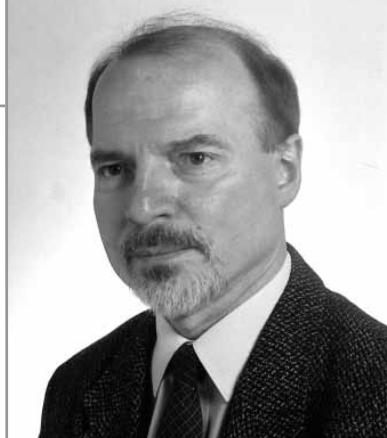
Szombathely polgármestere,
Dr. Puskás Tivadar

Márton-Út szimbólumait ábrázoló textildarabot.

2016. október 1-jén – mintegy levezetésként – a Szent Márton-Út egy rövid Vas megyei szakaszának bejárására került sor Gyöngyösfalu és Lukácsháza között. A gyöngyösfalui Szent Márton templomban a helyi Szent Márton Kórus adott rövid koncertet, és Porpáczy József esperes mesélt a templom történetéről és saját hivatásáról. A program Kőszeghegyalja értékeinek megtekintésével zárult a Csömötei hegyen, ahol a Vaskeresztesi Német Hagyományörzők két nyelven mutatták be Szent Márton napi műsorukat.

V. Németh Zsolt környezetügyért, agrárfejlesztésért és hungarikumokért felelős államtitkár

Az Alföldi Szent Márton Zarándokút – A jellegzetes magyar tájon

A Santiago de Compostelába vezető Szent Jakab-Út, az el Camino mellett valószínűleg a Via Sancti Martini, azaz a Szent Márton Kulturális Út a leghosszabb és egyre inkább népszerűvé váló európai zarándok- és kulturális útvonal. Ez összeköti a 4. században élt Szent Márton szülőhelyét, Savariát, a mai Szombathelyet a népszerű szent nyughelyével, a franciaországi Tours városával. Ennek magyarországi szakasza ez év szeptember 29-én egy újabb útvonallal gazdagodott: a kulturális út nemzetközi tanácsa szombathelyi közgyűlésén fölvette az európai útba az Alföldi Szent Márton Zarándokutat.

Az Alföldi Szent Márton-Út a Jász-Nagykun-Szolnok megyei Kunszentmártont és Tiszapüspököt köti össze, a Tisza és a Körös-mente Szent Márton püspök tiszteletére szentelt, két római katolikus templomát. Jele a fehér alapon piros színnel felfestett St M kezdőbetűk. Ez a megye első, jelzéssel ellátott kulturális útja. A zarándokút ügyét Kövesdy Zsolt kunszentmártoni plébános karolta föl, a tervezgető megbeszélések a plébániáján folytak. Az út kijelölésében a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Természetbarát Szövetség munkatársai, az ötletgazda Hege-dűsné Herman Klára vezetésével, valamint kunszentmártoni, öcsödi,

tizsaszasi és nagyrévi önkéntesek vettek részt. Ünnepléses megnyitása is megtörtént 2016. május 7-én, amikor Dr. Ruzinkó Ádám turizmusért felelős helyettes államtitkár avatta föl az utat Kunszentmártonban, s az első zarándokcsoport el is indult.

Kortól függetlenül

A zarándokút felfűzi a Körös folyó és a Tisza folyó menti településeket Kunszentmártontól Tiszapüspökiig és változatos természeti, építészeti, kulturális látványokkal szolgál és számos aktív pihenési lehetőséget kínál. A kb.

Turistajel

Kunszentmárton, nagytemplom

Tiszakürti Arborétum

100 km útvonal végig sík vidéken halad, ezért különösen ajánlható az idősebb korosztályok és a kisebb gyermekekkel kiránduló családok számára, hiszen az út során nincsenek nehezen járható szakaszok. A 19 települést összekötő út bárhol elkezdhető, részletekben is végigjárható. Síkvidéki jellege miatt kerékpáros turisták is választhatják, sőt, lehetőség van rövidebb szakaszok lovas bejárására is. Az egyes településeket autóval, autóbusszal és vonattal könnyen el lehet érni Szolnok, Kecskemét vagy Kunszentmárton kiinduló állomásokról. A zárandokigazolványt a kunszentmártoni Szent Márton Alapítvány által működtetett Látogatóközpontban lehet kiváltani, az út során pedig az önkormányzatoknál és/vagy a templomokban lehet lepecsételtetni.

Az Alföldi Szent Márton Zárandokút folyók menti gátakon, szántóföldeken, legelőkön, szőlőskeretekben, erdőkben és a folyók mentén halad. Még az Alföldet jól ismerő emberek számára is meglepő lehet, hogy a ligetek, vízfolyások, kisebb-nagyobb tavak és a folyók levágott holtágai milyen változossá teszik a tájat! A folyók partját és az árteret fűz és nyár ligeterdők borítják. Cibakháza és Nagyrév

között húzódik a leghosszabb levágott Tisza-holtág, mintegy 16 km hosszan. Mellé Nagyréven egész üdülőfalva települt. Különlegesen szép a 19. században alapított arborétum Tiszakürtön, ami eredetileg a Bolza grófi család kastélykertje volt. Különleges élményt nyújt a növények májusi virágzása idején, vagy éppen októberben, amikor a fák levelei sokféle színben pompáznak. Nagy idők tanúja az öreg kocsányos tölgy a maga 350 évével, s látványos a hármastalan hatalmas lombkoronája. Ebben a termé-

szeti környezetben nagyon gazdag növényvilágot láthatunk. Gyönyörködhetünk a vízimadarakban, hiszen sok gólya, kiskócsag, szürkegém, bakcsó, tőkés réce, fácán igen nagy számban él a vidéken. S ha szerencsénk van, megcsodálhatjuk az utóbbi években nagyon elszaporodott őzeket is.

Csiramalé és bodag

A folyóktól távolabbi területeken homokos és szikes legelők, lefolyástalan szikes tavak is találhatóak. Itt-ott még látható kisebb maradványa az Alföldet egykor elborító tölgyerdőknek. Minden évszakban sajátos arcát mutatja a táj, a természet.

A folyók, a holtágak látványa önmagában is szép. A vidék különlegessége a folyók „virágzása”. Minden év június-július fordulóján ugyanis a part menti iszapból százezrével bújnak elő a *kérészek*, amelyek pár órai élet és pázrás után elpusztulnak. Tiszainokán már évek óta sokan szemlélik a tiszavirágzás csodáját! A tiszavirágzás Szajolban már része a helyi értéktárnak. Ez a különleges természeti jelenség a folyóvíz tisztaságának is fokmérője.

Szajol, Holt-Tisza

Kengyel-Bagimajor szélmalom.

A Körös és a Tisza folyókból valamikor sok halász megélt. Most a sporthorgászat dívik. Mindenütt működik horgászegyesület, halászó vizeik pedig halakban gazdagok.

A tájra a mezőgazdaság jellemző, kisebb ipari üzemeket csak néhány településen találunk. A szántóföldi gazdálkodásra épült a malomipar. A régi szélmalomoknak még itt-ott (Kunszentmárton, Csépa, Kengyel-Bagimajor) látható egy-egy emléke. A legeltető állattartásban a juh, a szarvasmarha, különösen a magyar specialitásnak tartott szürke marha dominál. Az út mentén gyakran találkozhat az ember legelő nyájakkal, birkákkal, tehenekkel, lovakkal. A szántóföldi gazdálkodásban a búza és a kukorica termesztése jelentős. A zarándokút déli részén, a Tiszazug közepén található homokkúpon pedig szőlő- és gyümölcsstermesztés folyik.

Ezekre a termékekre épült és épül máig a táj sajátos táplálkozáskultúrája. A halételek mellett kedvelt a birkapörkölt, összetört kicsírázott búzából sütik a vitaminokban gazdag csírámalét a kora tavaszi hónapokban, búzalisztból készül a bodag (tepertős, borsos, hajtogatott leveles tészta), tepertős tésztából a szilvalekvárral töltött barátfüle, ami bevonult a cukrá-

szatokba is. A kunszentmártoni Talmácsi Cukrászda barátfüléje sokak kedvence! A gyümölcsökből lekvár mellett pálinkát is főznek. Híres pálinkafőzde Szicsek János tiszaföldvári üzeme és mind többen ismerik a helyi borászatokat az útvonal mentén.

A barokktól a szecesszióig

A táj települései a 18. század elején népesültek be újra a hosszú oszmán-török hódoltság után. Részben az őslakosok jöttek vissza, de a korabeli Észak-Magyarországról is sok telepes érkezett. Onnan

alapították Csépa, Szelevény és Cibakháza községeket. Kunszentmárton lakói a Jászságból jöttek. A belső migráció következtében találunk itt egykori jobbágyfalvakat, kismesek által lakott településeket mint Szajol, Csépa és Szelevény, valamint kiváltságos nagykun mezővárost, Kunszentmártont. Ezek építészeti kultúrája természetesen különböző. A főutcákon sok parasztpolgár házat lehet látni, nem egyet a kunszentmártoni Bozsik Kálmán fazekasműhelyéből kikerült kerámia díszekkel. Érdeemes látszatra céltalanul bolyongani a települések ősi központjában, megsejlelni a sok helyen még náddal fedett régi parasztházakat, a porták tekelezését. De szépek a templomok is, amelyek a vallásilag vegyes, katolikus, református, evangélikus és zsidó lakosság számára a 18-20. század folyamán épültek. A régi barokk katolikus templomok mellett néhány településen (Martfű, Kengyel) modern Istenháza várja a hívő embereket. A kunszentmártoni zsinagóga, amely ma hangversenyteremként szolgál, letisztult szecessziós stílusával a város építészetének értékes eleme. Tiszapüspöki késő barokk Szent Márton templomának oltárképét Kracker János Lukács festette: Szent Márton püspök föltámasztja a halott hittanulót. Ugyanezt a képet láthatjuk az ország leg-

A szelevényi rét, a zarándokút egy része

Tiszapüspöki faluközpont

Tiszaugi holtág

nagyobb Szent Márton templomában, Kunszentmártonban, ám azt Kracker tanítványa, Czirkler János festette. A régi katolikus templomok egy részében még 18. századi képek, ereklyék is láthatók, mint a Kunszentmártoni templom 18. századi máriaradnai és máriacelli oltárképei, jeleként a vidék búcsús kapcsolatainak. Csépa temploma megőrizte Szent Jakabnak, a zarándokok védőszentjének titulusát. A református templomok többsége klasszicista stílusban épült. Némelyik templom védett műemlék. Különösen a katolikus települések utcáin és határában találunk sok útmenti keresztet, szobrot, amelyek mellé korunk is odatette a maga emlékműveit.

Szőlőprés a tiszakürti gyűjteményben

A múlt emlékei

A települések többségében van úgynevezett tájház. Az öcsödi még József Attila emlékeket is őriz. A tiszauzi és a tiszakürti bemutatja a tiszai halászat és az egykor virágzó szőlő- és gyümölcsstermesztés tárgyi emlékeit. Az útvonal két nagyobb városában múzeum van. A tiszaföldvári földrajzi múzeum elsősorban a táj természeti értékeit mutatja be. Ám nemcsak napjaink vagy közelmúltunk természeti állapotát ismerhetjük meg kiállításain, hanem a Tisza medréből kimosott ősszállat-maradványokat is. A volt Nagykun Kerületi székházban működő kunszentmártoni múzeum állandó kiállítása pedig a vidék egykori kisipari műhelyeit őrizi, de bemutatja a város és a térség történetét, a hagyományos paraszti kultúra tárgyi emlékeit. Maga a kiállító épület a Nagykun Kerület börtöne volt. Az egykori boltíves cellákban látható itt ritka rézműves, cipész, szücs, kötélgyártó, szítás és fazekas műhely, vagy a szolgáltató iparok közül fényképész műterem és cukrászüzlet is. A kunszentmártoni múzeum egyik kincse Sáray Szabó Albert fényképész közel 8000

darabos üvegnegatív gyűjteménye, amelynek jó része megtekinthető a látványraktárban. A 20. század elejének világkiállításain sok kiüntetéset nyert Bozsik Kálmán műfazeskas díszedényeit napjainkban Mucsi Ferenc fazekasmester újította fel. A múzeumi kiállítás megtekintése után érdemes ellátogatni kunszentmártoni műhelyébe! Akár sajátos búcsúfiaként is haza lehet vinni egy-egy kerámiát emlékül.

A zarándokút településeinek szellemi kulturális öröksége is nagyon gazdag. Az 1848-49-es szabadságharc dicső tavaszi hadjáratának első győztes csatáját a cibakházi híderért vívták Damjanich vörösispikásai. Hősi küzdelmük emlékét turulmadaras emlékmű őrzi. Kossuth toborzó körútjának emlékét több településen emléktábla jelzi. Széchenyi István a Körös és a Tisza szabályozásának munkálatai során járt Kunszentmártonban.

Nagy elődök

Tiszaföldváron született Somogyi Károly esztergomi kanonok, az MTA tagja, aki az 1879-es szegedi nagy árvíz után könyvtárát adományozta a kárt szenvedett városnak, s a könyvtár máig a nevét viseli. Életének rövid szakasza Kunszent-

Tiszasas, református templom

mártonhoz kötötte Fekete Istvánt, aki az ottani halászlát iskolában tanított. De internálása során születtek itt versei Ágoston Julián ciszterci papköltőnek is. Kunszentmártonban született Szabó Gyula, a nemzet színésze. Az egykori Iparoskör épületének homlokzatán, ahol kisgyerekként először lépett a világot jelentő deszkákra, szép dombormű emlékeztet rá. Tiszakürtön született Szabolcska Mihály református püspök, költő. Kunszentmártonban alkotott élete második felében Papp-Kökényesdy Sándorné Széke Izabella festőművész, Csók István és Vaszary János

tanítványa. Csók István sok éven át alkotott Pusztá-Kengyelen, a Lederer-családnál vendégeskedve. Cibakházán töltötte gyermekkorát Gácsi Mihály festőművész. Mesterszálláshoz és Kunszentmártonhoz kötődik Seres Katalin naiv festő, aki családragényében emléket állított a küzdelmes asszonyi sorsnak a paraszti világban. Csépa egykori különös paraszti világába repít vissza a messze földön híres halottlító, Mészáros Mihálynak máig élő emlékezete. Tömörkény István személyesen is fölkereste és novelláiban állított emléket neki. Sírját leszármazottai gondozzák.

Cibakháza, 1848-as emlékmű

Tiszaföldvár, Kossuth szobor

Kunszentmárton, Fekete István emléktábla

Tiszapüspöki strand

Képzőművészeti nyári táborok működnek több településen (Kunszentmárton, Tizzasas, Tizsakürt, Tizsaföldvár), amelyek tevékenységével érdemes utunk során megismerkedni. Tavasztól ősziig pedig falunapok kulturális programjait lehet beiktatni a zárandokút programjába.

Az út során több helyen megpihenhet a zárandok a Tisza és a Körös folyók strandjain, kerékpározhat és lovagolhat a gátakon, kiadós sétákat tehet a települések belterületén. De a termálfürdőket is felkeresheti több községben. Az útvonal ugyanis több fürdőt is érint. Legismertebb Cserkeszőlő gyógy- és strandfürdője, de ha nyári melegben indul útnak a zárandok, akkor felfrissülhet Tizsaföldvár és Martfű gyógyfürdőjében is. A Körös és Tisza menti települések mindegyikén működik szabad strand. Érdemes kihasználni azokat is. Különösen szép Tizzasas, Tizsaug, Tizsainoka, Szajol és Tiszapüspöki homokos strandja.

Előzetes jelentkezés alapján mindenütt tudnak szállást és meleg ételt biztosítani a zárandokút mentén. Hiszen minden településen van óvoda, öregotthon, amelyek számára főznek. S ha időben jelentkezik a zárandok, ő sem marad ebéd nélkül! Ezért is érdemes időben kapcsolatba lépni a kunszentmártoni Szent Márton Látogatóközponttal, ahol részletes felvilágosítást tudnak adni a Szent Már-

ton-Út egyéb részletéről is vagy az út nevezetesebb látnivalóiról. Az úton járónak nyilván fontos tudni, hogyan tartanak nyitva a boltok, hol van egy cukrászda, étterem, lovaglási lehetőség, állatsimogató, gyógynövény-gyűjtési lehetőség, vagy éppen mikor tartanak nyitva a gyógyfürdők, strandok. De Szent Márton tiszteletéről, az európai kulturális útról is információkkal tudnak szolgálni.

A lélek megnyugvásáért

Remélhetőleg 2017 tavaszára elkészül egy részletes, térképekkel illusztrált útikönyv is a természeti és kulturális látnivalókról, a szolgáltatásokról (üzletek, éttermek, gyógyszertárak stb.), a templomok és múzeumok nyitva tartásáról, a településeken vezetést nyújtó személyek elérhetőségéről. A könyvben még katolikus és református lelkészek tollából származó elmélkedések lesznek olvashatók, hogy akik a lélek megnyugvását

keresik, akik a mindennapi élet rohanásától pár napra vissza akarnak vonulni, azok fogódzót találnak elcsendesedésükhöz a térség katolikus, református és evangélikus templomaiban. Addig is azonban, amíg az úti- és zárandokkönyv elkészül, haszonnal forgathatják a Kövesdy Zsolt kunszentmártoni plébános által szerkesztett „Szent Márton tisztelete” 2010-ben megjelent és az Interneten is teljes terjedelmében elérhető könyvecskét (http://szentmarton.plebania.hu/dok/szent_marton_fuzet.pdf). A tél folyamán, az út menti települések vendégházai szakembereinek találkozáján, megbeszélik az első év tapasztalatait és terveket készítenek az összefogásra.

2016 nyarán már húszan váltották ki a zárandokigazolványt a kunszentmártoni Látogatóközpontban és indultak el a zárandokúton. S már külföldi érdeklődőkkel is lehet találkozni. Olyan magyarországi és külföldi emberek figyelmébe ajánlható az Alföldi Szent Márton kulturális út, akik gyönyörködni tudnak a folyó menti táj szépségében és meg akarják ismerni elődeink kulturális örökségét. Vagy akik aktív pihenéssel akár néhány napig csak kikapcsolódni, horgászni, lovagolni szeretnének.

Szent Márton Alapítvány, Látogatóközpont, 5440 Kunszentmárton, Köztársaság tér 3. Kovácsné Szabó Katalin sze.pleb@gmail.com Tel.: +36-70-379 1971; <https://www.facebook.com/Szent-Marton-Latogatohaz>

DR. BARNA GÁBOR néprajzkutató, egyetemi tanár és kutatócsoport-vezető (Szegedi Tudományegyetem Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszék), a Szent István Tudományos Akadémia főtitkára. Végzettségét tekintve történelem-latin szakos középiskolai tanár és etnográfus. Fő kutatási területe a vallási kultúra, valamint az Alföld, ezen belül is hangsúlyosan a Jászkunság és a Tiszazug néprajza, a vidékfejlesztés, az identitás. E témakörökben számos könyv és tanulmány szerzője. A honismereti mozgalom aktív támogatója. Szülővárosában, Kunszentmártonban a Helyi Értéktár Bizottság vezetője. Részt vett az Alföldi Szent Márton Zárandokút útvonalának kijelölésében, közreműködésével felvették az utat az Európai Szent Márton Kulturális Útba.

„Ördög” a Szent Márton-Úton

avagy zarándoklat lépésről lépésre

Az írás a Szent Márton Kulturális Útvonal Baranya megyei szakaszának kialakításáról, fejlődéséről szól, egyfajta útinapló és kedvcsináló is egyben – Derksen Gyöngyi a Kisújánya Baráti Kör Alapítvány elnökeként e gondolatait először a Közösségetermelő Szent Márton konferencián osztotta meg a téma iránt érdeklődőkkel.

1794-ben, az akkor még Neuglashütte néven szereplő Kisújánya falu német anyanyelvű lakói kőtemplomot építettek maguknak a régi deszkakápolna helyett, s Szent Márton védelmébe ajánlották. Két évszázaddal később a falu lakói megalapították a Kisújányai Baráti Kör Alapítványt, mely nemcsak a lakók érdekképviselője, a falukép megőrzését, kulturális események szervezését, ipartörténeti emlékek felkutatását, felújítását és bemutatását, az utak, a faluház, útszéli keresztet és a templom karbantartását végzi, hanem – a Szombathelyről Toursba tartó Szent Márton-Út példáján felbuzdulva – megalapította és folyamatosan fejleszti a „Via Dividendae Caritatis” névre keresztelt Baranya megyei Szent Márton-Utat.

A megvalósításba bekapcsolódott a Baranya Megyei Természet-

barát Szövetség néhány lelkes tagja is. Feltérképeztük a megye Szent Márton templomait, összesen 16-ot találtunk, s még öt olyan falut, melyek neve még őrzi Szent Márton, de templomuk már nem. Elővettük a megyetérképet, bejelöltük ezt az összesen 21 kisebb-nagyobb települést, összekötöttük őket, s a térképen megszületett egy nagyjából 500 km hosszú gyalogút.

Az elmúlt évek során megvalósult az első száz kilométer.

A találkozások útja

Az érdeklődőknek azt szoktuk javasolni, hogy először tisztázzák önmagukkal, miért is akarnak elindulni ezen az úton. Sportolni akarnak? Túrázni egy jót? Zarándoklélekkel indulnak el? Nagyobb vagy kisebb csoporttal? Vagy esetleg egyedül? És miért épp így? Ha megvan a válasz, az utat is könnyebb megtervezni.

Mi azt szeretnénk, ha a Baranyai Szent Márton-Út a találkozások útja lenne, ahol a helyben lakók és az áthaladók között a találkozás révén közösség teremődne. Úgy gondoljuk, hogy erre az útra érdemes legalább hét napot szánni. Szálljunk meg Pécsen, az egyház-

VIA
DIVIDENDÆ
BARANYA CARITATIS
MEGYEI SZENT MÁRTON ÚT

megyei zarándokházban, és az érkezés napján látogassunk el a Cella Septichorába, mely a IV. századot, Szent Márton korát idézi. A Székesegyházban két Szent Márton ábrázolást is találunk. Keressük fel a Belvárosi templomot, ismertebb nevén a Dzsámit, melynek kupoláján a kereszt és a félhold békésen megfér egymással. Válasszunk legalább egyet a város gazdag múzeumkínálatából, menjünk el a szépen helyreállított zsinagógába, és ne hagyjuk ki Jakováli Hasszán pasa dzsámiját sem, mert ez az országban az egyetlen törökkori imaház, mely minaretjével együtt épen maradt. Berendezése mindenben megfelel a vallási előírásoknak, így

a város muzulmán közössége rendszeresen használja.

Másnap reggel a patacsi Szent Márton templomtól indulunk, folyamatosan felfelé kapaszkodunk, fel a Jakab-hegyre. A Pálos kolostor romjai mögött átverekedjük magunkat a csalánoson, a domb túloldalán leereszkedünk a völgybe. Figyelem! A Pécs-Orfű közötti, hajtűkanyarokban bővelkedő műúton tartunk be a közlekedési szabályokat! Kis ösvényen leereszkedve elérjük az orfűi Szent Márton iskolakápolnát, melyben jelenleg zarándokszállás működik. Az Orfűi Malommúzeum érintésével jutunk el az Orfű-Mecsekrákos Szent Márton kápolnához. Zarándokfűzetünkbe pecsételést a templom melletti Kemencés udvarban kérhetünk, ahol szívesen megmutatják nekünk az **ördögsekeret** is.

Hegynek föl, völgybe le, ez jellemzi az út nagy részét, s így jutunk el Vágotpusztára is, mely arról híres, hogy itt bujkáltak 1956. novemberében az úgynevezett Mecseki Láthatatlanok.

Sikondát a kármelita kolostor mellett érjük el, a csónakázó tónál megpihenhetünk, aztán a szabadidőközpontnál újra felkapaszkodunk a dombtetőre, s elének tárul

Komló városa, a városokra jellemző kellékekkel együtt: a tízeletek, a gyárkérmények, a szupermarketek, az autóbontó... és a civilizációs szemét.

Nem megyünk le a városba, hanem a csatolt falvakon, Mecsekfalun, Mecsekjánosin haladunk át, elmegyünk a cross pálya mellett.

Apró falvak között

Kisbattyánban meglátogatjuk a Szent Márton templomot: szembeötlő a szegénység, még a szembeismert oltárt is egy magasított lábú, kiszuperált íróasztal helyettesíti.

Újra „hegynek föl, völgybe le”, átvágunk az erdőn. A Méré-vár közelében elhaladunk a Gergely és Éva forrás mellett, eszünkbe jut, hogy talán újra el kellene olvasni az Egri Csillagokat. Egyáltalán mikor is olvastam el utoljára egy könyvet?

Az erdő döbbenetesen gyönyörű, s ha jól figyelünk, halljuk, hogy micsoda csönd van itt. A nagy esők utáni napok kivételével az Iharos-kút és a Pásztor forrás vize is kristálytiszta, jó ízű, iható. A Cigány-hegyi elágazó után, az **Ördögárok** mellett ereszkedünk le

Kisújbányára, felmegyünk a hosszú falépcsőn, s meglátogatjuk a Szent Márton templomot.

A Zengő környéke igazi túraparadicsom. A jelzett turistautak mellett négy zarándokút is találkozik itt egymással: a Skóciai Szent Margit-Út, a Mária-Út, a Magyar Zarándokút és természetesen a Baranyai Szent Márton-Út.

Eddig elsősorban erdős részeken vezetett az utunk, Zengővárkonyt elhagyva a Baranyai-domb-ságba érkezünk, szelídebbé válik a hegymenet, jellemzőbbé válik a szántóföldek közötti haladás.

Az eldugott Pusztakisfaluban egy új lakó magas betonkerítés mögé költözött, Lovászhetyben Rozika néni, a sekrestyés, boldog, ha látogató érkezik, s megmutatja a Szent Márton templomot.

Nagypall a hagyományait gondosan őrző német nemzetiségi falu. Erzsébetre a halastavak mellett jutunk el, Szellőn – ha megtudják, hogy zarándok jön – még mindig megkongatják a lélekharangot, s a „könnyező felhő” című szobor folyamatosan emlékeztet a málenkij robotra elhurcoltakra.

Kátoly horvát nemzetiségi falu, sokan foglalkoznak szőlőműveléssel, a falu határában lévő pincesor

Francia zarándokok Lovászhetyben

Zarándokok a baranyai Szent Márton-Úton

a Fehér Borút része. A rossz állapotban lévő egykori Mária kegyhely mellett elhaladva érkezünk meg Máriakéméndre, a szintén pusztulófélben lévő Szent Márton templomhoz. Máriakéménd valamikor jómódú, németek lakta falu volt. A lakosság nagy részét a II. Világháború után mindenüktől megfosztották, s kitelepítették Németországba. Ha szerencsénk van, összefuthatunk a plébánossal, aki nem azt kérdezi, hogy mi az **ördögöt** keresünk itt, hanem megkínál egy pohár vízzel, s sok-sok jó szóval.

Az osztozó Márton

A dombtetőn át, hosszú menetelés után érkezünk el a szép kis Hásságy faluba; a vízmosás mentén Magyarsarlósra vezető út esősebb időszakban sártengerre változik. A nagykozári pincesorhoz érve végigmegyünk a Hosszúlépés utcán, az ófalun, majd a városból kikötözőknek kialakított újtelep mai ízlésnek megfelelő házai mellett haladunk el, s hamarosan Pécs-Új-hegyre, a buszfordulóba érkezünk, ahonnan utunk befejezéseképpen bebuszozunk Pécsre.

Az út végig jelezve van: hosszabb huzavona és útjelzés módosítás után, az ST M, azaz Szent Márton lett a Baranyai út jele.

A legtöbb helyen ezek évek óta jó állapotban vannak, mindössze néhány olyan környék van, ahol összefirkálják, letörik, vagy ha faoszlopon van, oszlopostul ellopják őket.

Éppen ezért pontos útleírást készítettünk, s az út felkerült a Mecsek és a Villányi-hegység térképére, emellett hamarosan „Útravaló” címmel könyvet is kiadunk, hogy megkönnyítsük a tájékozódást és melengessük a lelkeket.

Az útnak saját logója is van, mely az osztozó Mártont ábrázolja.

Sajnos manapság általános a tolvajoktól való félelem, s ezért a legtöbb templom zárva van. Bátran keressük meg a sekrestyést, kérjük el a kulcsot. Valószínűleg el fog bennünket kísérni és szívesen mesél a templomról, a faluról, s arról is, hogy milyen volt itt régebben az élet, s milyen most. Ha nyitva van a kisbolt vagy a kocsmá, térjünk be oda is, és nyugodtan kérdezősködjünk, az emberek szívesen beszélgetnek. Ha van tájház vagy más látnivaló is a faluban, kis utánajárással oda is bejuthatunk.

A települések polgármesterei általában segítőkészek, minél kisebb a falu, annál nagyobb örömmel fogadnak bennünket, sokszor el is mondják, hogy abban reménykednek, ha majd jönnek a zarándokok, néhány családnak talán lesz egy kis plusz bevétele, nem kell bezárni a boltot, esetleg gyakrabban jár majd a busz (nemcsak reggel egyszer és este egyszer), akkor könnyebb lenne munkát találni és talán a fiatalok sem költöznének el.

Világi ravaszság

De nem mindenki örül az útnak. Például a mezőgazdasági nagyvállalkozó, aki beszántotta a hivatalos földutakat, az új préháztulajdonos, aki bekerítette a birtokával együtt a gyalogutat, a polgármester, aki közli, hogy nélkülem is van elég baja, a plébános, aki azt mondja, hogy mi az **ördögöt** akarok itt egy katonaszenttel, csak a Mária útnak van hagyománya, Márton út ide nem kell!

Ferenc pápa szeptember 12-én a következőt mondta: „Az e világi ravaszásra nekünk keresztény okossággal kell válaszolnunk, amely a Szentlélek ajándéka. Távol kell tartanunk magunkat a világ szellemétől és értékeitől, amelyek olyannyira tetszenek az **ördögnek**, és az evangélium szerint kell élnünk! Hogyan mutatkozik meg a világiasság? A világiasság a korrupció, az átverés, a visszaélés magatartásformáiban mutatkozik meg, és a legelhibázottabb utat jelenti – a bűn útját, mert az egyik bűn magával hozza a másikat, láncszerrűen – még ha ez az út a legkényelmesebb is. Az evangélium szelleme ellenben komoly életstílust igényel – komolyat, de örömtelit! –, komoly és elkötelezett életstílust, amelyet tisztesség, egyenesség, mások személyének, méltóságának tisztelete és kötelességtudat jellemez. Ez a keresztény okosság!”

Francia zarándokok a kisújványi Szent Márton templom előtt

Szent Mártont egész élete során szüntelenül támadta, kísértette az **ördög**, sokan és sokszor üttek belőle gúnyt, kinevették, de átsugárzott rajta Isten jelenléte. Bízom benne – bár a teljesség igénye nélkül, de sikerült érzékeltetnem, hogy hányszor de hányszor bukkan fel az **ördög** a Szent Márton-Úton. Bevallom, engem is rendszeresen támad. A fülemben sújga, hogy minek csinálod ezt? Kinek kell ez? Senki sem kérte... senki sem fogja megköszönni... hagyd abba! Add fel!

Néha nehéz ellenállni a kísértésnek... de ilyenkor valakit mindig küld az Ég... aki hoz egy jó hírt: a Szent Márton rajzpályázatra 164 gyerek küldött be rajtot, jelentkeznek valaki, hogy segít finanszírozni a baranyai Szent Márton-Útról készülő könyv kiadását, az erdészet felajánlja, hogy a változó vízhozamú patak fölé hidat épít, Turiet Lili küld egy e-mailt, hogy tizenkét francia zarándok szeretné végigjárni a baranyai Szent Márton-Útat. A Via Sancti Martini Középső Útvonal szeptember 3-4-i megnyitóján, Ólmodon és Kópházán fantasztikus fogadtatásban részesítettek bennünket az egyházközségek, a szeptember 10-11-én Kisújványán megrendezett „Üveges Hétvége a Kelet-Mecsekben” rendezvénynek, melynek ideji témája „Szent Márton az üvegművészetben” volt, s melyen a Szent Márton Európai Kulturális Útvonal 8 országa mutatkozott be, közel 600 látogatója volt, vagy éppen Gizi telefonál, hogy mi lesz már? Így sosem lesz meg az 500 km! Mikor folytatjuk végre az útfelfestést Villány felé? Mindez erőt ad a folytatáshoz.

dok szeretné végigjárni a baranyai Szent Márton-Útat. A Via Sancti Martini Középső Útvonal szeptember 3-4-i megnyitóján, Ólmodon és Kópházán fantasztikus fogadtatásban részesítettek bennünket az egyházközségek, a szeptember 10-11-én Kisújványán megrendezett „Üveges Hétvége a Kelet-Mecsekben” rendezvénynek, melynek ideji témája „Szent Márton az üvegművészetben” volt, s melyen a Szent Márton Európai Kulturális Útvonal 8 országa mutatkozott be, közel 600 látogatója volt, vagy éppen Gizi telefonál, hogy mi lesz már? Így sosem lesz meg az 500 km! Mikor folytatjuk végre az útfelfestést Villány felé? Mindez erőt ad a folytatáshoz.

Ha az ördög itat...

A máriakémei dombtetőről, ha Villány felé nézünk, ott a Szársomlyó, az **ördög** szántotta hegy! És a végtelen szőlősorok. S ha már a szőlősoroknál járunk, engedjék meg, hogy befejezésül elmondjak egy kedves anekdotát, melyet tour-si barátainktól hallottam:

A római birodalomban általános volt, hogy a települések közelében szőlőt telepítettek, abból bort készítettek, s ezt a sokszor szennyezett vízbe öntve, „védőitalként” fogyasztották.

Márton Galliából hazaindult Pannóniába, hogy a keresztény hitre térítse szüleit. Édesanyját sikerült is megkeresztelnie.

Visszaindulásakor úgy döntött, hogy visz magával egy szőlővesszőt, s remetelakja közelében elülteti. Hogy ne essen baja a vesszőnek, madárcsontba csúsztatta. Mire Itália földjére ért észrevette, hogy a szőlővessző növekedésnek indult, ezért áttette egy oroszláncsontba. Átvágott a Kis Szent Bernát-hágón, s az Alpok túloldalán újra átcsmagolta a kincset, ezúttal egy számarcsontba. Galliába hazaérkezve elültette a vesszőt, s az hamarosan szép fürtöket érlett. Három korsó bor lett belőle.

Márton meghívta a környékelieket egy kóstolóra. Az első korsó elfogyasztása után szépen énekeltek, mint a madár. De az **ördög** odasettenkedet, s bízta őket... igyatok még egyet bátran! ...s ők erősnek érezték magukat, mint az oroszlán. Végül nem tudtak ellenállni a kísértésnek, és megitták a harmadik korsó bort is: s ettől aztán üvöltözni kezdtek, mint a számar!

DERKSEN GYÖNGYI a szakmai életben egy elektronikai cég vezetője, a magánéletben négy unoka nagymamája, két gyermek édesanyja, egy boldog férj felesége és a Kisújványi Baráti Kör Alapítvány kuratóriumának elnöke. Kisújványán született meg a „Via Divinidae Caritatis”, a Baranya megyei Szent Márton-Út kialakításának gondolata...

Megtalált örökség: a Szent Márton kultusz újraéledése Utrechtben

A hollandiai Utrecht a Szent Márton Európai Kulturális Útvonal egyik kiemelt állomása. Bár maga a püspök soha nem járt Utrechtben, a segítő szentet övező kultusz – közte az évente rendezett Szent Márton fesztivál – mégis az egyik legfontosabb közösségszervező erő a városban.

Az Utrechti Szent Márton Kulturális Központ Szent Márton Európai Kulturális Útvonal köré szerveződött nemzetközi hálózat különösen aktív tagja: a fizetett alkalmazottak nélkül működő, szép eredményekkel büszkélkedő központ munkáját és a város Szent Márton hagyományait Maarten van Ditmarsch, a szervezet elnöke és Rien Sprenger fejlesztési munkatárs mutatta be. A két szakember témában tartott előadását a hazai érdeklődők a „Közösségteremtő Szent Márton” konferencián* hallgathatták meg 2016. szeptember 30-án Szombathelyen.

Mit érdemes tudni Utrecht városáról?

Rien Sprenger: Utrecht az azonos nevű holland tartomány székhelye és legnépesebb városa, több mint 300 ezer fős lakosságával Hollandia negyedik legnagyobb városa. Utrecht régi városközpontja

számos, a legkorábbi időkől származó régi épülettel büszkélkedhet. Két leghíresebb nevezetessége a Dómtorony, ami egykor a Szent Márton-katedrálishoz tartozott és a város csatornahálózata.

Utrecht városa egy fontos pontja volt a Nyugat-Római Birodalomnak. Vallási központként is szolgál, így több monumentális templom is fennmaradt, mint a román stílusú Szent Péter és Szent János-templomok, a gótikus Szent Jakab és Szent Miklós-templomok, valamint az úgynevezett Buurkerk, ami ma már múzeumként működik. A város az utrechti érsek, a legfontosabb holland római katolikus vezető székhelye, továbbá az ókatolikus egyház központja és egyben a holland protestáns egyház hivatalinak székhelye is.

Krisztus után 600 körül alapították az első katedrális Utrechtben. Az utrechti Szent Márton-katedrális és a Dómtorony francia gótikus stílusban épült. A katedrális Szent Márton tiszteletére az ő nevével szentelték fel 1023-ban, azonban 1580 óta református templomként funkcionál. A Dómtorony 112 méter magas 1321-től 1382-ig építették. Adalbold Dómként is ismerik az épületet, ami azonban 1253-ban leégett. Hendrik van Vianen

püspök vezetésével 1254-ben újra megnyitották az építkezést, a mai gótikus stílusú formáját ezután nyerte el, ez az ország legmagasabb temploma. A gótikus dóm építését a 16. században is folytatták. 2004-ben 750 évvel a templom építésének kezdete után az elpusztított részeket átmenetileg újjáépítették.

Hollandia legnagyobb egyeteme, az Utrechti Egyetem mellett a város több más felsőoktatási intézménynek is otthont ad. Az országon belüli központi helyzetének köszönhetően fontos vasúti és közúti csomópont. Kulturális rendezvények számát tekintve a második helyet foglalja el Hollandiában, Amsterdam után.

Kérem, mutassák be az Utrechti Szent Márton Kulturális Központ tevékenységét és történetét! Hányan és milyen szakmai háttérrel dolgoznak a Központban?

Rien Sprenger: Az Utrechti Szent Márton Kulturális Központ 2001-ben kezdte meg működését. A központnak nincs fizetett alkalmazottja, de tíz önkéntes segíti a munkát, akik különböző szakmai háttérrel rendelkeznek. A központ a különböző szakmai szervezeteket a kulturális, szociális és egyházi területen arra ösztönzi Utrechtben,

* A Nemzeti Művelődési Intézet és a Szent Márton Kulturális Útvonal Magyarországi Tanácsa közös rendezvénye

Rien Sprenger

hogy olyan programokat dolgozzanak ki, amelyek képviselik azt a város védőszentjéhez, Szent Mártonhoz, köthető szimbolikus értéket, ami az egymással való megosztásban testesül meg. 2009-től a központ magáénak tekinti és elfogadja az Európa Tanács Kulturális Útvonala alapvető értékeit is.

Önöknek személy szerint mit jelent Szent Márton öröksége, hagyatéka? Milyen indíttatásból mélyültek el Szent Márton kutatásában? Mit gondolnak, a mai ember számára milyen üzenetet hordoz a szent mártoni örökség?

Rien Sprenger: Nekem személyesen Szent Márton öröksége és hagyatéka a városunk viszonylatában elsősorban egy szellemi kulturális örökségként értelmezhető. Gyermekként világi (és nem keresztény) neveltetésben részesültem. Mindig is érdekelt a népművészet, a színház és a közösségi művészet; mint az olyan régi holland tradíció, amikor gyermekek ajtóról ajtóra járnak Szent Márton dalokat énekelve, gyümölcsöket és cukrokat cserélgetve.

2007-ben útnak indítottunk a város egyik legszegényebb és kulturálisan sokszínű környékén a helyi általános iskolával és az Utrechti Béke Szerződés Közösségi Művészeti Laborral közösen egy kis Szent Márton parádét, ahol

Maarten van Ditmarsch

gyermekek és szüleik lámpásokkal egy zenészcsoporttal együtt vonulnak fel az utcákon. Ezt követően az újságok képeket közöltek a parádéről, így mindenki láthatta a különösen sokszínű eseményt: keresztény, muzulmán, és nem valóságos családok gyermekei közösen ünnepelnek és élvezik ezt a kulturális találkozót. Néhány évvel később felmérést készítettünk az Utrechti Művészeti Iskola tanulóinak közreműködésével, hogy kiderítsük, ismerik-e Utrecht város lakói Szent Mártont, a város védőszentjét? Szinte senki nem ismerte ezt a római karaktert és a történelmi hátterét.

Amikor 2010-ben a helyi önkormányzattól egy új kulturális projekt kidolgozására kaptunk felkérést a népművészet és a szellemi kulturális örökség tárgykörében, kezdeményeztük a Szent Márton körmenet újrászervezését, hangsúlyozandó az egymással együttműködő állampolgári hozzáállás kialakítását; és egy nagy városi esemény megvalósítását, a kulturálisan sokszínű kerületekből származó gyermekek és szüleik, valamint alkotók, művészek aktív részvételével.

Annak ellenére, hogy a középkorban ez a felvonulás még egy katolikus tradíció volt, mára ez megváltoztattuk, egy több embert megszólító, dinamikus, világibb, interkulturális eseménnyé változtatva a

védőszent ünnepét a város minden lakosa számára. A program megvalósításában az univerzális célokat és értékeket hangsúlyoztuk, mint a szolidaritás, béke, emberi jogok és fenntarthatóság – ezáltal a fesztivál egy többé kevésbé helyi „UNESCO-szent” ünnepévé lényegül át.

Maarten van Ditmarsch: Nekem, mint protestáns kereszténynek, Szent Márton ékes példája annak, hogy az ember ereje miképpen alakul át döntően a kegyelemben és szolidaritásban. Napjainkban a Szent Márton által képviselt értékek és normák követésének különös jelentőséget ad a Nyugat Európában uralkodó individualizmus és fogyasztói társadalom.

Miután a 16. században a kálvinizmus vált államvallássá, a szentek ábrázolása a művészetben háttérbe szorult, így Szent Mártonról is ritkán születtek alkotások. Sok más mellett a város zászlajából is kikerült a védőszent. Az ezt követő évszázadokban egy toleránsabb társadalom kialakulásával ez a tendencia lassan megváltozott. Mégis, egészen a 20. század végéig tartott, amíg Szent Márton – aki „formálisan” a város védőszentje – újra több figyelmet kapott. Kálvinista keresztényként még mindig nagy kihívást jelent számomra, hogy

rát három alkalommal mutatják be. Ebben a katedrálisban a rendezvények, a korábbi évekhez hasonlóan, egy Szent Márton ökumenikus esttel és fogadással fejeződnek be.

Különböző protestáns, ókatolikus és római katolikus templomi közösségek Utrechtben a maguk módján figyelmet szentelnek Szent Márton értékeinek a zenei kifejezés, színdarabok, prédikációk és előadás vagy beszélgetések során. Első alkalommal a római katolikus katedrálisban (három katedrális van Utrechtben) egy koncertet tartanak, ahol különböző gregorián darabokat adnak elő Szent Márton tiszteletére.

Hatodik alkalommal rendezik meg a Szent Márton parádét, felvonulást szélesebb körű nemzetközi orientációval. Ezek, köztük persze sok gyermek és szülőik, sétálnak végig a csatornák és a városközpont árkaik mentén kivilágított szobrokkal, zenekarok kíséretében. A múzeumban, a Szent Katalin-kolostor múzeumban, egy egykori kolostorban, különböző gyermekeknek szóló palotajátékot és kisenekari műveket adnak elő,

miképpen lehet Szent Márton legmeghatározóbb értékeit átalakítani a jelen korunk szükségleteihez. Ezek olyan értékek, melyeket tisztázni és érthetővé kell tenni nem keresztény honfitársaink számára egy változó társadalomban.

Utrecht Hollandia leggyorsabban fejlődő városa. Egy ilyen gyorsan fejlődő társadalomban különösen fontos a határozott kiállás és a nyitottság az elesett emberek iránt. A helyi önkormányzat egykori tagjaként jó volt megtapasztalni, hogy az emberi jogok szinte minden, az önkormányzati testületben helyet foglaló fél számára kiemelt jelentőséggel bírnak. Abban az időszakban, amikor felelős döntéshozó voltam, hozzájárulhattam három egyszerű kiinduló pont kidolgozásához, az Utrechti Alapelvekhez: a kulturális, etnikai és vallási sokszínűség elfogadása; a művészet és kultúra ereje a szociális fenntarthatóságban és végül a tudás és tapasztalat megosztása a társadalmi hálózatok kialakításáért és megújításáért. Ezen alapelvekhez hozzájárulva, jelenlegi feladataimban Szent Márton értékeinek nagykövetévé próbálok válni.

Hogyan ápolják Szent Márton örökségét Utrechtben, és ezeknek milyen módon része kiemelt rendezvényük, a november 11. körül megrendezésre kerülő Szent Márton fesztivál?

Rien Sprenger: 2016-ban a központ és partnerszervezetei 35 eseményt szerveznek november 5. és 14. között. Közülük néhány esemény több napig is tart. Az évfordulóra tekintettel a helyi önkormányzat és a magánalapok is több forrást biztosítottak. Partnerszervezeteink sok kreativitással járultak hozzá a rendezvényhez, köztük számos önkéntes támogat minket erőfeszítéseivel és idejével. Sajnos, egyenként bemutatni a közreműködőket nagyon hosszadalmas lenne, de következzenek egy általános összefoglaló a szerzőgázó tevékenységükről: a Szent Márton-katedrális, amit *Domkerknek* is hívnak, lesz a helyszíne néhány kiemelt eseménynek ebben az évben. Hat héten keresztül kiállítás tartunk az egymással való megosztás, béketeremtés és annak érvényesítése tárgykörében Szent Márton szellemében, „Share art in Free-Dom” címmel. Az Utrechti Vizuális Művészek Társasága – „Kunstliefde” – tíz tagja átalakítja ezeket az értékeket festményé, szobrokká és térbeli eszközökké. A katedrálisban Szent Mártonhoz kötődő művet játszanak számos alkalommal, és kínai lámpákat is készítenek például.

Fontos mozzanat az első alkalommal a Martine és Martinus Operában játszott darab, melyet a város ismert művészei írtak, és helyi zenészek adnak elő. Az ope-

emellett egy szabadtéri étkezde is rendelkezésre áll majd. Négy másik múzeumban és galériában további foglalkozásokat tartanak, mind-mind Szent Márton tiszteletére.

Az előadásokat az Utrechti Középkori Tanulmányok Központja tartja: a munkatársak vezetett túrákat szerveznek a város azon pontjaira, ahol Szent Mártonnal kapcsolatos helyek találhatóak. Érdeemes megemlíteni a mini operát „Mártontól Merkelig” címmel, amit a holland pápa, VI. Adorján palotájában adnak elő. Ez az opera aktuális európai témát boncolgat: ki fogadja be a menekülteket a város kapuinál?

Ötödik alkalommal a Szent Márton piacot is megtartják a városháza közelében fekvő hidakon és tereken. A piac középkori hangulatú, mindenféle varázslóval, zenésszel, kézművessel, helyi és ott-hon készült termékkel.

Természetesen november 11-én a város hivatalos zászlaját (Szent Mártonnal a fehér részen) a város polgármestere helyezi ki, közben különböző általános iskolákban tanuló gyermekek százai régi és új Szent Márton dalokat énekelnek – őket egy zenekar kíséri –, s a Szent Márton harangot is megszólaltatják.

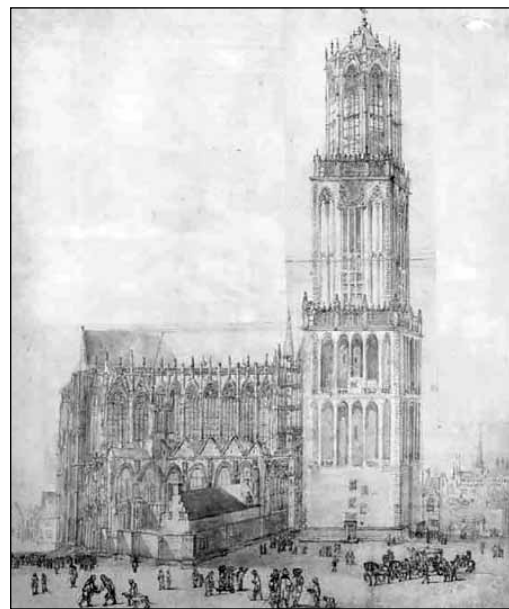
Végül a központi könyvtárnak van egy különleges programja.

Egy ünnepség keretében átadják a Szent Márton Köpönyeg-díjat a katedrálisban. A rendezvény elindulása óta, egyre több, különböző környékről érkező gyermek vesz abban a vidám menetben, mely alatt a fiatalok kínai lámpásokkal, Szent Márton dalokat énekelve járnak a város utcáit, cukorkákat, ruhákat és élelmiszert gyűjtendő a szegények számára. Ehhez hasonló eseményeket gyakran rendeznek a város különböző pontjain iskolák, templomok és bolttulajdonosok részvételével.

Utrecht városa is része a Szent Márton Európai Kulturális Útvonalnak. Ehhez kapcsolódóan beszélne néhány mondatban a nemzetközi kapcsolataikról?

Az Utrechti Szent Márton Kulturális Központ tagja a Szent Márton Európai Kulturális Útvonalak nemzetközi hálózatának. Ebben a partnerségben különleges feladata, hogy a flamand és francia partnerekkel együttműködve fejlessze az utrechti zárandokutat. Elképzelésünk szerint a kultúrák közötti párbeszéd a találkozók révén erősödik a művészi és tudományos tapasztalatszerzésnek köszönhetően; miközben az érintettek megismerik a meglévő gazdag kulturális sokszínűségeket helyben, nemzeti és nemzetek közötti szinten egyaránt.

A hálózat horvát tagja három évvel ezelőtt javasolta, hogy a kö-

zeljövőben alakítsunk ki új kapcsolatokat, s vizsgáljuk ki annak a lehetőségét, hogy közös fellépéssel miképp tudnánk előmozdítani annak ügyét, hogy a különféle, Európában és az egész világon élő Szent Márton hagyományok felkerüljenek az UNESCO Szellemi Örökség listájára. Kulturális csere, együttműködés és személyes találkozók szükségesek a hálózat tagjai és szakértői között – Magyarországról, Horvátországból, Belgiumból, Hollandiából és Franciaországból – ennek a küldetésnek a teljesítéséhez. Ebben a folyamatban fontos lépéseket jelentenek az olyan konferenciák, mint amilyen a Nemzeti Művelődési Intézet és a Szent Márton Kulturális Útvonal Magyarországi Tanácsa által közösen rendezett tanácskozás Szombathelyen.

MAARTEN VAN DITMARSCH az Utrechti Szent Márton Kulturális Központ elnöke.

RIEN SPRENGER az Utrechti Szent Márton Kulturális Központ tagja, a Szent Márton parádé és a Szent Márton Kulturális Út fejlesztéséért felelős munkatárs.

SZABÓ JUDIT NIKOLETTA a Nemzeti Művelődési Intézet Kommunikációs Osztályának vezetője.

SZELLE GÁBOR a Nemzeti Művelődési Intézet Kommunikációs Osztályának munkatársa.

Otthon, Doboz községben

Hidvégi Julianna hivatásról, közösségről, értékekről

Egy település közösségi életének szervezetségét, milyenségét több tényező is meghatározza. Ide számít a korábbi évtizedek hagyománya, az idősök pozitív emlékezete, a jelenleg is aktív generációk kedvező tapasztalatai, sikerélményei. A közös célok megfogalmazása, az annak megvalósításához szövetkező társak összehozása, a cselekvések megtervezése bárki által kezdeményezhető, de jó ha van olyan segítő szervezet, vagy potentát személy, aki biztat, aki az időközben felmerülő akadályok átlépésén segít, akire az alakuló – működő közösség bármikor számíthat.

A Dobozói Közösségi Ház és Könyvtár igazgatója, Hidvégi Julianna munkatársaival már hosszú-hosszú ideje példamutatóan dolgozik településén, Békés megyében. Idén, augusztus 20-án átvethette a legmagasabb szakmai kitüntetést, a Bessenyei György-díjat.

Polyák Albert: *Szívből gratulálunk! Hogyan lettél próféta a saját faludban?*

Hidvégi Julianna: „Azért vagyunk a világon, hogy valahol otthon legyünk benne.” Mindig Tamási Áron szavai jutnak eszembe, amikor a szülőfalummal kapcsolatban kérdeznék. Hiszem, hogy

ha valaki valamit szívből szeret, akkor lehet a saját hazájában próféta. Szeretem az embereket, nagyon szeretem a települést, ahol élek. Világ életemben hazavágytam, itthon akartam tenni a dolgomat.

Konfliktusok árán

P. A.: *Hány év óta dolgozol itt?*

H. J.: 33 éve.

P. A.: *Ezek között voltak nehéz időszakok is, konfliktushelyzetek. Nem törtek le?*

H. J.: Azt gondolom sokat erősödtem, rengeteg tapasztalatot szereztem, amikor ezeket a helyzeteket átéltem. Rájöttem, ha valakik bántanak, azért teszik, mert félnek. Féltik a munkahelyüket, féltik azt a presztízst, ami körülveszi őket. Nem hitték el, hogy nem pályázok a polgármesteri székre, én csak dolgozni szeretnék a lehető legszeretetteljesebb légkörben, úgy, mint előtte is, függetlenül attól, hogy ki milyen vallású, ki melyik pártnak a tagja, ki milyen meggyőződésű ember. Nem tettem különbséget közöttük, és ezt rossz néven vették.

P. A.: *Úgy gondolod, hogy az a közösségi munka, amit te képviselsz*

itt a faluban, az egzisztenciákat sérthet?

H. J.: Egy közösségformáló erővel bíró intézmény és a benne dolgozók hatással vannak az itt élőkre. Nagyon jól tudják ezt azok is, akik féltik a pozíciójukat, és ha erre még alulról építkező demonstráció is szerveződik, akkor még inkább elmérgesedik a helyzet. Akik annak idején aláírást gyűjtöttek mellett, azoknak elmondtam, nem pártolom ezt a dolgot, mert nem ezt tartom megoldásnak. Ennek ellenére működött, és amikor több mint ezer aláírást összegyűjtöttek egy héten belül, az azért súlyos nyomást jelentett a hatalmukat féltőknek.

P. A.: *Ez biztatást ad az embernek, elismerést jelent munkájának.*

H. J.: Ennyi ember bizalmát, elismerését elnyerni nagyon megtisztelő. Minden embernek útja van. Az út rögös is, de egyenes is. Napról napra megerősödtem abban, hogy jó úton járok. Ez alatt az időszak alatt nagyon sokat tanultam, tapasztaltam az emberi természetről. Hála és köszönet mindenkinek, akikkel mindezt végigélhettem.

P. A.: *Az előbb említetted, hogy ezt a munkát szívvel, lélekkel megszeretettel lehet csak végezni. Ez sugárzik is belőled, a személyiségedből. Hol tanultad a szakmát?*

H. J.: Amikor '83-ban hazakerültem a tanítóképzőből, tanítani kezdtem egy kisiskolában – a cigánysor végében. Kaptam egy 21 fős elsős osztályt, 11 volt ebből cigány tanuló. Imádtam őket. Ráéreztek, ha bal lábbal keltem, rögtön tudták, hogyan nevetessenek meg. A tanítás mellett délutánonként szakköröket vezettem a művelődési házban. Akkor dívott – és ezt még a debreceni tanítóképzőből hoztam – az aerobikórület. Elkezdtem a fiatalokkal aerobikozni, ezen kívül tartottam színjátszó szakkört gyerekeknek. Soha nem felejttem el azt a két produkciót, amivel debütáltunk itt a faluban. Utána zenekedvelők klubját szerveztem, behoztuk a gyerekeket, ifjakat, énekeltünk, sokat szerepeltünk. Nemsokára néptáncoltam is. Ahogy ezeket az együttléteket szerveztem, a szakmát akkor, a gyakorlatban tanultam meg, jó kis tanulságok árán. Soha nem felejttem el, hogy azt mondták, vegyem tudomásul, nincs pótolhatatlan ember. Amikor a néptáncoktatónk azt mondta, hogy személyi okok miatt tovább nem marad, akkor rájöttem, van pótolhatatlan ember. Őt azóta sem tudtuk pótolni. A Békés Megyei Művelődési Központ nagyon sok szakmai rendezvényt szervezett, mindig részt vettem ezeken, szívtam magamba

a tapasztaltabb, gyakorló szakemberek tudását. Nagyon sokat tanultam, tapasztalatot cseréltünk, mert abban az időben sokkal többször voltunk együtt, mint mostanában. Egy-egy szakmai tábor alatt annyi, de annyi mindent tanultunk! Olyan módszertani segítség volt mindannyiunk számára, hogy az többet ért, mint egy tankönyv. A szakmával kapcsolatos elméleti ismereteimet szakkönyvekből és a Magyar Népművelők Egyesülete Vándorgyűlésein, a Szegedi Nyári Egyetem előadóit hallgatva gyarapíthattam. 1998-ban felsőfokú kulturális menedzser szakirányú végzettséget szereztem a József Attila Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán. Akkor megpályáztam az igazgatói beosztást, és azóta igazgató vagyok. Egy év kihagyással, mivelhogy a politikai élet közbeszólt. 2002 szeptemberétől 2003. augusztus 31-ig egy másik hölgy jött ide igazgatónak. Ez volt egy újabb tanulási időszak, rengeteg tapasztalattal.

P. A.: *Akkor is itt dolgoztál, csak nem igazgatóként?*

H. J.: Így van, akkor is itt dolgoztam. Eszembe sem jutott, hogy elmenjek. Próbáljuk ki, így voltunk vele. Még inkább összekovácsolta a csapatot. Olyan boldogság volt, amikor azt mondta az új igazgató, hogy le a kalappal előttetek!

Amikor ő idekerült az első nagy rendezvényünk a szüreti mulatság volt, és rettegett, hogy majd itt mi lesz. És úgy megszerveztük, hogy szenzációs rendezvény lett belőle, amit ő is nagyon élvezett. Onnantól kezdve bízott abban, hogy azért, mert ő van itt, mi nem fogunk nem dolgozni, hanem annál inkább, mert mi nem ómiatta dolgozunk, se nem énmiattam, hanem azért, mert ez a hivatásunk. Eszünk ágában sem volt bárminemű olyan csavarokat beletenni egy-egy rendezvénybe, hogy abból neki kellemtelensége legyen.

Folyamatos készenlét

P. A.: *Kolléganőidnek milyen szakmai végzettségük van?*

H. J.: A Dobozi Közösségi Ház és Könyvtárban – mely intézmény 2012 novembere óta Integrált Közösségi Szolgáltató Térként is funkcionál – négyen dolgozunk főállásban. Sziromi Kati a helyettesem, az aerobikosok szakoktatója, ő vette át tőlem a stafétát '98-ban. Az aerobik oktatás 33 éve alatt több száz gyermek, fiatal és felnőtt sportolt és sportol ma is rendszeresen. Kati szakértelmének és elkötelezettségének köszönhetően amilyen versenyen csak lehetett, mindenhol részt vettek. Megszámlálhatatlanul sok érem tulajdonosai a dobozi

dolgozunk és ők is beállnak a csapatba. Aki ezt nem tudja vállalni, az előbb-utóbb úgyis elmegy. Azt gondolom, hogy így van ez máshol is. Mint annyi minden mást, ezt a szakmát is csak szívvel-lélekkel lehet és érdemes művelni.

A falu csodái

P. A.: *Úgy tudom, az intézményben minden hónapban van egy olyan hét, amikor azoknak csináltak programot, akik ritkábban, csak alkalmanként járnak a művelődési házba?*

H. J.: A kulturális hétnek van egy csattanója, ezek tematikus programok, amikor olyanok is bejönnek, akik ritka vendégek, és akkor rácsodálkoznak, mi minden történik a házban. Például a jelenlegi faluvezetés, akik eddig nem voltak a látogatóink sorában, de most már illik megjelenniük, és rájöttek, hogy mennyi minden történik a házban. Most már rendszeresen itt vannak a mi közösségeinkben.

P. A.: *Mivel foglalkoznak az emberek, miből élnek?*

H. J.: Békéscsabán, Gyulán nagyon sokan dolgoznak, gyárakban, kórházakban, boltokban, szolgáltatóknál. Dobozon az önkormányzat és intézményei a legnagyobb foglalkoztatók. A helyi intézményekben dolgozunk úgy százötvenen és van 265 közmunkásunk. Mezőgazdaságból nagyon kevesen élnek. Már gyakorlatilag üzemünk sincs. Itt a harisnyagyárban hárman dolgoznak összesen.

P. A.: *Önfoglalkoztatók, akik saját maguknak teremtettek munkahelyet, kisebb vállalkozók vannak?*

H. J.: Vannak vállalkozók, de ez nem számottevő. Autoszerelő, asztalos, fodrász, kozmetikus, építőipari vállalkozó, a boltok, kiskocsmák, vendéglátósok dolgoznak.

aerobikosok. Évről-évre nagyon jó csapata van. Most is közel ötvenen aerobikoznak az irányítása alatt. Mindemellett gyönyörűen hímez, szakképzett hímző és oktató is, a dobozi Nefelejcs hímző szakkör vezetője. Szakképzettség nélkül, csak szívjóságból, elkötelezettségből vezeti az ifúsági korosztályból összeállt néptánc csoportunkat is. Neki sportedzői végzettsége van, és ő is tanító. Még nincs nyelvvizsgálója, ezért nincs diplomája. Óréné Szabó Erzsike könyvtáros asszisztens kolléganő is nyelvvizsgára készül, ez hiányzik az informatikus-könyvtáros diplomájához. Szenzációs szakember: szívvel-lélekkel végzi a munkáját, minden továbbképzésen részt vesz, könyveket, digitális tudástartalmakat népszerűsítő rendezvényeket szervez minden korosztálynak, biblioterápiás és meseterápiás foglalkozásokat tart hátrányos helyzetű gyerekeknek. Mindkettőjüket segítenünk kell, hogy letegyék a nyelvvizsgát, és akkor föllélegezhetünk. Tobainé Vali, amikor még a könyvtár különálló intézmény volt, ő ott volt takarító, most adattáras, minden. Fiatal kora ellenére rengeteg tapasztalata van, rátermett, gyakorlatias, annyi mindent rábízhatok! Rendezvényfotós, anyagbeszerző, dokumentál, archivál, a facebook oldalunkat gondozza, a rendezvény szervezésben, közösségfejlesztésben nélkül-

lözhetetlen, és nem utolsó sorban mindig vidám. Ő a negyedik „szakemberünk”.

P. A.: *Azért kérdeztem meg, hogy van-e szakképzettségük a munkatársaknak, mert érdekel, hogy te, mint egy nagyobb község művelődési házában igazgatója, miként látod: milyen elméleti felkészültségre van szükség, ami segítséget ad a gyakorlati munkához. Mi a kíváncságot a te szememben egy érkező kollégával szemben? Mit tudjon, mihez értsen? Hogyan választod ki és veszed fel őket?*

H. J.: Fontosnak tartom az elméleti felkészültséget, szakképzettséget, de a mi példánkban kiindulva, és a 33 éves tapasztalatom alapján ki merem jelenteni, hogy nem minden esetben meghatározó. Szakképzett igazgatók, pályatársak mellett dolgoztam kezdőként, gyakorló szakemberként sok kolléga sorsát ismertem meg a település határain túl is, akik rövid ideig bírták a népművelő életet. Esti programok, hétvégi rendezvények, piros betűs ünnepek a család nélkül, nem mindenki bírja a folyamatos készenlétet. Láttam pályatársakat tönkremenni, családokat szétesni, mert nem tudtak eleget tenni az elvárásoknak. Dobozon azok a kollégák maradnak meg a szakmának, akik rövid idő alatt megérik, hogy mi itt néhányan milyen lelkesedéssel

P. A.: *Tagja vagy a képviselő-tesületnek is. Milyen programjai vannak a falunak a megmaradásra, a megerősödéssre?*

H. J.: Nagyon büszkék vagyunk a helyi értékeinkre. Doboz a Kettős-Körös partján fekszik. Van egy csodálatos Szanazugunk a Fekete-és a Fehér-Körös összefolyásánál, egy szabadstrandunk, kempingünk, kiépített üdülőterületünk a vízi sportok szerelmeseinek, a horgászok nagy öröme. Erdeinkben sokan vadásznak, gyógynövényeket, gombákat gyűjtenek, túraútvonalainkon kirándulnak a Sámson várához, a horgásztavainkban jókora halakat fognak, természeti szépségeinkben sokan gyönyörködnek. Nem is csoda, hogy Dr. Oláh Andornak, a híres orvosnak, népi gyógyásznak is megtetszett a falu és több éven át itt gyógyította az embereket. A Wenckheimék öröksége is a mienk, az ősfás kastélypark a hídjával, ahogy mondják, a falu két csodájával, a Szent Kereszt kápolnával és kriptával, a szoborparkkal, az Ybl Miklós tervezte silótornyos magtárral. Nagyon sok népi kézművesünk van hála Istennek, egy tucat kismesterséget tudunk bemutatni, megtanítani a felnövekvő nemzedéknek, az érdeklődőknek a Leader-programnak köszönhetően. A Széchy Emlékház, a helytörténeti gyűjtemény, az alkotóház, a kemencés udvar is ennek a programnak köszönhető. Jól működő intézményeink, civil szervezeteink

minden esetben összefogva, sok önkéntessel teszik a dolgukat azért, hogy az itt élők élete egyre örömelebb, tartalmasabb és gondtalanabb legyen.

Egyedien, ökotudatosan

P. A.: *Hogyan látod, a falu fölke-szült a befektetői tőke fogadására? A turistákat valóban el tudjátok látni sokszinű kínálattal?*

H. J.: Azt gondolom, hogy igen. Amikor megtudjuk, hogy jön egy turistacsoport, össze tudunk fogni. A turisztikai kínálatot nyújtó szereplők ismerik egymást, a jó kapcsolati hálón keresztül azonnal értesíteni tudjuk az érintetteket. Ez a gyakorlatban már működik. Természetesen, mint mindent, ezt is lehet és kell is folyamatosan fejleszteni, de annyi a lehetőség! Ötletünk ezernyi! És napról-napra egyre több ötletből lesz valóság. A befektetői tőke fogadásával kapcsolatban azt mondom, bár jönne, biztos, hogy mindenre megtalálnánk a megoldást!

P. A.: *Miben tud a művelődési ház, a könyvtár segítséget adni a falu fejlődéséhez?*

H. J.: Felnőttképzéseket szervezünk, illetve folyamatosan helyszínt biztosítunk azokhoz. Szakembereket hívunk előadásokat tartani különféle témákban, a vi-

dékfejlesztés, a helyi gazdaság fejlesztése, a helyi értéktár bővítése, a környezettudatos vidéki élet, az ökotudatos létezés a mindennapjainkat áthatja, klubokban, szakköri foglalkozásokon együtt gondolkodunk, tudásmegosztást, tapasztalatcserét ösztönző rendezvényeket szervezünk, felhívjuk a látogatók figyelmét az aktuális pályázatokra, jó példákat bemutatva ötleteket adunk a pályakezdő fiataloknak, gazdáknak, kezdő vállalkozóknak. Részt veszünk országos versenyeken, játékokban. A Herman Ottó Intézet által meghirdetett Zöld IKSZT játék idei nyertese a mi intézményünk lett, büszkén vettünk részt a Föld Napján a díjátadó ünnepségen. A kiírásnak megfelelően, a programsorozat első helyezettje a Herman Ottó Intézettel együttműködve készítheti el a saját értékelését, továbbá a felmért értékeket népszerűsítő kisfilmet. Az intézet szakemberei Dobozra utaztak, együtt töltöttünk velük két felejthetetlen napot, az értékelés megtörtént, készül a dobozi értékeket bemutató kisfilm. Évről-évre egyre több folyamatot indítunk el, és ennek mindig van eredménye. Egy nagyon egyszerű dolgot vegyünk alapul: amikor eldöntöttük, hogy a falunapnak nevet adunk, azért döntöttünk a méz mellett, mert a méhészet a történelmi múltunkban gyökerezik, az ökotudatos létezés eleme, mert a hagyományos gazdálkodást, a természet közelséget, az egészséges táplálkozást szimbolizálja. A disznópásztorkodás is a múltunk ősi szakmája, de már annyi településen főznek pörköltet a falunapon, hogy mi szerettünk volna valami olyannal előrukkolni, ami nincs is annyira a köztudatban. Ha a kíváncsi természetűek utánajárnak a könyvekben, mi a helytörténeti vetélkedőkön ezt mindig felidézzük, továbbtanítjuk, továbbadjuk a helyieknek, az idelátogatóknak, egyre többen büszkék leszünk a dobozi

mézre. Úgy indultunk el, hogy három méhészt tevékenykedett Dobozon. A Dobozói Mézes Fesztivál hatására minden évben eggyel több méhésztől szerzünk tudomást. Meghatottan hallgattam az egyik fiatal méhésztörténetét, aki az első fesztiválon döntötte el, hogy méhészkedni fog. Leader pályázaton nyert hozzá támogatást is, profi módon fejleszti a fajtamézet, ma a méhészetből él az egész család. Ez is azt mutatja, ha valamit elkezdünk, ha az egy jó ügy, mert ebben az esetben egészséges dolgot, ráadásul hungarikumot méltatunk ezeken a rendezvényeken, akkor az emberek ezt megérik és csatlakoznak hozzá. Azt gondolom, előbb-utóbb elérjük azt, hogy lesz például egy savanyító üzemünk, ahol sokan fognak dolgozni. És a helyi termékek polcán a méz, a lekvár, a szörp, a befőtt, a sajt mellett ott fognak sorakozni a savanyúságok is, ez mind vonzerő lehet. Biztosra veszem, ha ezen az úton haladunk, akkor évről-évre egyre több és több érték lesz a településen. És ahol sok érték van, oda egyre több turista fog érkezni.

Kamrák kincsei

P. A.: *A helyiek kezdik felfedezni a helyi értékeket?*

H. J.: Igen, így van. Minden rendezvényünkben – ezek a havi tematikus rendezvények – egy nap kifejezetten a helyi értékeknek a bemutatásáról, a helyi értékeket előállító emberek méltatásáról szól. Házi süteményeket, sajtokat, gyógyteákat... – és még sorolhatnám – kínálunk a vendégeinknek. A „dobozói kamrák kincseit”. Tesszük ezt folyamatosan, céltudatosan, mert tudjuk, ez egy hosszú út, hogy ott legyen mindenki tudatában. Ne az legyen, hogy menjünk a nagyáruházba, Békéscsabára bevásárolni, hanem, hogy helyi termékeket vegyünk. Mert az az egészséges, az

való nekünk, nem pedig a megszűről hozott áru. Ezeket az elveket tudatosan beépítjük a rendezvényeinkbe.

P. A.: *Ahogy idefelé jöttem, a buszmegálló mellett biciklik tömegét láttam, ami igazolja, amit előbb mondtál, hogy sokan elmennek Csabára, vagy Gyulára dolgozni. Ők, akik eljárnak, délután vagy este, amikor hazaérnek, képesek-e még arra, hogy ünneplőbe öltözve eljőjenek a művelődési ház programjára. Hogyan tudjátok az embereket idecsalogatni?*

H. J.: A gyerekeiken keresztül. Nagyon jó kapcsolatban vagyunk a bölcsődével, az óvodával és az iskolával. Mindegyik intézmény nagyrendezvényei a művelődési ház nagytermében zajlanak, amikor itt vannak a szülők is. Bejönnek, és az együttlét alatt, látva a fotókiállításunkat a rendezvényekről, az attrakciókról, a termékekről, a szolgáltatásainkról, elkezdnek kérdezgetni, beszélgetni. Vagy mi hozzuk szóba, és rögtön meg is mutatjuk, hogy valaki nyugdíjazás után unta magát otthon egyedül, bejött hozzánk, az alkotóházba, azóta száz szőnyeget megszőtt, és most már adja-veszi. Nagyon sok olyan rendezvényt is tartunk, amikor együtt vannak a családok. Tehát a gyerekeken keresztül vezet az út ide, mert ők még itthon vannak. Ahogy felnőnek a gyerekek, bekeverülnek a középiskolákba, onnantól

kezdve nehezebb a dolgunk. A legnagyobb feladatunk azokat a fiatalokat visszacsalogatni, akár egyetem után – és vannak ilyenek, hál' Istennek –, akik azt érzik, hogy ők itt vannak otthon. Ez a legnagyobb munka.

Hazahúzó program

P. A.: *Az előbb említetted, hogy lesz – talán holnap-, hazahúzó programotok. Ez mit jelent?*

H. J.: Ez azt jelenti, hogy jön egy televíziós stáb és kisfilmet készítenek a településről. Az elszármazott doboziaknak, akik majd megnézik ezt a műsort, megdobban a szívük, és azt mondják, hogy menjünk haza! Mert ebben a kisfilmben anynyi mindent láttatunk! És nagyon komoly húzóerő az, amikor a szülőfalunkról adnak műsort a tévében. Ezt akkor fedeztük föl, amikor készítettünk Dobozról egy nagyon szép, 10-15 perces kisfilmet, és ezt levetítettük még úgy a kezdet kezdetén, az egyik falunapon. És sorra jöttek oda az emberek, hogy Julika, hát mi nem is gondoltuk, hogy ilyen szép helyen lakunk, ez csodálatos! Megértettük, ahol élünk, azt mi nem úgy látjuk, mint egy kívülálló. Akik hazajönnek például a Mézes Fesztiválra, vagy a Szent Mihály napi tűzgyújtásra, azért jönnek haza, mert látják az internetre föltett képeinken, hogy milyen szép a hely, hangulatos a

rendezvény, mennyien ott vagyunk. Kicsi lépések ezek, de tudom, hogy a módszer működik.

P. A.: *Nagyon sok közösségek van, olvasható, látható a honlapotokon. Hány ember tartozik ide? Fiatalok, gyerekek, felnőttek?*

H. J.: Azt szoktuk mondani, hogy annyian, ahány nap van egy évben. Átlagot mondom, mert nyilván, amikor véget érnek a nyári táborok, ott mindig van egy hét szuszszanas, de azt mondom, hogy 300-400 közötti ember megfordul az intézményben naponta. Mert annyi csoportunk, rendezvényünk, annyi bejárónk, önkéntesünk van, annyi ügyet szoktunk intézni emberekkel nap mint nap. Zajlik az élet. Minden helyi intézménnyel jó a kapcsolatunk, így a Gondozási Központtal is. Velem együtt felnövő kolléganő az intézményvezető, összedolgozunk. Már ott is szőnek, kosarat fonnak, hímeznek az idősek. Összejárunk, a nagymama találkozik az unokával a föllépéseken, műsoros előadásokon. Mi is megyünk hozzájuk, szükség nekik a könyveket, visszük a gyerekeket műsort adni. Mindennek az a lényege, hogy becsüljük és segítjük egymás munkáját, bármikor számíthatunk egymásra, és ebből csak jó dolog születik.

P. A.: *Azt szokták mondani, hogy az egyik legfontosabb társadalmi tőke az emberek egymás közötti bizalma, ti ezt szolgáljátok?*

H. J.: Ebben hiszünk. Ez mindennek a lényege.

Szeretettel, önzetlenül

P. A.: *Az imént a képviselő-testületi munkáról beszélgettünk, ott óhatatlan, hogy egyes döntéseknél konfrontálódj más érdekekkel. Előny a képviselőség, vagy hátrányt jelent a népművelőnek, az intézményvezetőnek?*

H. J.: 1994 óta vagyok a képviselő-testület tagja. De egy kezemen meg tudom számolni, hogy hány ilyen problémás döntés volt. Soha nem kérek olyasmit, amit lehetetlen teljesíteni. A dolgokat gyakran nem pénzzel lehet megoldani. Csinaltunk mi nagyszerű rendezvényeket addig is, míg nem volt ennyi pályázati pénz. De nagyon jó, ha van pénz, mert akkor rá tudunk menni a minőségre, akkor tudunk hívni olyan előadókat, akiket a szűk hétköznapiakban nem tudunk megfizetni. Hál' Istennek, mindig a polgármesterek mondták, mint ahogy most is például, hogy föl kell csiszolni a nagyterem parkettáját!

P. A.: *Hányan dolgoztok itt a művelődési házban? Mennyi a költségvetésetek a két intézményegységgel együtt?*

H. J.: A költségvetésünk 15,2 millió forint. Összesen 23-an dolgozunk, négyen főállásban, két kulturális közfoglalkoztatott mun-

katárssal, a többiek egyéb közfoglalkoztatottak az önkormányzat jóvoltából.

P. A.: *Technikai segítők?*

H. J.: Heten. A többiek belefolyóznak a szakmai életbe, mert olyan kvalitásúak.

P. A.: *Foglalkozásokat tartanak gyerekeknek?*

H. J.: Igen. Például van egy hölgymost, aki sok éven át a szanazugi tábort vezette, nagyon ért a dokumentumokhoz, szeretet papírozni, hál' Istennek. Tapasztalt, megbízható, segítőkész. Szereti a gyereket, nagyon sikeres múzeumpedagógiai foglalkozásokat tart nekik. A Népművészeti Egyesületünk tagja, nagyon finom házi sajtókat készít, remélem, hogy örökre kötődni fog hozzánk! Most jár nyelvtanfolyamra ő is, kell a szociális munkás diplomájához a nyelvvizsga.

P. A.: *Nyilván már nem költözik el soha.*

H. J.: Ő már biztosan nem. Nagyon sok nagyszerű embert megtaláltunk, például Sztójkáné Zsanit, ő is úgy jött hozzánk, hogy munkanélküli volt sokáig. Neki azt mondtam, Zsani, roma származású vagy, ennek örülni kell, meg kell találnunk, hogy mi a te utad. Nagyon szereti a gyerekeket, tud táncolni, énekelni. Ő indította el azt a roma tánccsoportot, akikkel már a SZÍN folyóiratban szerepeltünk.

P. A.: *Azt érzem, a te értékrended szerint, itt nálatok, az emberekkel való kapcsolat az egyik legfontosabb.*

H. J.: Hiszen ezért vagyunk. Jót tenni az emberekkel nap mint nap. Szeretettel, örömmel, önzetlenül. Ez a legfontosabb. „Amit kapsz e világtól, szórjad szét, hova vinnéd el?” Demjén Rózi dalszövege a mottóm. Emellé nyilván hozzátanuljuk a szakmát. Én nagyon szeretek tanulni, minden tanfolya-

mon ott voltam, és vagyok, mert minden érdekel. Koszecz Sanyival, a békési Kecskeméti Gábor Kulturális Központ vezetőjével, ha kell, leülök egy napig beszélgetni a digitális kultúráról, mert tudom, hogy ez a jövő. De mi itt még máshogy éljük meg ezeket a dolgokat. És amikor jöttek a fiatalok – az első körben 10 kulturális közfoglalkoztatottunk volt –, akik szenzációs aggyal rendelkeztek, sokat változtattak rajtunk.

Alkotva, átörökítve

P. A.: *Említetted már, hogy a néptáncot tanítottad. Úgy tudom, tárgyalakotással is foglalkozol?*

H. J.: Igen. Gyékény-, szalma-, csuhé tárgykészítő és oktató is vagyok. Több évig alkottam, de most is, ha a helyzet úgy kívánja, ezzel is foglalkozom, kézműves szakkört vezetek, mézeskalácsot készítek. Alkotok, de kevesebbet, mint amennyit szeretnék.

P. A.: *Nekünk az a dolgunk, hogy megtaláljuk az embereket és átadjuk nekik ezt a lehetőséget. A háttérben kell dolgoznunk, ott kell alkotnunk.*

H. J.: Alkotó vagyok, ezért végeztem a tanítóképzőben rajzszakon. Nagyon szeretem a gyerekeket, ezért lettem pedagógus. De tudtam, hogy a népművelő hivatás mindezt megadja nekem. Ha akarok, alkotok, ha akarok, gyerekekkel foglalkozom. Íz-varázs szakkört vezettem, amiben kiélhettem a gasztronómiai hagyományokhoz való kötődésem. Minden alkalommal egy-egy népművészeti egyesület tag hozta a kézműves remekét és a kedvenc ételét, amit megfőztünk a gyerekekkel. Valami csoda volt. A végén megvolt az a bizonyos rituálé, amikor leültünk és megettük, amit együtt elkészítettünk. Ezek szenzációs alkalmak voltak arra, hogy a generációk találkozzanak, amikor átörökítettük a hagyományt, nem nyögvenyelősen, hanem családiasan.

P. A.: *Tagja vagy a helyi és a Békés Megyei Népművészeti Egyesületnek?*

H. J.: Tagja vagyok mindkét egyesületnek. A Dobozi Népművészeti Egyesület elnökeként büszke vagyok arra, hogy elértük azt, hogy alkotóházban működhetünk, hogy nagyon sok felnőttet, gyermeket tanítottunk és tanítunk a kézműves szakmákra. Már ötvenöten vagyunk tagok, és a megye nagyon sok településén jól ismernek ben-

nünket. Működünk folyamatosan, most már összefogva a helyi érték-tárral. A helyi értéktár bizottság elnökletemmel alakult meg, ez is szívügyem. A másik szívem csücske, az ökotudatos életmód, a környezettudatos vidéki élet. Mindenkinek azt mondom, hogy az tesz jót, aki minden évben elültet egy fát. Fák nélkül sokkal elviselhetlenebb lesz majd az élet. És ezen túl, van nekünk egy dr. Oláh Andorunk, akitől nagyon sok mindent tanult még Szabó Gyuri bácsi, a híres bükki füves ember is.

P. A.: *Kötődik Dobox községhez?*

H. J.: Oláh Andor több mint egy évtizedig volt itt körzeti orvos. Könyveiből átadjuk a tudást. Van a Népművészeti Egyesületben egy hölgy, aki kifejezetten erre a területre állt rá. Nagyon szívesen foglalkozik a népi gyógyászzal és minden alkalommal visszük őt és a gyógyteákat is, ezeket folyamatosan bemutatjuk, kóstoltatjuk. Gyógynövényes kertünk van a Széchy házban. Ez olyan terület a hagyományok átadása mellett, amit szeretnénk örökül hagyni.

P. A.: *Te még fiatal vagy, még nem hagyjuk örökül a dolgokat, még csináljuk, ameddig bírjuk.*

H. J.: Bízom benne, hogy sokáig bírjuk. Annyi még a tennivaló!

HIDVÉGI JULIANNA (Gyula, 1962.) tanító, kulturális menedzser, gyékény-, szalma-, csuhé tárgykészítő és népi játék- és kismesterség oktató. Felsőfokú tanulmányait a Debreceni Tanítóképző Főiskolán, valamint a József Attila Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán végezte. 33 éve dolgozik a Dobozi Közösségi Ház és Könyvtárban, 19 éve az intézmény igazgatója. A 2009-ben alakult Dobozi Népművészeti Egyesület alapító tagja és elnöke. 2010-től a Békés Megyei Népművészeti Egyesület tagja. Fesztiválszervező és több Európai Unió pályázat projektmenedzsere. 2014 óta a Dobozi Értéktár Bizottság elnöke. 2007-ben Wlassics Gyula, 2016-ban Bessenyei György-díjban részesült.

POLYÁK ALBERT népművelő – könyvtáros, közösségfejlesztő, közművelődési és felnőttképzési szakértő. Szakmai munkáját Lakiteleken kezdte, majd Tiszaal páron és Tiszakécskén volt művelődési központ igazgató. 1992-től 2013-ig a Bács-Kiskun Megyei Közművelődési Intézet főtanácsosa. Több sikeres helyi és térségi társadalomfejlesztő programot kezdeményezett és azok megvalósításában vett részt. 1992 óta szakmai képzéseken, továbbképzéseken tanít. Közművelődési és felnőttképzési szakértő, 2005-től 2010-ig regionális vezető szakfelügyelő, 2011-től 2013-ig FAT tag. 2013. november 1-től a Művelődési Intézet szakmai igazgatója, 2015. március 1-től 2016. június 30-ig az intézmény megbízott főigazgatója, jelenleg a Művelődési Intézet főigazgatói tanácsadója. Szakmai munkáját Kiváló Népművelő címmel, Wlassics Gyula-díjjal, Bessenyei György-díjjal, MI-OSZ Ezüstgyűrű-díjjal és Címzetes főiskolai tanár címmel méltatták.

Mitől zöldebb a szomszéd kertje?

A Nemzeti Művelődési Intézet Közösségi Kezdeményezések Országos Szakmai Központja „Szomszédnéző” címmel 2016. szeptember 27-28-án Nógrád megyében, ezt követően pedig 2016. október 18-19-én Baranya megyében rendezte meg a tapasztalati tanulás módszertanára épülő látóút programját, mely utak elsősorban a települések település- és közösségépítési jó gyakorlatai megismerésére irányult. Korábban Szabolcs-Szatmár-Bereg, Zala, Veszprém, Tolna, Bács-Kiskun megye közösségi jó gyakorlatait ismerhették meg az érdeklődő szakemberek ezzel a módszerrel.

A meglátogatandó településeken eltöltött 3-3 óra időkeretben a résztvevők választ kaptak arra, hogy az önkormányzat mely intézkedései segítik a település megtartó erejének növekedését, és miként tudják felkelteni az ott lakókban az otthonosság érzését? Milyen jövőképe van az önkormányzatoknak a település különböző rétegei és korosztályaira számára? Milyen sikeres programjaik voltak ezek már eddig is a helybeliek szolgálatában az elmúlt időszakban? Hogyan sikerül a lakosságot bevonni a helyi fejlesztési folyamatokba? Különös tekintettel a fiatalokra és középkorúakra vonatkozóan. Mit jelent a település, illetve az önkormányzat számára a civil kezdeményezésekkel való együttműködés? Milyen előzményei voltak, és hogyan indultak el

a település helyi értékeinek feltárásában, azok megismerhetővé, láthatóvá és élővé tétele érdekében?

Az utak során a résztvevők – polgármesterek, közművelődési szakemberek, a helyi civil élet képviselői, valamint a Művelődési Intézet megyei módszertani irodájának egy-egy munkatársa –, mindezen kérdésekre választ kaphattak. A tapasztalati tanulás módszertanára épülő látóutaknak köszönhetően a saját szemükkel látták, megismerték, megtapasztalták, s jó ötletként akár magukkal is vihették a megismert településfejlesztési és közösségépítési, helyi értékek feltárásának, láthatóvá és élővé tételének jó gyakorlatait. Továbbá ezek megismerésén keresztül szerezhettek új ismereteket, tapasztalatokat, kapcsolatokat, amik segítik a látottak, tapasztaltak alapján a későbbi, saját tevékenységbe illeszkedő adaptálást. Mindezt támogatja a kiszakított élethelyzet, az ismeretlen, a „mindig zöldebb” érzés általi kíváncsiság, a saját dolgainkra távolról történő rátekintés, valamint a kötött és kötetlen, szabadabb programok váltakozása, a résztvevő személyek nem formális keretek közötti hasznos kommunikációja.

Nógrád megye

A Nógrád megyei Szécsény-felfaluba, Varsányba, Kozárdra és Szurdokpüspökibe Baranya,

Somogy, Tolna, Fejér és Komárom-Esztergom és Hajdú-Bihar megyéből érkeztek polgármesterek, közművelődési szakemberek, a helyi civil élet képviselői, valamint a Nemzeti Művelődési Intézet megyei módszertani irodáinak munkatársai, hogy a település és vidékfejlesztés, valamint a helyi értékek közösség általi feltárásának és élte-tésének jó gyakorlatait tapasztalati úton megismerhessék.

A feszes program Szécsényben kezdődött a látóúton részt vevő települések bemutatkozásával, mely jó felütést adott a két naphoz, hiszen hamar kiderült, hogy e sok megyéből, eltérő tájegységekből érkezők számára egyformán fontos a kitörési pontok megtalálása, melyen munkálkodnak és melyhez ez az út is adhat új ötleteket, megerősítéseket. A sárpilisi bemutatkozásból kiderült, hogy a település kitörési lehetősége a népi kultúra ápolása, a borkultúra valamint a gasztronómia területén lehetséges és hogy a sárközi szövés újratanítása most indult el, hogy Piliscséven, e szlovák nemzetiségű zsákfaluban komoly erőfeszítést jelent a nem őslakosok település életébe való bevonása, de az ideji szüreti felvonulást már kedvező tapasztalatokkal zárták ezen a téren is. Görbeházáról megtudhatták a résztvevők, hogy gazdag civil élet és kevés történelmi örökség jellemzi a telepü-

A varsányi finomságok készítői a tájház udvarán

lést, Újtikosról, hogy a Pásztortűz Egyesület komoly nevelő munkát végez programjai által, mellyel hozzájárul a település megtartó erejéhez. Nagykarácsonyról, hogy milyen nehézségekkel kellett megküzdeni a településnek a „nagykarácsonyi brand” visszaszerzéséért, Sérsekszőlősről, melynek szlogenje „Község, ahol alap a jó közösség”, ahol kemencét és szabadtéri közösségi teret építettek közösségi öszszefogással. A Jancsákkert Piac és Községi Egyesületről, hogy Székesfehérváron 3 éve magán kezdeményezéssel jött létre a piac, azzal a céllal, hogy bio és kézműves termékeket kínáljon a városi lakosság számára és mely több legyen, mint egy piac azzal, hogy ott közösségé kovácsolódjanak a termelők és a fogyasztók. Ecsenyről megtudhattuk, hogy betelepített sváb település, mely őrzi hagyományait, és hogy a 42, málenkij robotra elvitt személy emlékére ebben az évben emléktáblát avattak.

Szécsényfelfalu – „szociális boltot nyitottunk, tyúkot tartunk, tojást értékesítünk”.

E rövid bemutatkozást követően a látóút résztvevői a 430 fős zsákfaluba, Szécsényfelfaluba úgy érkeztek, mint közel azonos problémákkal küzdő és hasonló kitörési pontokat találók érdeklődő

közössége, nyitottan arra, hogy megismerjék, milyen intézkedések segítik Szécsényfelfalut a talpon maradásban. Keresztes Imre polgármester elmondta, hogy iskolájuk és 26 fős óvodájuk, művelődési házuk, könyvtárunk van. Kialakítottak egy főzőkonyhát étteremmel, mely több, mint 300 főre főz, mely munkahelyet biztosít, mely a környező települések által termelt alapanyagokkal dolgozik, mivel a település földje nem túl nagy és nem túl jó minőségű, éppen ezért tyúktartással és tojásértékesítéssel foglalkoznak, melyre egy szociális boltot is alapoztak. Megfordították igen rövid idő alatt a foglalkoztatói szerkezetet. Ma a legnagyobb

foglalkoztató az önkormányzat, de sajnos komoly kompetencia hiánnyal küzd egyes munkaterületen. Megindító volt, ahogyan a helyi civil élet szereplőivel az ünnepeikről beszéltek. Szóltak a „szeretetútról”, mely karácsonykor a templomhoz vezető gyertyafényes út, a játszótérfestésről, a közösségi főzésekről, a süti versenyekről, a roma fesztiválról, és elszomorító volt hallani, – bár ez máshol sincs másként –, hogy eloregedik a település. A fiatalok elmennek, 42 üres ingatlan van, és hogy a Pestről érkezett ingatlan tulajdonosok kevésbé veszik ki részüket a falu életéből, és hogy a 3 vendégház is érzi az idegenforgalom gyöngülését. „De van remény! Sok munka van benne és jó szervező képesség!” zárta a séta után a találkozózt a település polgármestere.

Varsány – savanyítunk, hímzünk, varrunk

A nap vége Varsányban érte az utazó delegációt. Varsány 1700 fős rendezett kis ékszerdoboz Nógrádban. Községi Ház, Hagyományörzők Háza és Kézművesek Háza kínál számtalan közösségi alkalomra helyet az itt élőknek. A közmunkaprogram 130 fő számára ad munkalehetőséget, ennek keretében az önfenntartás, önellátás érdekében

Látogatás a varsányi savanyító üzemben

Kanyó Judit tájékoztatja a résztvevőket az innovációkról

varrodát működtetnek, ahol munkaruhákat varrnak és mely a környező önkormányzatok munkaruházati igényét elégíti ki. A helyi értékek és hagyományok átörökítésének szép példája a Kézművesek Házában működő másik varroda, ahol ingeket, blúzokat készítenek a palóc hímzésvilág mintakincseinek felhasználásával, és falvédőket, párnákat, melyeket a varroda melletti ízléses mintaboltban értékesítenek. A savanyító üzem megtekintése után egy nagy sétával a baromfi program és a gyógynövényes kert is bemutatásra került. A vendéglátók által kínált palóc pecsenye mellett a hagyományápolás és teremtés képi anyagaival ismerkedhettek meg a tapasztalati tanulási program résztvevői a települési sétából visszatérve a Kézművesek Házában. Pintérné Kanyó Judit, Varsány polgármestere települése számára a kitörési pontot az önfenntartás, önellátás irányában a palóc helyi értékek új környezetben történő átültetésében látja. Ehhez minden adottság ízlésben, minőségben, innovációban jelen van Varsányban, és ez tükröződik vissza az utcákat övező kis fahidakban, az eligazító utcánév táblákban, akár a település polgármesterének szemléletében, a közösség iránti lelki elköteleződésében.

A tapasztalati tanulási program csak a vendéglátóknak ért véget Varsányban késő este. Az utazni, látni, tanulni vágyóknak Szécsényben, a szálláshelyen a nap értéklésével, és a délelőttől kimaradt települések bemutatkozásával folytatódott.

A kozárdi víziók: „Hazavárunk” ösztöndíj, újszülöttek babakötvény programja, faluház mint közösségi tér

A nógrádi tapasztalati tanulási program második napja Hollókőn kezdődött, mely település jó gyakorlatainak megismerésére nem terjedt ki a tervezett program, hiszen Hollókő, mint a világörökség része az érkező és a meglátogatandó településekkel nem kapcsolható össze, de mert azon kevés alkalmak egyike, amikor egy Somogy vagy Baranya megyei ilyen közel van egyik féltve őrzött örökségünkhöz, nem lehet csak úgy elmenni mellette.

Az alig 30 perces séta és a Hollókő újraélesztését szolgáló fejlesztési program bemutatását követően a látóút résztvevői Kozárd településre indultak, ahol a

polgármester asszony, Dr. Hajasné Banos Márta fogadta az érkezőket. Kozárd növekvő lélekszámú település mondta, majd beszélt arról az alapvetésről, melyet maguk számára célként az elkövetkezendő évekre jelöltek ki, benne hangsúlyos szerepet kapva a közösség fejlesztése a fenntartható fejlődésért. Bemutatta a „Hazavárunk” ösztöndíjat, az újszülöttek babakötvény programját, a víziót a faluház, mint közösségi térre vonatkozóan. Megemlítette, hogy az itt élők saját kápolnára vágytak, és lett, hogy megoldódott a szennyvízelvezetés és a víztisztítás. Majd elkezdtek vállalkozásfejlesztésben gondolkodni, gyümölcsültetvényt kialakítani, állatfarmot és hűtőházat létesíteni, a falusi turizmust fellendíteni. Beszélt Inke László színész tornácos üdülőházából kialakított Palóc Ízek Házáról is, melyet később a résztvevők megtekintettek, és ahol megízlelhették a mangalicából készült szalámit, szalonnát. Szóba került az is, hogy a térségben elsőként rendeztek fesztivált, az Almavirág fesztivált, később a Magyar Ízek fesztiválját, de mára források hiányába e fesztivál szervezéséről leálltak. A települést bemutató séta során a Palóc Galéria, a Juhar Liget Pihenő Park, a Mária Kert és jó néhány szobor a harmincból, melynek birtokosa a falu, bemutatásra került. A Faluház mindennapjairól ízesen és érzékletesen beszélt az intézmény vezetője. Elmondta, hogy a kérvények kitöltéséhez nyújtott segítségen át a fiatalok bevonása, középkorúak programok általi megszólításáig széles az a tevékenység skála, mely mindennapjaikat meghatározza. Búcsúzóul a település polgármester asszonya beszélt arról, hogy közvetlen EU-s források megpályázása és az intelligens tájgazdálkodás és falumodell kialakítása, valamint a minőségi turizmus lehet az az út, mely számukra a dinamikus fejlődést a jövőben biztosíthatja.

A látóút résztvevői megtekintik a varsányi közösségi kertet

Szurdokpüspöki – a libás település

A tapasztalati tanulási program utolsó állomáshelyére, Szurdokpüspökibe kora délután érkezett a „tanuló” csoport, ahol egy korábbi tapasztalati tanulási programon részt vett polgármester, Turopoli Zsolt, Tar község polgármestere és Szurdokpüspöki jelenlegi és korábbi polgármestere együtt köszöntötték a delegációt. Pintér Miklós Ervin jelenlegi polgármester beszélt a közel 2000 lélekszámú település múltjáról, jelenéről. Elmondta, hogy csupán 2-3%-os a munkanélküliség, és hogy jó infrastrukturális háttérrel rendelkeznek. A faluház, mely e beszélgetésnek is helyet adott, fontos közösségi tér. A belső fal képek 10 évvel ezelőtt az első Liba Fesztiválra készültek. Azóta minden évben megrendezésre kerül, és mely a falu múltját idézi, amikor is minden háznál tartottak libát és a vasúti töltés melletti réten csak úgy fehérltek, innen is kapták a libás település elnevezést. Beszélt Hanák Kolosról, aki Szurdokpüspöki szülőtte és a magyarországi turizmus elindítója, akinek nevét őrzi az a gyűjtemény, ami bemutatja a település épített örökségeit. E gyűjtemény mellett önálló ingatlanon került 2010-ben

átadásra a Múltunk Háza, mely gazdag tárgyi anyagot kínál a turisták és a helyi iskola mindenkori diákjai számára. Gréczi Lászlóné, Szurdokpüspöki korábbi polgármestere a Szurdokpüspöki Tiszta Életéért Egyesület munkáját ismertette a későbbiekben. Szólt arról, hogy a faluszépítést, a karitatív tevékenységek végzését és a hagyományápolást tűzték ki célul. Ma ennek a közösségnek több mint 40 fő a tagja. Sándor Bence a Szurdokpüspöki Ifjúsági Egyesület, Hegedűs Éva a Hagyományőrző Együttes munkájáról beszélt, de szóba került még a Búzavirág Nyugdíjas Klub, a Szurdokpüspöki Baráti Társaság és a Polgárőr Egyesület munkája is. Végül Turopoli Zsolt Tar község polgármestere szól néhány mondatban arról, hogy merre tart települése, milyen lehetőségek és nehézségek határozzák meg jövő terveik megvalósulását, és hogy az Őrségbe irányuló, Intézet által szervezett tapasztalati tanulási program miben erősítette meg, mennyiben látja ma másként települése számára a kitérési lehetőséget. A kellemes beszélgetést a volt polgármester asszony által összeállított település séta zárta, melynek keretében nemcsak a Múltunk Házába és a Szent Kereszt templomába, de a nem régen

feltárt közösségi illetve kiállító térként kialakított pincékbe és a Pincefaluba is időzött egy kicsit a „látó csoport” mint egy órával túllépve a tervezett programzárást.

Baranya megye

2016-ban az utolsó alkalommal, október 18-19-én Baranya megyébe tartottak a Művelődési Intézet mikrobuszai, hogy utasikat, a „tanuló delegációt”, a Dunától keletre eső megyékből Nagypallra, Pécsváradra, Kárászra, rövid kitérővel Bikalra és végül Alsómocsoládra elvigyék.

Nagypalliak – akik a szociális fürdőben, a térkögyártásban látják a holnapjukat

Az út első helyszíne Nagypall volt, ahol az 1990 óta polgármester, Gratz Erika fogadta a delegációt és mutatta be a hagyományokkal és épített örökségekkel gazdag sváb település elmúlt néhány évének fejlesztési eredményeit. Beszélt arról, hogy új óvoda épült, megtörtént a konyha felújítása, elindult a megújuló energia programjuk, hogy a Start munkaprogram révén most 26 főt alkalmaznak, hogy egy családi házban az állattartási programjuk és a rongyszőnyeg szövőműhelyük 6 főnek ad munkát és megélhetést. Jövőtervek között a szociális fürdő, a térkögyártás, a parasztházak arculati megtartása szerepel. Majd a közel 400 fős település gazdag kulturális és közösségi életéről szólt, hangsúlyozva, hogy számukra a közösségi együttlét, legyen oka és célja bármi is, a legfontosabb. Pogácsa Fesztiváljuk a Megyei Értéktárba bekerült és jó példa lehet az is, hogy nyaranta a Pince Galéria, melyet egy holland házaspár „üzemeltet”

milyen szorosra fűzi a kapcsolatot őslakosok és a „betelepültek” között. Szólt a Márton napi felvonulásról és a karácsonyi ünnepekről, a szilveszteri futóbajnokságról, és a jövő évi naptárakról, melyet ilyenkor adnak át a falu lakóinak, a régi mesterségeket felelevenítő nyári kézműves táborokról, a fánk sütő versenyekről. Végezetül a nehézségek is megemlítésre kerültek, hogy csökken a lakosság száma, és kevés gyermek születik, munkahely, és a biztonságosabb megélhetés hiányzik. Havonta 1000 Ft-ot tesznek félre minden iskoláskorú számára, hogy majd, amikor ballag, egy nagyobb összeggel segítsék a gyermeket és a családot, de az ingyenes építési telek gondolata is felmerült már, hogy az előregedést, a fogyást megakadályozzák.

Pécsvárad – az aprófalvak központja

Pécsvárad, mint a legkisebb városaink egyike a maga 4026 fős lélekszámával ugyanúgy küzd a lakosság szám csökkenésével, a fiatalok helyben tartásának problémájával, mint számos település. Pécs és több nagyváros közelsége miatt munkanélküliséggel, mint problémával nem kell számolniuk,

Látogatás a Kézműves házban, Nagypallon, ahol a csuhéfonás kiállítást és a rongyszőnyeg szövést tekintették meg

azt remélik. Speciális helyzetüket éppen a nagyobb városok közé való beékelődésük okozza, mondta köszöntőjében Zádori János polgármester. Egy fejlesztési folyamat elején járnak, melynek célja kinyitni az ajtót a külvilág felé, a Vár üzemeltetését, – melyet nemrégén vett át az önkormányzat kezelésre –, rentábilissá tenni, megújítani a Pécsvárad Leányvásárt, és mint korábban volt, Pécsváradot az aprófalvak központjává fejleszteni. Valamilyen ipar idetelepítésével a fiatalok elvándorlását is megakadályozhatnák, és nem utolsó sorban a civil szervezetek közötti együttműködés „összegyűrésének” a segítése

is szerepel a tervek között, mondta a polgármester a települést bemutató előadásában. Egy pécsvárad expo tervezetről is szól, melynek célja, megtudni, megismerni, hogy ki mit csinál, miben jó és miben lehetne a fejlesztési terv megvalósítás fontos építőköve.

Pécsvárad igen gazdag civil közösségeit tekintve, így a rövid ott tartózkodás ideje alatt a delegáció találkozott a Német Barátsági Egyesülettel, mely a nemzetiségi oktatás, kultúra ápolása, megtartása céljából jött létre. Az egyesület képviselője elmondta, hogy kéthavonta nagyobb városi rendezvényük van. Közöttük sváb bál, májusfa állítás, Szent György napi fűvőszenekei találkozó, de vágta már disznót a felvidékiekkel és a szomszéd sváb településekkel közösen.

Pécsváradon 15 éves múltta tekint vissza a települési gyermek és ifjúsági önkormányzat „intézménye” – mint mondta László Miklós a szervezet korábbi ifjúsági polgármestere bevezetőjében. Majd beszélt arról, hogy e demokratikus intézmény egy francia modell hazai meghonosításaként a 90-es évek végén terjedt el hazánkban és a felnőtt önkormányzathoz hasonlóan működik. Szólt arról, hogy

A látóút résztvevői a pécsvárad várában, ismerkedés a vár történetével; itt található a Samu Géza Múzeum és Iskolatörténeti Kiállítás is

az ifjúsági polgármester állandó meghívottja a helyi képviselő-testületi üléseknek, melyeken tanácskozási joggal vehet részt. Végeztül bemutatta hagyományossá vált programjaikat, a *Média tábort, Gyereknapi rendezvényeiket a Dombay-tónál, Önkéntes napi megmozdulásaikat és több újszerű programjukat, mint a Májusfa kitáncolás és az utcából.*

A Nyugdíjasok Körzeti Egyesületét Kárpátiné Kovács Zita egyesületi elnök mutatta be. Bevezetőjében szolt a települések elöregedéséről, mely indokoltta tette, hogy hat nyugdíjas klubot is indítsanak a térségben. Büszkén számolt be arról, hogy 1998-ban elsőként az országban teleház létrejöttéhez nyertek támogatást. A „Nyissuk egymásra a Zengő vidéken” példáulértékű programjukkal egymás értékeinek jobb megismerését, közös programok szervezését tűzték ki célul. Beszolt arról is, hogy Önkéntes Pont létrehozására nyertek pályázatot, melyből egy kis irodát kialakíthattak, mely igen jól működik.

Zengővidéki Határon túli Magyarok Egyesülete tevékenységét Dr. Sípos Mónika és Peter Ilin mutatta be. A résztvevők megtudhatták, hogy az egyesület célja Pécsvárad testvér települési kapcsolatainak ápolása, bővítése; a határon túli magyarok által lakott régiók kultúráinak megismerése, határonkon átnyúló kulturális és társadalmi együttműködések létrehozása. Szoltak a Határtalan Lakoma programjukról, mellyel hagyományt teremtettek és mellyel hamar elismerést szereztek.

Pécsvárad még számtalan meglepetést tartogatott e hosszúra nyúló, ámbár igen értékes késő délutánra. A „tanuló delegáció” rövid sétával eljutott a Pécsvárad Leányvásár helyszínére, megnézte az iskolamúzeumot, gyertyafény

Kárász, a polgármesteri hivatalban ismertették a helyi jó gyakorlatokat: istálló-múzeum, pajtaszínház

mellett a várat, mely soha sem volt igazán vár, hanem egy erődített hajdani szerzetesi monostor, melyet Szent István király alapított 998-ban, Koppány legyőzése után. Már nagyon későre járt, amikor a 22 fős „Tanuló delegáció” egymásnak egy asztal mellett bemutatkozott és mely bemutatkozásra Nagypallból is megérkezett a delegációt fogadó polgármester asszony. Hamar kiderült, hogy sok település az öfenntartás irányába indult el, konyhájukra saját zöldségek és baromfik kerülnek, és hogy sokaknak munkát és új ismereteket és nem utolsó sorban közösségi élményt tudnak kínálni a közmunkaprogram révén. Sok településen a kulturális közmunkaprogram lendítette fel a település közösségi életet és újultak meg a közösségi terek szolgáltatásai. Kardoskúton a pezsgő kulturális élet egyik emblemikus eleme a Pusztalakodalom, mely hagyományátörökítésen túl turisztikai attrakció is. Bátor településen „Idősek Falva” beruházásra készülnek, Pitvaros település büszkesége az intézményi gazdagság és a Nap-elem Park. Tar község polgármestere, aki a Művelődési Intézet által szervezett korábbi látóúton is részt vett, arról számolt be, hogy azon az úton kapott indítást, hogy az öfenntartás irányába el kell

indulniuk, vissza kell az állattartást és a régi mesterségeket hozni, ki kell alakítaniuk az iskolakert programot és a közmunkaprogram keretében további foglalkoztatást betervezve a növénytermesztést is fel kell lendíteni. Magyarhomorogon szociális bolt nyitását tervezik, van már szociális szövetkezetük, varrodájuk, savanyítójuk. Szentistvánon a közösségépítés és a hagyományápolás, átörökítés a fejlesztési program központi eleme, Gáborjánban téztaüzem, seprű-, szőnyeg-, kosárfonó üzem van, 36 fős a mezőgazdasági csoportjuk, elindult a kulturális élet a faluban, a jövőtervek között a romokban heverő művelődési ház megújítása szerepel. Szurdokpüspöki a Startmunkaprogram keretében a „libás település” rang visszaszerzését célozta meg, mely nem jelent mást, mint a libatenyésztés fellendítését. Kétsopronyban a megépült gyümölcsaszaló és a kemence program mellé egy lekváriumot álmodott meg a helyi közösség. E bemutatkozás nemcsak az egymás felé nyíló új kapcsolatok lehetőségét hordozta magában, hanem annak az érzésnek a megerősítését is szolgálta, hogy nem vagyunk egyedül, problémáinkban és céljaink, valamint a problémákra adott válaszok tekintetében sem.

Kárász – istállóból múzeum, pajtából színház, közösségi tér

A látóút második napja Kárász település jó gyakorlatainak megismerésével kezdődött. A település 350 fős, mely számtalan nagy rendezvénynek ad otthont. Így a Regionális Pálinkaversenynek, de nevékhöz kötődik a Borverseny, a Kulturális Örökség Nap, mint térségi rendezvény. Falusi disznótort tartanak és 2000-tól Pajtaszínházuk is van egy sváb gazdasági épület padlásterében. Hogy egy „tanuló” mit profitálhat Kárász település jó gyakorlataiból ennek alátámasztásául e néhány sor:

„IKSZT, Teleház és Tourinform Iroda egy épületben – komplex és családias, már ahogy ez illik egy ilyen kis közösséghez. Nemkülönben a fogadtatás: A helyi értékek felvonultatásától kezdve a borkóstolásig színekben és ízekben gazdag képet kaphattunk a település működéséről, hagyományairól, sajátosságairól. Nem utolsósorban ötletekkel gazdagodhattunk, amit magunkkal viszünk. Hogyan lehet pajtából közösségi teret, istállóból

Bikal: Puchner Kastélyszálló megtekintése

múzeumot, pajtából színházat létrehozni?” (Szlávik Krisztina, a kété-sopronyi „PONT MI” Közhasznú Egyesület elnöke)

De szólhatnánk a „Kárászi Hunczutságokról”, mely kiadvány, mint egy falukrónika, mint egy kalendárium mutatja be a település múltját a jelen számára kitűnő írásokkal, könnyedén, élvezetesen.

A település jövőterveiről szólva Lép Péter polgármester a kálvária felújítását, borház és falusi szálláshelyek, bognár múzeum kialakítását említette meg.

Alsómocsolád – az „egyszer volt, hol nem volt falu, ahol minden lehetséges”

Még egy település, Alsómocsolád településfejlesztési, közösség-építési jó gyakorlatainak megismerése várt az utazó delegációra a nap második részében. Alsómocsolád az „egyszer volt, hol nem volt falu, ahol minden lehetséges” mutatta be Dicső László polgármester a 350 fős települését. Kiemelte, hogy csapatban dolgoznak, ahol együtt találnak ki mindent, és együtt is valósítják meg. Szólt az élménypedagógiai módszerre épülő erdei iskola programjukról, a virtuális természettudományok otthonáról, ahol repülőgép szimulátor és planetárium is van. Beszélt a fiatalok és a turizmus iránti elköteleződésükről, programokról, melyekkel a fiatalok elvándorlásának megakadályozását és a népességszám növelést szeretnék elérni. Bemutatta népességmegtartó rendeletüket és szólt a szeptemberre tervezett Alsómocsoládi Expóról, melynek célja, bemutatni „miért jó itt Mocsoládon élni?”, a letelepedni kívánók számára tervezett egész napos programról, mely első alkalommal érdeklődés hiányában ugyan elmaradt, de tervezik, hogy a Hegyháti

Egy kis település, Alsómocsolád sikereinek ismertetése

A látóúton részt vevő polgármesterek bemutatója

járás településeivel úgynevezett térségi nap keretében újra próbálkoznak majd, hiszen az előregedés, és lélekszámcsökkenés problémája minden települést érint a térségben és összességében az országban. Szólt a Jövő-Szövő műhelyükről, mely két éve dolgozik e folyamatos fogyás megakadályozásán, a Maguk kenyere programjukról, a nyolc településsel létrehozott Hét Patak Völgye Natúrparokról és számtalan más kezdeményezésük mellett a helyi pénzről, a Rigacról, jövőtervei között a mesházról.

Balogh Anikó a teleház és az Integrált Közösségi és Szolgáltató Tér munkatársa beszélt a 20 éves születésnap előtt álló települési gyermek és ifjúsági önkormányzatról, a társadalmi tervezésről, mely 1992 óta természetes módon zajlik településükön, az Innovációs Centrum kialakításáról, mely startup vállalkozásokat segítene. Még annyi mindenről szólhatott volna, hiszen Alsómocsolád a terület- és településfejlesztés terén számtalan, országosan is elismert, díjazott jó gyakorlattal rendelkezik, de az idő, és az a tény, hogy 380 km áll az „utazó-tanuló delegáció” előtt, hogy biztonságban hazaérjen,

ezt az egyébként nagyon izgalmas, minden települést egyformán érintő beszélgetést félbe kellett, hogy szakítsa.

Mint minden tapasztalati tanulási programnak, így ennek is az utolsó eleme a résztvevői elégedettség mérése volt. A mennyire és miben volt a meglátogatott települések „réjtje” zölddebb, vagy zölddebb volt-e valóban „felvetésre” a látottak, a hallottak és tapasztal-

tak alapján csak következtetni lehet az 5 fokozatú skálán 4,76-ot kapott hasznos, és 4, 4-es hasznosíthatóság válaszokból.

A Nemzeti Művelődési Intézet Közösségi Kezdeményezések Országos Szakmai Központja, mely a közösségi művelődés szemlélet elterjesztését, a közösségi cselekvőképesség fejlesztését tűzte ki célul azzal a hittel és tapasztalattal, hogy a „mindig zölddebb érzés” jelentős cselekvésre ösztönző erővel bír, szervezi évről-évre ezen látóutakat, s hogy ez alkalommal is igazolódni látszik ez a tézis, álljon itt egy polgármesteri visszajelzés:

„Ez a rendezvény olyan élményekkel, követendő példákkal és emberekkel ismertetett össze, mely hosszú időn keresztül újabb erőt ad a munkámhoz. Engem személy szerint megerősített abban, hogy az út, amin járunk, az jó, és eddig azt hittem, hogy a lendület is jó, ami visz bennünket, de be kell látnom, vannak, akik elszáguldanak mellettünk... ez az út megmutatta, hogy nem is köhögni kell, hanem bizony hangosan kiabálni és az ablakon visszamászni, ha az ajtón kirúgnak.”

Katona Mária Magdolna közművelődési előadó, mentálhigiénés szakember, történelem szakos tanár, a Nemzeti Művelődési Intézet Hajdú-Bihar Megyei Irodájának és az intézmény Közösségi Kezdeményezések Országos Szakmai Központja szakembere. 1980-tól 2013 tavaszáig az ifjúsági munka hazai intézményrendszereiben (államigazgatási és önkormányzati, helyi, megyei és regionális) dolgozott az ifjúsági munka szakmaként való elismertetéséért. 2013. július 1-től a Nemzeti Művelődési Intézet Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Irodájában, majd 2013. november 15-től az Intézet Hajdú-Bihar megyei irodájának munkatársaként kiemelt munkaterülete az Integrált Közösségi és Szolgáltató Terek közösségi munkájának segítése. 2014. február 15-től a Közösségi Kezdeményezések Országos Szakmai Központ munkájában is részt vesz.

„Benned égnie kell annak, amit lánggra akarsz lobbantani másokban.” (Szent Ágoston)

Interjú Tóth Viktória református lelkésszel

A Magyarország északi határától nem messze az egykori Abaúj vármegye névadó településére, Abaújtúrára a múlt század utolsó évében új lelkészpár érkezett. Tóth István és felesége, Viktória örömmel vállalta ezt a nem könnyű missziós feladatot. Azóta a településen IKSZT működik és, ami a legfontosabb: igazi közösség született, a település élettel és lélekkel is megtelt. A kezdet azonban nem volt könnyű – a kihívásokról Tóth Viktória beszélt...

Bréza Zoltán: *Mik voltak Abaújtúrára érkezésük után az első lépések?*

Tóth Viktória: Éreztük, hogy a helyi közösség már vágyott egy helyben lakó lelkészre, ugyanis előtte hét évig helyettes lelkészek teljesítettek szolgálatot. Nagy szeretettel fogadtak bennünket a faluban, mely erőt adott nekünk is az egyetem után az első gyülekezetben való munkálkodáshoz. Ám az anyagi keretek is elég szűkek voltak, és a templomba is legtöbbször idősök jártak akkoriban. 2000 augusztusában kerültünk Abaújtúrára, és éreztük, a helyieknek valami új kell, mert a tenni akarás megvolt bennük. A gyerekek számára nem volt külön istentisztelet, ezért bevezettük azt. Mivel a gyermekeket szüleik is elkísérték ezekre az alkalomokra, így ők is bejöttek a templomba, tehát a középkorostájt is sikerült megszólítanunk. Ezek az összejövetelek ma is megvannak Abaújtúra mellett Pányokon és Zsujtán is. A fiataloknak bibliaórát indítottunk be, amelyre minden szombaton jöttek szorgalmasan.

A helyben lakó idős nének háznál tartottunk 10 éven keresztül bibliaórát heti rendszerességgel – közülük sajnos sokan meghaltak azóta, így a kezdeményezés már nem él. Minden korosztályt igyekeztünk megszólítani. Az ember legyen szegény vagy gazdag, de a szeretet a legfontosabb, ezt értették és érezték meg az emberek a gyülekezeteinkben. Ezért is tudott minden, amit elhatároztunk, megvalósulni, hiszen nap mint nap látjuk, hogy Isten munkálkodik az itt élő emberek életében és szívében.

B. Z.: *A település nevét akkor ismerte meg az ország igazán, amikor egy földcsuszamlás következtében több ház megrongálódott a faluban és ezek közel voltak a templomhoz, amelyben nagyon értékes freskók vannak.*

T. V.: Az említett esemény 2010-ben történt, ami akkor már a harmadik hírverés volt a templomunkról. Hála Istennek nem okozott a suvadás jelentősebb kárt a freskókban, amelyek legnagyobb része ma is restaurálásra vár. Elő-

fellépővel, bizonyágtevővel, akik akkor érkeztek hozzánk a környékről. Nekem is lendületet adott mindez, megtapasztalhattam, hogy van értelme a munkámnak. Hadd említsek meg egy különleges eseményt: 2008-ban az ásatás során a templom szentségtartó fülkéjében egy madárfészket találtunk az oda összerakott emberi csontok között, és a fészkekben a tojásból kikelt több fióka is. Amikor megláttam ezeket a kis életeket, a száraz csontok között Ezékiel proféta igéje jutott eszembe:

„Az Úr megragadott engem; elvitt engem az Úr lélek által, és letett egy völgyben. Tele volt az csontokkal. Végigvezetett köztük körös-körül, és láttam, hogy nagyon sok csont volt a völgyben, és már nagyon szárazak voltak. Megkérdezte tőlem: Emberfia! Életre kelnek-e ezek a csontok? Én így feleltem: Ó, Uram, Uram, te tudod! Akkor ezt mondta nekem: prófétálj e csontokról! Mondd nekik: Ti száraz csontok halljátok az Úr igéjét! Így szól az én Uram, az Úr ezekhez a csontokhoz: Én lelket adok belétek, és életre fogtok kelni. Inakat adok rátok, húst rakok rátok, és beborítalak beneteket bőrrel, azután lelket adok belétek, hogy életre keljete. Akkor megtudjátok, hogy én vagyok az Úr.” (Ezékiel 37, 1-6)

ször 2008-ban adtak hírt a templomunkról: az Árpád-kori műemlék templomban az évszázad leletét találták meg a régészek, amikor Perényi Péter sírkövére bukkantak. Másodsorra akkor foglalkozott velünk a média, amikor 2010 februárjában a balsorsú műemlékek báljának teljes bevételét megkapta egyházközségünk. Ezután egy Kossuth rádiós riportra felfigyelve egy pécsi nyugdíjas pedagógus is segített több százezer forinttal, valamint gyülekezetünk is támogatta a felújítást. Hálásan köszönjük ezeket a segítő adományokat, de a teljes falfelület – mintegy 500 nm – felújításához több mint 100 millió forintra volna szükség. 2013-ban a „Fogadj örökbe egy négyzetméter freskót” elnevezésű akció során is sokat segítettek a határon inneni és túli egyházközségek. Példaértékű volt ez az összefogás. Ám reméljük azt is, hogy nem a két kézzel épített dolgok által ismerik majd meg az emberek Abaújvárt, hanem az összetartó közösség által, mely él, lüktet és dolgozik.

hozzánk, látják, hogy itt szeretet és béke van, de mindezt akkor is érzik, ha nincs éppen program, mert van egy mögöttes tartalom is, amelyet szavakkal nagyon nehéz kifejezni. Ennek megtapasztalására el kell jönni Abaújvárra. 10 évvel ezelőtt olyan lendületet kaptunk ProChrist rendezvényünkkel, amely megalapozta a mostani munkánkat is. A program során szervezőként 40 fiatal segítette munkánkat és 250 vendég érkezett. Sokkal több volt az, mint egy evangelizáció. Akkor forrt össze igazán a csapat, egy közösség született településünkön. 2009-ben és 2013-ban is rendeztünk ilyen evangelizációt, amely egyben egy kulturális esemény is volt a sok

B. Z.: Milyen ez a közösség, hogyan mutatná be?

T. V.: Több család betér ide hozzánk a 2012-ben átadott Perényi Borbála Gyülekezeti Otthonba, mely Integrált Közösségi Szolgáltató Tér. Ha belépnek

És azóta nincs olyan nap, hogy ne jutna eszembe ez az ige: a mi feladatunk a lelkek megmentése – Isten a csontokat is fel tudja oldoztatni, és életet tud vinni a kihalt falvakba, gyülekezetekbe is, ha akarja.

B. Z.: *A legnagyobb közösségi internetes oldalon is beszámol a rendezvényekről, hírt ad a mindennapokról. Miért választotta a hírközlésnek ezt a formáját?*

T. V.: Úgy vélem, ezeket az internetes oldalakat megfelelően kell kezelni. Lényeges azonban az is, hogy a világ is lássa, hogy mi történik az egyházközség, vagy éppen a gyülekezeti otthon életében. „*Ti vagytok a föld sója. Ha pedig a só megízetlenül, mivel lehetne ízét visszaadni? Semmire sem való már, csak arra, hogy kidobják, és eltapossák az emberek. Ti vagytok a világ világossága. Nem rejthető el a hegyen épült város. Lámpást sem azért gyűjtanak, hogy véka alá tegyék, hanem a lámpatartóra, hogy világítson mindenkinek a házban. Úgy ragyogjon a ti világosságotok az emberek előtt, hogy lássák jó cselekedeteiteket, és dicsőítsék a ti mennyei atyákat.*” (Máté 5, 13-16). Az ismerősökkel is ott tartjuk a kapcsolatot akár napi szinten is. Itt is meghirdetjük alkalmainkat, és úgy vesszük észre, hogy ez

a csatorna nagyon hatásos a mai világban. De mit is köszönhetünk a közösségi oldalnak még? Egy lelkész itt ismerte meg tevékenységüket, és kért meg, hogy tartsunk náluk egy beszámolót a munkánkról. Azt hitte, látva a fényképeket, hogy egy több ezer fős gyülekezet a miénk. Amikor találkoztunk, nagyon meglepődött, de örömmel fogadott minket, a mintegy alig 100 fős közösség vezetőit.

B. Z.: *Abaujvár lakossága évről-évre csökken, előregszik a falu, a fiatalok közül pedig többen más-hová költöznek, hogy munkát találjanak. Az elszármazottak kezét sem engedik el, hiszen azért ők rendre visszalátogatnak a faluba. Mit je-*

lent ez az Önök esetében, hogyan tartják a kapcsolatot velük?

T. V.: Mindig hírt adunk egymásról, beszélgetünk interneten, telefonon. Gyakorta felkérnek esketésre, vagy éppen keresztelőre. Ha eljönnek látogatóba a faluba, mindig betérnek az istentiszteletre, mely után egy kávé vagy tea mellett megkezdődik a kötetlen beszélgetés. A közösség is örül ilyenkor: ha csak pár szóra, de megállnak beszélgetni. Rendszeresen tartunk úgynevezett Abaujvárról elszármazott reformátusok napját, amikor visszahívunk minden élő, Abaujvárról elszármazott családot, s velük egy nagy istentiszteletet és szeretetvendégséget tartunk.

B. Z.: *Már többször szóba került az IKSZT. Honnan hallottak a pályázati lehetőségről?*

T. V.: Molnár Aranka közösségfejlesztő közreműködésével zajlott egy közösségfejlesztési folyamat a térségben, melyben mi is részt vettünk. Itt hallottunk arról 2008-ban, hogy van egy pályázati lehetőség. Mivel kinőttük a teret, ahol az alkalmaink voltak, úgy döntöttünk, érdemes pályázni, mert az egy terem már szűkösnek bizonyult. Férjem írta a pályázatot, felmértük az igényeket, hogy mikre volna szükség és azokat mind leírtuk. Perényi Borbála nevét viseli a gyülekezeti

otthon, mert ő alapította az Aba-újvár-Pányok református gyülekezetet 1580-ban, és előtte ezzel tisztegtünk. Az otthon elnevezést pedig azért használjuk, mert szeretnénk elérni, hogy az ide betérő otthon érezze magát.

B. Z.: A 2012-es átadás óta számos programot szerveznek itt. Egyet azonban kiemelnék, mert annak története van. Hogyan jött létre a „Szorgos szerda” elnevezésű rendezvényük?

T. V.: Amikor készültünk az IKSZT átadására, szerettük volna széppé tenni az ünnepet. Szeptember elejétől minden szerdán összegyűltek az asszonyok, és csinostgatták, takarították az építkezés utáni terepeket, hiszen egyszerre épült az IKSZT és újíttottuk fel a templomot. Azt vettük észre, hogy ezek az asszonyok annyira szeretnek együtt lenni, a munka közben beszélgetni, hogy egy furcsa helyzet állt elő az átadó ünnepség után: 350 emberre főztünk az ünnepség kapcsán. Sok tojás megmaradt, hát mit csináljunk vele: elkezdtünk csigatésztát készíteni szerdánként. És így van ez már négy éve, azóta is minden szerdán csigacsinálás van, ami nem egyenlő a téstakészítéssel. Nagyon sokat beszélgetünk,

nevetünk, Igét olvasunk, énekelünk, mert ezek mind olyan sarokkövei egy ember életének, amire minden nap szüksége van, vagy lenne, ha például lenne kivel egy özvegyasszonynak. A résztvevők több mint fele minden nap egyedül kel fel és fekszik le, és egyedül éli mindennapjait több éve, vagy évtizede.

B. Z.: Van egy különleges programjuk, ha fogalmazhatok úgy: küldetésük, mégpedig a bábozás.

Beszélne erről, hogyan kezdődött mindez?

T. V.: A kezdeti időszak 2004-re nyúlik vissza, amikor az ifiseinkkel és a munkanélküli anyukákkal báboztunk a településen. Mára gyülekezeti munkatársakkal és önkéntesekkel végezzük ezt a misziós tevékenységet. Több helyre hívtak már minket. Voltunk bábozni Kárpátalján négy napon át 11 gyülekezetben a nyár folyamán, de meghívást kaptunk Borsod-Aba-új-Zemplén megyei általános iskolákba is, és a görög katolikus családi napon is bemutatkozott csoportunk. Több száz előadásunk volt már az ország számos pontján a 12 év alatt. A darabok keresztény tanítást tartalmaznak, és a közös éneklés sem maradhat el. A lényeg az, hogy kialakuljon egy igazi közösség a bábosok és a nézők között. Különösen a gyerekek szeretik ezeket a darabokat, melyek egy kicsit másabbak, mint azok, amelyeket egy átlagos bábszínházi előadásokon lát az érdeklődő. Pozitívak a visszajelzések, örömmel megyünk oda, ahová hívnak bennünket.

B. Z.: Mit jelent az Önök számára az Év Vidékfejlesztés Közös-

A Közösségteremtő Szent Márton konferencián (2016. szeptember 29-30., Szombathely) elhangzott, Abaújvár jó gyakorlatait bemutató előadás összefoglalója

2000. augusztusában 4 olyan református közösség (Abaújvár-Pányok-Zsujta-Kéked) lelkipásztorai lettünk a férjemmel együtt, ahol kb. 400 református élt akkor. Mára ez 180-ra csökkent az elhalálozások és a fiatalok elköltözése miatt. Ezt a folyamatot sikerült mára lelassítani a közösség- és munkahelyteremtő munkával, amit az utóbbi években végzünk. Ennek két sarokköve van: 2011 februárjában házigazdászati szolgálatot indítottunk be 5 településen, 2012. októberében pedig egy IKSZT (Integrált Közösségi és Szolgáltató Tér) kezdte meg működését az abaújvári gyülekezetünkben. Ezek így összességében eredményezték azt, hogy amit Szent Márton elkezdett 1700 évvel ezelőtt, azt mi megpróbáljuk a helyi közösségeinkben gyakorolni. Az öregek és betegek naponkénti meglátogatásával és ápolásával segítjük az időseket és családtagjaikat, míg a gondozóknak mindezért bért biztosítunk, így van munkájuk és fizetésük helyben, és lecsökkent a fiatalok városba költözése. A közösségi házban (ahogy mi elneveztük: Perényi Borbála Gyülekezeti Otthonban) pedig napi rendszerességgel szervezünk programokat a bölcsis korosztálytól a nyugdíjasokon keresztül mindenkinek. Ezzel hozzájárulunk,

hogy ne elszigetelődjenek az emberek egymástól, hanem szeretetközösségben éljenek egymással. A Magyar Református Szeretetszolgálat által közfoglalkoztatásban is sikerül 12 főt foglalkoztatnunk, így összesen 19 család kap a gyülekezetünknek köszönhetően fizetést és megélhetést. Az 1 hektáros közösségi kertünkben 2 fóliasátorban és 3 felszántott területen rengeteg zöldséget és gyümölcsöt termelünk meg, amit feldolgozunk és a közösségi rendezvényeinken felhasználunk, a rászorulóknak szétosztunk és a maradékot értékesítjük. A hagyományait megélő református közösség vagyunk, akik évente vágunk disznót, és a közösségi összejöveteleken elfogyasztjuk, kemencében sütjük a kenyereinket és a péksüteményeinket, rézüstben főzzük a lekvárjainkat. A munka és a megélhetés mellett kulturális programokkal is szolgálunk az itt élőknek, amelyek helyszíne a középkori kiemelt műemlék templomunk, ahol az egyik feltárt freskó Szent Mártont ábrázolja, amint megosztja a köpönyegét a koldussal. C.H. Spurgeon angol baptista prédikátor (1834–1892) szavait megélve, amit teszünk, örömmel tesszük, imádkozunk érte, és Istenre bízunk az eredménnyel.

sége-díj, amelyet 2014-ben kapott meg a közösség?

T. V.: Az ország elismerte az egyházi munkánkat, de a gyülekezetünk nélkül ez nem valósulhatott volna meg. Abaújváron egy remek összetartó közösség jött létre, igazán ezt a díjat nekik kellett volna átvenni. Az elismerést ugyan mi vettük át, de a közösséggel együtt ünnepeltük meg a gyülekezeti otthonban, mely mára igazi közösségi színtere a falunak, ahová mindenkinek jó betérni, ahová szívesen jönnek az emberek. Egy gyönyörű egy hektáros kert van az IKSZT mellett és mára már létrehoztunk egy úgynevezett imaösvényt is. Bátran állíthatom, hogy ez a kis község a nyugalom szigete, olyan hely, ahol jó élni.

TÓTH VIKTÓRIA református lelkipásztor. Férjével és három fiúgyermekükkel a régi Abaúj vármegye névadó településén, Abaújváron élnek 2000 augusztusa óta. Abaújvár mellett a szomszédos Pányokon, Zsujtán és Kékedden szolgálnak azóta is. 2013-ban a Sárospataki Teológiai Akadémián Református közösség-szervező szakon szerezte meg második diplomáját, hogy az előregedő falvakban még jobb, minőségibb munkát végezzen. Közösségi munkájuk elismeréseként 2014. december 9-én az abaújvári 100 fős református közösség nyerte el a Magyar Nemzeti Vidéki Hálózat (MNVH) által odaítélt az Év Vidékfejlesztő Közössége díjat.

BRÉZAI ZOLTÁN a Nemzeti Művelődési Intézet Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Irodájának módszertani referense. Miskolcon született 1979-ben, és azóta is ebben a városban él. A Herman Ottó Gimnáziumban érettségizett, majd az ELTE TFK-n szerzett művelődésszervező diplomát 2002-ben. A Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Karán 2004-ben politológia 2008-ban pedig magyar nyelv és irodalom szakos bölcsész és középiskolai tanár diplomát vehetett át. Gimnazista korától, 1996-tól tagja az Anyanyelvpolók Szövetsége Ifjúsági Vezetőségének, majd 2008-tól az országos elnökségnek is. Főképp az ifjúsági rendezvények, táborok, találkozók és a Kazinczy Gálák szervezésében vett és vesz részt tagtársaival. 2005-ben Hollósy Andreával közösen írt „Lisa Mayer verseinek interpretációja” című tudományos munkájukkal az Országos Tudományos Diákköri Konferencián modern német irodalom szekcióban első tízben végeztek. A Miskolci Egyetem Modern Magyar Irodalomtörténeti Tanszék által szervezett Interkulturális Diákkonferencián 2. helyezést ért el az „Anyanyelvi mozgalmaink története és helyzete napjainkban” című munkájával. 1999-től másfél évtizedig a Magyar Rádió Miskolci Stúdiójában, előbb mint riporter, majd mint szerkesztő – műsorvezető dolgozott. 2013 július 1-től dolgozik a Nemzeti Művelődési Intézet Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Irodájában, mint módszertani referens.

A közösség segít

Pannónia első szentje irányt mutat

A közösség szerepe és ereje abban rejlik, hogy tagjai számára irányt mutat; választ ad valamely nyíltan megfogalmazott, vagy látsens problémára. A közösség segít talpra állni, életcélt találni, jövőképet rajzolni, jól lenni. Mindezen a csoportos együttgondolkodás „hasznosságára” vonatkozó tézisek abban az országos kutatásban fogalmazódtak meg, amelyet 2016 nyarán a Nemzeti Művelődési Intézet a IV. Kulturális Közfoglalkoztatási Program keretében folytatott, és amelynek alapját a Szent Márton év, a segítők szent példája adta.

A kérdőívek feldolgozása során előkerült információk a 2016. szeptember 29. és október 1. között „Közösségteremtő Szent Márton” címmel megrendezett nemzetközi konferencia témájául is szolgáltak. Már a kérdőív címe a „Via Sancti Martini – Magyarország nemzeti értékei az európai keresztény közösségben” is motiválta a válaszadókat a közreműködésre. A 2016-os Szent Márton Év különös jelentőséggel bír hazánkban, hiszen Szent Márton az ókori Savaria, a mai Szombathely falai között látta meg a napvilágot; így ő az első szent, akit Pannónia adott a világnak.

Az ő útján járva...

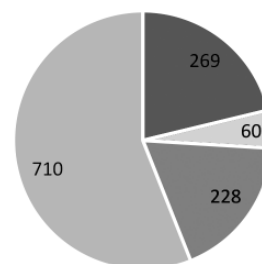
Magyarország patrónusa az európai keresztény kultúrkörhöz, értékekhez kapcsolja a magyar kultúrát. Az ő útján járva lehetőségük van a legkisebb településeknek is ismertté válni. Az ő útján járva lehetőségük van a legkisebb közösségeknek is segíteni. A legapróbb falvakban, a legelszigeteltebb közösségekben létrehozott értékek pedig mind-mind Magyarország nemzeti értékeit gyarapítják.

Az országos kutatás során a közösségi munkások Magyarország 3155 településéből 1267 településre jutottak el, feltérképezték az ország valamivel több, mint egyharmadát. Ott is megkeresték a

helyi civil szervezetek képviselőit, döntéshozókat, ahol nem dolgozik kulturális közfoglalkoztatott és így végül 1833 kérdőív kerülhetett feldolgozásra. Az adatgyűjtés a legnagyobb városok mellett eljutott hazánk legeldugottabb szegleteibe és így helyezte fókuszba például az 54 főt számláló Óbudaváron 1992 óta működő „Családok a családért” nevű egyesületet.

A kérdőív három nagyobb, a Nemzeti Művelődési Intézet mellett az egész közművelődési szakmának fontos, jó példákat felsorakoztató témát járt körbe. Az első kérdés azt kutatta, a településen van-e olyan szervezet, amely Szent Márton nevét viseli. A má-

Az országos kutatásba bevont 1267 település megoszlása

■ 500 fő alatti telkepülés ■ Nagyközség ■ Város ■ Község

sodik kérdés azokra a közösségekre vonatkozott, amelyek nevükben nem, de tevékenységi körükben a Szent Mártonhoz kötődő értékeket követik. A válaszadóktól minden esetben a szervezet pontosabb bemutatását (tagok száma, alapítás éve, a szervezet tevékenységi köre stb.) is kérték a kérdezők. A harmadik kérdéscsoport a Márton naphoz kapcsolódó néphagyományok rövid leírását kérte a kérdőív kitöltőitől.

Rádióműsor és borfesztivál

Szent Márton nevét 90%-ban bejegyzett civil szervezetek (alapítványok, egyesületek, civil társaságok) viselik. Jellemzően azon településeken ismerik és követik leginkább a szent példáját, amelyeket őseik nevükkel is a segítő szent védelme alá helyeztek (pl.: Kunszentmárton), vagy amely települések ókori elődei Szent Márton életében meghatározó szerepet játszottak (pl.: Szombathely Szent Márton Kórusa).

A Szent Márton nevét viselő közösségek válaszainak elemzésénél nem várt eredmények is születtek. A legtöbb szervezet fő tevékenységének az amatőr előadó művészetet jelölte meg. Háttérbe szorult az alkotóművészet, pedig Szent Márton az egyik legtöbbet ábrázolt, kiállítások témájául leg többet választott szent. Az oktatás, tudományos kutatás sem szerepelt a kiemelt célok között még az egyházi szervezeteknél sem. Ennél azonban sokkal érdekesebb, hogy a 28 válaszadó közül csak 4 közösség jelölte meg kiemelt feladatául a szociális ellátást. Meglepő volt azonban a gazdaság-, falufejlesztést a céljaik között kiemelő Szent Márton nevét viselő civil szervezetek megjelenése a válaszadók között. Tagjaik például a helyi értékek között kiemelt jelentőséggel bír

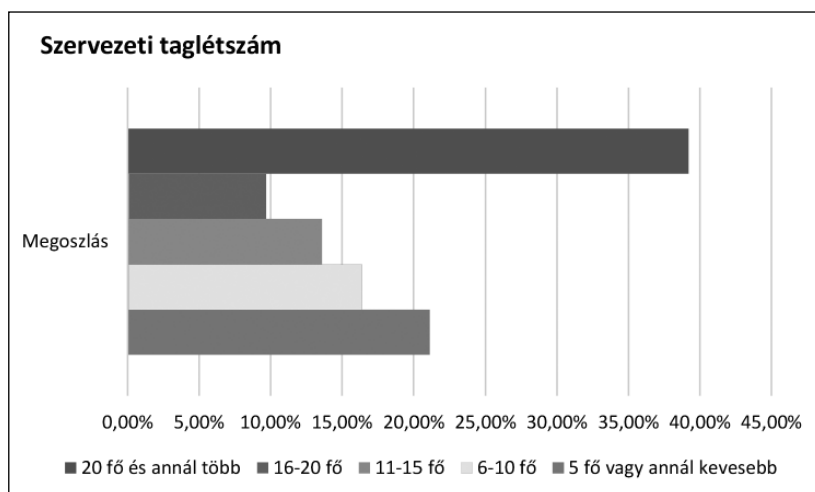
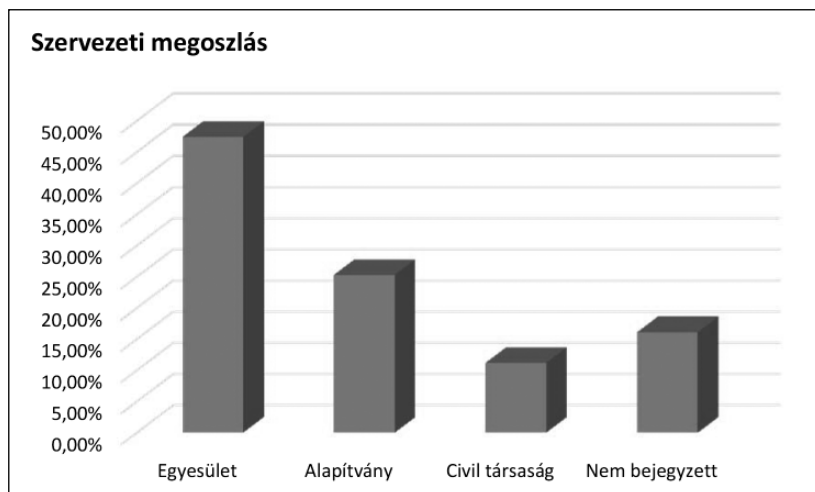
Szent Márton templomra hívják fel programjaikkal a figyelmet, hogy turistákat vonzanak a községükbe; vagy munkahelyteremtéssel segítik a helyi munkanélküliek felzárkóztatását. A Nemzeti Művelődési Intézzel közösen is olyan program-sorozatokat szeretnének létrehozni, amelyek a közösségfejlesztéssel a település felemelkedését is előmozdíthatják.

A Szent Márton nevét viselő közösségek különösen a 2016-os emlékévkben keresték a lehetőséget, hogy bemutathassák eddigi sikereiket, csatlakozhassanak vagy szervezhessenek országos programokat és együttműködhetnek más civil szervezetekkel. A rádióműsoroktól a lovasnapokig, a kórustalálkozó-tól a borfesztiválon át a táborokig rendkívül színes a paletta, és szinte valamennyi kezdeményezés fenntartható, hosszútávra építkezik.

Nemzeti érték

486 olyan szervezetet adtak meg a kérdőív kitöltői, amely tevékenységével Szent Márton példáját követi. A megadott szervezetek többsége bejegyzett (74%).

A szervezetek működése általában 10-20 évre nyúlik vissza; többségük a rendszerváltást követően jött létre. A taglétszám igen változatos: 21% 5 vagy annál kevesebb tagot számlál, 16% 6-10 fő közötti létszámmal rendelkezik. A 11-20 fő közötti szervezetek kisebb arányban jelennek meg, együtt is csupán az összes szervezet 23%-át adják. A legnagyobb a 20 főnél népesebb közösségek köre, melyek az összes szervezet közel 40%-át teszik ki. Fontos megjegyezni, hogy a jelentős létszámú szervezetek gyakran országos hatáskörűek és a

válaszadók a telephelyekre vonatkozó együttes létszámot adták meg.

Rengeteg olyan különleges kezdeményezés felszínre került az országos kutatás során, amelyet eddig a közművelődési szakma nem ismert, viszont teret és időt kell számukra adni a bemutatkozásra, mert ötletük a saját környezetükben sikerrel működik; adaptálható; a XXI. századi közösségek létrejöttét, megerősödését szolgálja; nemzeti értékeink sorát gyarapítja. A lentebb kiemelt példák között olyan akciók, szerveződések is helyet kapnak, amelyek inspirálnak már azzal is, hogy a csodálatosan gazdag magyar nyelv kincsestárából választották elnevezésüket.

Társadalmi szerepvállalás

A legnagyobb arányban olyan közösségek kerültek a kutatással a szakma látóterébe, amelyek valamilyen helyi szintű társadalmi igényt tárnak fel és az észrevett problémákra keresik a megoldást. Főképp az adománygyűjtés, a rászoruló felkarolása a célja a törökszentmiklósi „Segíts, hogy segíthessünk!”, vagy az Iszkázon megvalósuló „Cipősdoboz”, „Hozz egy füzetet!”, „Tízezer gyermek ebédje” programnak, de a bodrogi Siet a Segítség Alapítványnak is. Számos helyen szerveznek roma gyermekeknek felzárkóztató programokat, a romák integrációját elősegítő oktatási-, drámapedagógiai-, táncfoglalkozásokat. Az esztergomi Boldog Ceferino Alapítvány például a cigánypasztorációban, a roma és nem roma lakosság közötti hídépítésben, a romák életkörülményeinek javításában, érdekeik védelmében vállal fontos szerepet.

A kérdőív összesítésében kiemelt fejezet a fogyatékkal élők, megváltozott munkaképességűek, szenvedélybeteg társadalomba

való reintegrációját; a helyiek testi-lelki egészségének megőrzését szolgáló kezdeményezések sora. Gárdonyban például az Egészségdokk Közhasznú Alapítvány tagjai a velük kapcsolatba kerülők mentálhigiénés egészségéért fáradoznak, életvezetési kompetenciák el-sajátítását támogatják.

A hátrányos helyzetűek felkarolásáért jöttek létre a „Tolerancia napok” az ország több pontján, vagy épp a somogybabodi Mezei Menedék Közhasznú Alapítvány „Fogadj örökbe egy nyaralni vágyó gyermeket!” elnevezésű programja.

Nagyon sok válaszadó a munkaerőpiacon való helytállást, illetve a társadalmi szerepvállalást emelte ki működésének céljai között úgy,

mint a balatonfüredi Kincs a Mosoly Közhasznú Alapítvány, amely a kisgyermekes nők munkavállalását segíti. Több közösség a képzések, előadók, gyakorlati foglalkozások szervezésével kívánja célközönségének kompetenciáit erősíteni, tudását növelni, mint például a Kaposfői Szent Erzsébet Alapítvány, amely szegregált telepeken működő tanodákat, közösségi házakat.

Ünnep a hétköznapiakban

Győrben és Tiszakécskén a legfiatalabb generációt úgy érzékenyítik a társadalmi problémák iránt, hogy bevonják, feladatokkal bízzák

meg őket perifériális szociális helyzetekben, a karitatív munkában.

A képesség-, készségfejlesztés, s vele a problémákkal küzdők segítése, jól létének előmozdítása, legkreatívabb módon az alkotó közösségek tevékenységében valósul meg. A Kismarja Közösségéért Egyesület „Örömfestészet” címmel szervezett foglalkozásai, vagy a püspökladányi Napfényes Támogató Szociális Egyesület törekvése a mozgássérültek színpadi szereplésének támogatására, de a néptáncsoportok jótékonyági fellépései is mind-mind példaértékűek.

A kérdőív utolsó kérdése Márton naphoz kötődő hagyományokat keresett. Egyrészt azokat a tradíciókat tárta fel, amelyekre emlékeztek a helyben élők, hogy gyermekkorukban még léteztek, vagy szüleik, nagyszüleik mesélték, mennyire fontosak voltak annak idején a falu életében. Ilyen, régi időket idéző hagyomány volt az időjósítás, a libavacsora, az újborkóstolása, vagy a

rétes nyújtás, amikor a háziasszony Szent Márton köpenyét „nyújtotta” a család fölé védelméül. Új keletű szokások is létrejöttek az elmúlt 20-25 évben; ahogy az egyik győri válaszadó is fogalmazott: „az évek során azt tapasztaltam, hogy keresik az emberek az ünnepek lehetőségét a hétköznapokban és ezért a Márton nap aktualitása megnőtt.”

A mai kor közösségei más, modern „köpenybe” öltöztették hagyományait. A kézműves foglalkozások, a lampionos felvonulás, a lelki örömszerzés, az adományozás, a templomi program, a mese és a libás játékok természetesen nem hiányozhatnak a Márton napon. Néhány helyen fesztiválokat, többnapos konferenciákat, helyesírási versenyt libatollal, sőt libafarmlátogatást is szerveznek. A közös nevező azonban a programokban az intézményi összefogás, a generációk közötti hidépítés, hiszen a legtöbb esetben a gyermekek és a nagyszülők találkozására teremte-

nek lehetőséget a szervezők. Leginkább adaptálható példa erre a pilisszentlászlói Kékvölgy Waldorf Iskola kezdeményezése. 13 éve a gyermekek Szent Márton hetén elmennek a község idős, egyedül maradt embereihez és segítenek rendbe tenni portájukat. Fát hordanak, lombot gereblyéznek, takarítanak. Végül este lampionos felvonulással, énekléssel viszik el a fényt az idősek otthonába és a templomba, ahol közös süteményezéssel hallgatják régmúlt idők igaz vagy kitálat meséit a szépkorúaktól.

A „Via Sancti Martini – Magyarország nemzeti értékei az európai keresztény közösségben” címmel lezajlott országos kutatás eredményeit és szereplőit szakmai körben először Szombathelyen mutattuk be. Így lett a „Közösségeteremtő Szent Márton” című konferencia a közösségfejlesztők ünnepe is, hiszen az igazán elhivatott közösségi ember akkor teljesedik ki, ha ad, oszt magából.

ÉLES KRISZTINA 2002-ben a szombathelyi Berzsényi Dániel Főiskolán művelődésszervező szakon végzett PR-menedzser és nonprofit menedzser képzéssel. Ezt követően 2006-ban a Pécsi Tudományegyetem Felnőttképzési és Emberi Erőforrás Fejlesztési Karán művelődésszervezésből egyetemi oklevelet is szerzett. A tanakajdi Petőfi Sándor Művelődési Ház vezetője, majd a Régiógazdaság és a Helyi Érték magazinok főszerkesztője volt. 2014-től a Nemzeti Művelődési Intézet Vas Megyei Irodájának módszertani referense, kulturális szakértő, 2016-tól a módszertani iroda területi koordinátora.

Velünk élő angyalok

Aki karácsony böjtjét megtartja, este a szemére állva meghallja az angyalok énekét – tartja a német és cseh területen elterjedt szólás. De mi magyarok sem panaszkodhatunk: karácsony éjjelre néhol a láthatatlan vendégeknek angyali csíkot, angyalgubát, máshol angyalkolbászt hagytak az asztalon; de arra is ügyeltek, hogy ne felejtessenek kinn élével felfelé állított kést, nehogy az angyalok elvágják a lábukat.

Találkoztam egy angyallal – súgta a fülemben. – Én is – mosolyogtam magamban, amikor szabályos arccskájára és szőke fürtjeire pillantottam, de nem árultam el magam: – Hogy nézett ki? – Olyan fényes volt. És egy törlőrongyot rázott, ami szikrát vetett. A haja meg göndörszerűnek tűnt, annyira fénylett. – És fiú volt vagy lány? – tettem fel az első keresztkérdést, majd a mesebeszéd megszokott fordulatai helyett hosszas gondolkodás következett. Felkészültem, hogy a vendég karácsonyi angyalka, duci puttó vagy szárnyas Barbie alakjában öltött testet, de végül a lányom is csodálkozott saját válszán: – Egyik sem. Vagy mindkettő lehetett. És azt sem tudom, volt-e szárnya! – a hangja hirtelen megváltozott: – Nem voltál itthon! És amikor bementem a szobámba, az ablak előtt állt. Megijedtem, de nem moccantam, mert olyan jó érzés volt.

Az ölemben vettem. Nem gondoltam, hogy a bébiszitter mellett még egy őrangyalra is szüksége van ahhoz, hogy biztonságban érezze magát. Hogy képzelődött vagy sem? Fel sem merült, hogy kételkedjem a történet hitelességében. Megtanultam már, hogy amiben valaki hisz, az számára valóság. Akár istenekről, akár babonákról, akár eszmékről van szó, előrébb jutunk, ha cáfolat helyett a miértekre helyezük a hangsúlyt.

Ma a világ minden táján évente több tucat könyv jelenik meg, ezekben angyalokkal való találkozásokról olvashatunk, sőt arra vonatkozóan is kaphatunk praktikus tanácsokat, miként ismerhetjük fel őket környezetünkben, hogyan léphetünk kapcsolatba velük, és milyen módszerekkel tudjuk segítőkészségüket kiaknázni. Egy 1994-es közvélemény-kutatás szerint az amerikai felnőtt lakosság tizenhárom százaléka vallott arról, hogy látott már angyalt, illetve érezte angyal jelenlétét. Ha eltekin-tünk ezektől a nulladik típusú találkozásoktól és a karácsonyi ünnepi kellékektől, akkor sem szenvedünk hiányt angyalból: „Angyal szállt át a szobán!” – mentjük a helyzetet, amikor kínos csönd telepszik a társaságra, őrangyalra hivatkozunk, amikor szerencsésen megmenekülünk. Kék angyalnak hívják a házi betegápoló szolgálatot, a bajba jutott autósokon a sárga angyal segít,

irodalmi művek, slágerek, filmek mesélnek el történeteket, fogalmaznak meg üzeneteket angyali szereplők, hozzájuk kapcsolódó jelképek segítségével.

Mi lehet az oka annak, hogy az ember ősidők óta angyalokkal párnázza ki saját világát? Bizonytalan-ság a félelmekkel teli univerzumban, kozmikus magány? Az örök-kevaló utáni vágyakozás? Sóvárgás a tökéletesség iránt?

Segítők és pusztítók

Ha csak a nagy monoteista vallásokra figyelünk, se szeri, se száma azoknak a keresztény, zsidó és iszlám műveknek, amelyek az angyalokkal foglalkoznak. Ha pedig egy picit jobban körülnézünk térben és időben, akkor szinte minden vallásos elképzelésben olyan szellemi lényeket lelhetünk, akik köztes helyet foglalnak el az istenek és az emberek világa, a szent és a profán között. Némelyikük hírnökként dolgozik, mint a görög-római mitológiában Hermész vagy Merkúr, mások látomást idéznek elő, és tanítják az embert. Van, ahol védőszellemek gondoskodnak a törzs biztonságáról. Szinte lehetetlen felsorolni azokat a feladatokat, amelyeket ezek a lények ellátnak, egy azonban közös: az a céljuk, hogy az embert segítsék. A Bibliában sem igazán

Angyal – Olaszország, Firenze

találunk olyan könyvet, amelyben ne bukkannának fel angyalok. Héberül mal'ahnak, görögül angelosznak azaz hírnöknek nevezték a küldötteket, akik hol segítséget nyújtanak, hol megbízatást adnak át, de az is előfordul, hogy pusztulást hoznak az emberiségre. Angyal megy Ábrahám ágyasa, Hágár után, amikor Sára kegyetlenkedéseit megunva a sivatagba menekül, az Úr angyala jelenik meg Mózesnek, angyal gondoskodik Illés prófétáról, amikor a pusztában bujdosik, de Jahve angyala az is, aki az asszírok csapatát egyetlen éjszaka alatt lemészárolja Jeruzsálem falai alatt.

A leghíresebb találkozások azonban az Újszövetséghez kapcsolódnak. Lukács evangéliumának Angyali üdvözlése évezredek óta inspirálja a művészeket, hiszen Gábrriel arkangyal ebben a történetben adja Mária tudtára a Meg-

váltó születését. Angyalok adják hírül a pásztoroknak Jézus születését, később feltámadását, majd mennybemenetelét, de ők kísérik Lázár lelkét Ábrahám kebelébe, azaz a túlvilágra.

Mikor kaptak szárnyra?

Az Ószövetség nem bánik túl bőkezűen az angyalok személyleírásával, mikor számukat, nevüket, megjelenési formájukat emlegeti, inkább metaforákat használ, semmint empirikus tényeket. Ábrahám unokájáról, az elsőszülöttségi jogot furfanggal megszerző Jákobról azonban figyelemreméltó feljegyzés született. Miközben bátyja, Ézsau elől menekül, álmában egy égitest éréig leírta, amelyen Isten angyalai közlekednek. Az angyalok tehát már akkor is jönnek-mennek, de szárny nélkül.

Egyébként miért is lenne szükségük lajtorjára?

Az Ószövetség azonban más mennyei lényekről is mesél, akiket csak később, a keresztény idején soroltak be az angyalok közé. A mennyei udvartartásban előkelő helyet foglalnak el a Biblia szárnyas szellemlényei, a kerubok és a szeráfok. A Zsoltárok könyve szerint a kerubok Isten trónját tartják, más-hol pedig azt olvashatjuk, ők őrzik az Édent. Ezékiel próféta ennél is bőbeszédűbb, részletesen beszámol Isten trónkocsijáról, amelyet négy négyarcú, szárnyas lény működtet. Ézsaiás próféta látomása pedig a szeráfokról tudósít: két-két szárnyukkal befödtek arcukat, lábukat, és csak egy párral lebegtek.

Ez az időszak (Kr. e. VI. és V. század) azonban már sok újdonsággal szolgál, főleg perzsa és a zoroasztrizmus hatására. Az angyalok nevet kapnak, szerepkörük kibővül: látomásokat magyaráznak, gyógyítanak, üldözötteknek segítenek, és radikálisan beavatkoznak az eseményekbe. A Biblián kívüli iratokban megjelenik a bukott angyal, az órangyal és a halál angyala kép, sőt négyen nevet is kapnak: az Ószövetségben Mihály, valamint Gábrriel arkangyal ölt személyiséget, más apokrif írásokban pedig Rafael és Uriel alakja körvonalazódik.

Mire a kereszténység megszületik, az angyalokról szóló kép már meglehetősen szofisztikált volt, a zsidóság körében hódító angelológia és demonológia a jó mellett a gonosz szellemeket is kutatta. Az Újszövetségben maga Pál apostol is foglalkozik az angyalokkal: szerinte Isten azok szolgálatára rendelte őket, akik majd öröklék az üdvösséget. Óvatos megfogalmazása azonban nem állítja meg a pogány vallások hatását, a kereszténységbe is utat tör az angyalok serege. Míg a 4. században az angyalokkal kap-

Angyal – Fiumei sírkert

csolatban felmerül a bálványimádás szó, addig a korszak keresztény gondolkodói, Szent Ambrus és Szent Ágoston már lényeges szerepet tulajdonítanak a szellemlényeknek, hogy azok a 8. században bevonulhassanak a kereszténység hivatalos szereplői közé.

Ezzel egyidejűleg az angyaloktól kialakult kép is átalakul. Míg a 4. századig a festményeken az angyalok nem különböznek az emberektől, addig az 5. században már egyértelműen szárnyakon hidalják át a földi és a szellemi világ határait. Ettől fogva a szárny mellett állandó attribútumként rögzül a glória, és gyakori a hírnökpálca, a liliom, a pálmaág, az ördög legyőzésére szolgáló pallos, a zászló és a végítéletet hirdető harsona.

Égi hierarchia

Bár az ószövetségben a Bírák könyve mindössze hét arkangyalt említ, a középkorban minden monoteista vallás benépesíti a mennyek birodalmát. Albertus Magnus teológus több mint négymilliárdra becsülte az angyalok számát, a zsidó kabbala pedig még magabiztosabb volt: szám szerint 301 655 722 normál és 133 306 668 bukott angyalt rögzített. A bizonytalan középkori világban az angyalok világa

stabil térré vált, olyannyira, hogy az égi hierarchia bonyolult struktúrájáról is tudományos igénnyel megírt művek keletkeztek.

A mennyek országának evilági arányokkal való feltérképezése azonban következményekkel járt: a reneszánsztól kezdve az angyalok világa mind földközelibbé vált. A korábbi férfi figurák mellett hermafrodita jellegű angyalok, puttók, gyermekangyalok keltek életre, a barokk kortól pedig egészen napjainkig tart a kor női szépségideáljának angyali formában történő ábrázolása. Bár az ellenreformáció egy időre újra felemelte a mind profánabbá váló angyali világot – többek között ekkor kapott végleges formát az őrangyal alakja –, a felvilágosodás hatalmas csapást mért az angyalok seregére. A gyorsuló világ azonban továbbra sem vált biztonságos menedékké, a materialista ember pedig idővel újra megfogta őrangyala kezét. Ha már nem is terítünk meg az angyaloknak, mézeskalácsba öntve, karácsonyfadíszként hívjuk segítségül, hogy legyenek vendégek a legsötétebb éjszakákon.

Újra látni véljük őrangyalainkat, segítséget kérünk, és legfőképp abban hiszünk, hogy fényükkel beragogyják otthonunkat, harmóniájukkal megszentelik a családi együttlét ünnepét.

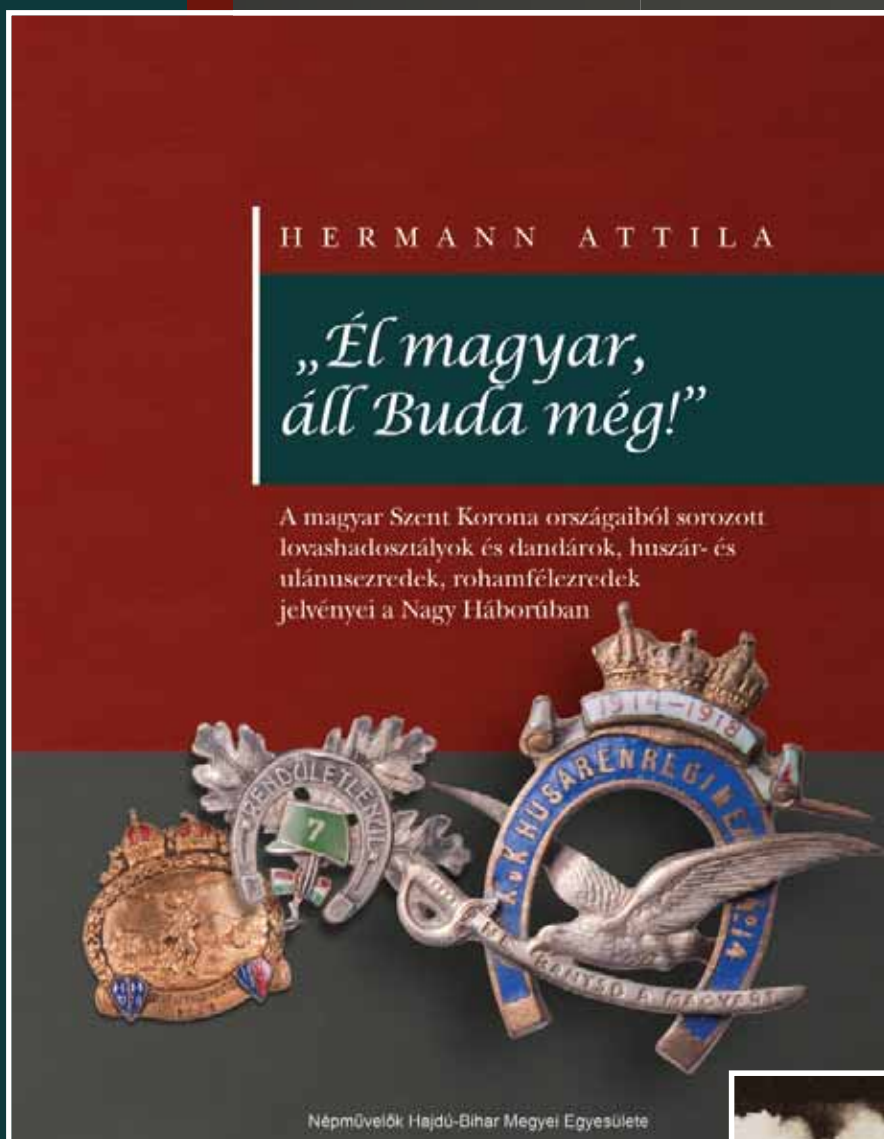
A cikket a Nemzeti Művelődési Intézet stratégiai partnere, a Népművészeti Egyesületek Szövetsége bocsátotta rendelkezésre. Az írás első változata megjelent a Mesterség és Művészet 2013/04., XX. évfolyam 2013. decemberi számában.

BERÉNYI MARIANNA a Magyar Nemzeti Múzeum Kommunikációs és Stratégiai Főosztály mb. főosztályvezetője.

A Hajdú-Bihar Megyei Népművelők Egyesületének gondozásában,
a Nemzeti Művelődési Intézet szakmai együttműködésével

2016. decemberben megjelenik:

Hermann Attila: „Él magyar, áll Buda még!”

A történelmi album a 2015-ben a Nemzeti Művelődési Intézet által (második kiadásban) kiadott Hermann Attila – Szanyi Miklós szerzőpáros nagy sikerű „Csak előre, édes fiam...” című kötetének folytatása.

A könyv megjelenését az Első Világháborús Centenárium Emlékbizottság és Debrecen Megyei Jogú Város Önkormányzata támogatja.

A SZOMBATHELYI ZENEI ÁLTALÁNOS ISKOLA „KICSINYEK KÓRUSA” ELŐADÁSA
A SZOMBATHELYI KÉPTÁRBAN – FOTÓ: SZABÓ JUDIT NIKOLETTA

A NEMZETI KULTURÁLIS ALAP
TÁMOGATÁSÁVAL JELENIK MEG